Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Johnson, Samuel.; af Johnson ; oversat af P. Blicherolsen.
Titel | Title:	Rasselas, Prinds af Abyssinien : en Fortælling
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : S. Poulsens Forlag, 1809
Fysiske størrelse | Physical extent:	212 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

BIBLIOTECA REGIA HAFNIENSIS

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 58 8°
1 1 58 0 8 050744

Dane Beg Lee Feud 1/1: Fee Dep: Dep:
1809 | 3 9 13 m 2 D 27 May | 1749 27 D | 4 D 15 27 5
15 Apr 2 15 D | 8 M 7 9 13 3 4 Aug 2 9 6 D | 9 9 37 m 2 D
11 Sep 1 27 4 D | 10 8 44 - 5 10 2 9 | 8 10 M 2 2 5 D | 12 m 52
4 Oct - 22 Dec 4 3 10 D | 1 8 10 | 1 a 4 2 7 5 2 7 | Janua 1 8 5
2 D 10 m 2 D 5 May | 2 14 D | 3 9 10 - 2 7 5 10 May 2 D a
4 D 15 - 2 7 5 15 Apr 3 15 a | 1 2 m 50 - 2 7 5 15 Dec 1 2 5 D

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Rasselas,

Prinds af Abyssinien.

En Fortælling

af

Dr. Johnson. 1749

Oversat

af

P. Blicherolsen,
Geheime Legations-Raad.

Kjøbenhavn 1809.

Paa Hofboghandler S. Poulsens Forlag trykt
hos Morthorst's Enke & Comp.

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Til Ingen.

I Aaret 1807, da denne Oversættelse var færdig til Trykken, ledsagede jeg den med følgende Linier til vor Kronprinds:

„Naadigste Herre!

„Værdige at opoffre nogle Øieblikke til „disse Blades Gjennemlæsning! Forfatteren er „almindelig erkjendt for at have været en „Mand af overordentlig Aand og Lærdom. — „Han vilde under høitidelige og tillokkende For„mer gavne Verden med Quintessenzen af sine „Rigdomme, vilde skjenke den det pure sam„mensmeltede Guld, han havde samlet og „luttret fra mindre ædle Metaller i de mange „dybe Gruber, han saa møisommeligen havde „gjennemgravet. Det har lykkedes ham, og „der er ingen Tvivl om, at Deres Kongelige „Høihed, efter eengang at have gjort Bekjendt„skab med dette hans lille Ynglings-Verk, jo

„vil fristes til atter og atter at tage det i „Haand; thi dette er den store Forskjel imel„lem det Fuldkomne og Ufuldkomne, at jo of„tere vi nærme os hint, jo flere Fortjenester „opdage vi, jo meer tiltrækkes vi; da derimod „dettes tvetydige Glands neppe eengang for„maaer at blende os."

„Min Dristighed, Naadigste Herre, er „uskyldig, er intet Skjul for mindste egennyt„tige Hensigt: havde jeg end noget at bede om, „— og hvo har ikke det? — vilde det dog være „mig umueligt i dette Øieblik. Jeg vidste „ingen bedre at anbefale Prindsen af Abyssi„nien til, end til Kronprindsen af Danne„mark."

Imidlertid er vor Kronprinds bleven vor Konge, og Monarken tør jeg ingenlunde tilegne min lille Oversættelse; men enten Ham eller — Ingen.

Oversætteren.

Rasselas,

Prinds af Abyssinien.

Første Capitel.

Beskrivelse over et Slot i en Dal.

I, som lettroende laane Øre til Indbildningens Hvidsken, og med Iver forfølge Haabets Skyggespil; som vente, at Alder skal opfylde Ungdoms Løvter, og at Morgendag skal raade Bod paa Øieblikkets Mangler; giver Agt paa Fortællingen om Rasselas, Prinds af Abyssinien!

Rasselas var fjerde Søn af den mægtige Kejser, i hvis Stater Vandenes Fader begynder sit Løb, som gavmild nedgyder Strømme af Overflod, og spreder Egyptens Velsignelser ud over halve Verden.

I Følge en Skik forplantet fra Slægt til Slægt blant Monarkerne under de brændende Himmelegne, var Rasselas indsluttet i et særskilt Slot, tilligemed de øvrige Sønner og Døttre af Abyssinsk Kongeblod, indtil Følgeordenen maatte kalde ham til Tronen.

Det Sted, som Oldtids Viisdom eller Statsklogskab havde bestemt til Ophold for de Abyssinske Prindser, var en rummelig Dal i Kongeriget Amhara, omringet paa alle Sider af Bjerge, hvis Toppe hængde ud over deres Midte. Den eneste Indgang dertil var under en Klippe gjennem en Hule, hvorom man længe havde tvistet, om den var et Verk af Natur eller Menneske-Haand. En tyk Skov skjulde Udgangen af denne Hule, og dens Aabning indad mod Dalen var forsynet med Porte af Jern, af Fordums Dages Arbejde, saa svære, at Ingen uden Hjelpe-Redskaber var istand til at aabne eller lukke dem.

Fra Bjergene rundt omkring nedstrømmede smaa Bække, som gjorde hele Dalen grøn og frugtbar, og dannede i dens Midte en Sø, Opholdsted for alle Slags Fisk, og besøgt af alle saadanne Fugle, som Naturen har lært at dyppe Vingerne i Vand. Det overflødige Vand i denne Sø ud-

tommedes ved en Strøm, som flød ind i en mørk Kløft i Bjerget paa den nordlige Side, og styrtede med frygteligt Buldet fra Klippe paa Klippe, til omsider Lyden tabde sig ganske.

Siderne af Bjergene vare dækkede med Træer, Kildernes Bredder prangede med alle Slags Blomster; ved hvert Vindstød nedrystedes Kryderier fra Klipperne og hver Maaned faldt Frugter paa Jorden. Alle Dyr, som foeres med Græs eller gnave spæde Buske, baade vilde og tamme, vankede om i denne vidtloftige Indhegning, betryggede mod alle Rovdyr af de Bjerge, som indsluttede dem. Her saaes Flokke og Hjorder at græsse i Engene; hisset alt Slags Vildt at springe om paa Sletterne: det muntre Kid hoppede blant Klipperne, den snedige Abe udøvede sine Pudser i Træerne, og den højtidelige Elefant laae og strakte sig i Skyggen. Alle Jordens Forskjelligheder vare her samlede, alle Naturens Velsignelser forenede, og dens Onder afsondrede og udelukte.

Dalen, baade viid og frugtbar, forsynede dens Beboere med Livets Nødvendigheder, og alle Forlystelser, alle Overflødigheder blev der sørget for ved et aarligt Besøg, Keiseren aflagde hos sine

Born, da Jernporten aabnedes under Lyd af Instrumenter: og i otte Dage blev enhver, der opholdt sig i Dalen, opfordret til at foreslaae hvadsomhelst maatte kunne bidrage til at gjøre Indsluttelse behagelig, udfylde Opmærksomheds tomme Øieblikke og forkorte kjedsommelig Tid. Ethvert Ønske blev da ufortøvet opfyldt. Alle Fornøjelsens Haandlangere bleve kaldte til at ovlive Højtiden; Tonekunstnere opbød Harmoniens Magt, og Dandsere anstrengde deres Færdighed for Prindserne, i Haab om at komme til at henbringe deres Dage i frydefuldt Fangenskab, hvori saadanne bleve alene optagne, hvis Duelighed ansaaes at være istand til at krydre Forlystelse ved Nyhed. Saadant Udseende af Tryghed og Glæde havde denne Eensomhed, at de, for hvem den var ny, stedse ønskede, at den aldrig maatte ophøre: og da det aldrig tillodes nogen at vende tilbage, efter hvem Jernporten eengang var lukket, kunde Virkningen af længer Erfaring ej vorde bekjendt. Saaledes frembragde hvert Aar nye Opfindelser af Moerskab, og nye Medbejlere til Indsperrelse.

Slottet stod paa en Bakke omtrent tredive Skridt over Søens Overflade. Det var inddeelt i flere Firkanter eller Gaarde, opførte med større

eller mindre Pragt, i Forhold til deres Rang, for hvem de vare bestemte. Tagene bestode i Hvelvinger af tykke Stene, sammenbundne med en Liim, som Tiden hærdede, og Bygningen stod fra Aarhundrede til Aarhundrede, uden Trang til Eftersyn, trodsende med Foragt Soelhvervs Regne og Jevndøgns Orkaner.

Denne Bolig, saa vidtloftig, at ingen tilfulde kunde være bevandret i den, undtagen nogle gamle Betjente, som efterhaanden arvede Stedets Hemmeligheder, var bygt, som om Mistænkelighed selv havde ordnet dens Plan. Til hvert Værelse var en almindelig og en skjult Gang, hver Gaard stod i Forbindelse med de øvrige, enten fra de øverste Stokverker gjennem lonlige Gallerier, eller gjennem underjordiske Gange fra de nederste Vaaninger. Mange af Pillerne vare forsynede med Udhulinger, som ingen kunde falde paa, hvori en lang Række af Monarker havde nedlagt deres Rigdomme. De tilmurede derpaa Aabningen med Marmor, som aldrig maatte rykkes uden i Rigets yderste Nød; og de indførde deres Sammendyngelser i en Bog, som selv blev forvaret i et Taarn, hvor ingen kom ind, uden Kejseren, ledsaget af nærmeste Tronarving.

Andet Capitel.
Rasselas's Misnøje i den lykkelige Dal.

Her henlevede Abyssiniens Sønner og Døttre, alene for at kjende Fornøjelses og Roligheds blide Afverlinger, omringede af alt, hvad der besad Færdighed i at forlyste, og rigelig forsynede med alt, hvad Sandserne kunne nyde. De vandrede i Haver af Vellugt, og Sikkerheds Bolværk beskyttede deres Sovn. Enhver Kunst var anvendt for at gjøre dem tilfreds med deres egen Forfatning. De Lærere, som underviste dem, indprentede dem intet uden offentligt Livs Gjenvordigheder, og beskrev alt paa hin Side Bjergene som Elendigheds Egne, hvor Tvedragt stedse rasede, og hvor eet Menneske lumsk eftertragtede et andet. For at give dem højere Tanker om deres egen Lyksalighed, underholdt man dem daglig med Sange, hvis Gjenstand var — den lykkelige Dal. Deres Lyster opvakdes ved idelige Fortællinger om forskjellige Nydelser, og Overgivenhed og Moerskab udfyldte enhver Time fra gryende Morgen til Aftens Ende.

Disse Midler gjorde i Almindelighed deres Virkning; faa af Prindserne havde nogensinde en-

sket at udvide deres Skranker, men henbragde deres Liv i fuld Overbeviisning, at de vare i Besiddelse af alt, hvad Kunst eller Natur kunde tilvejebringe, og ynkede alle dem, Skjebnen havde udelukt fra dette Roligheds Sæde, som Hændelses Legetøj, som Elendigheds Slaver.

Saaledes stod de op om Morgenen og lagde sig om Aftenen, fornøjede med hverandre og med sig selv — alle undtagen Rasselas, der i sit Alders 26de Aar begyndte at unddrage sig fra Forlystelser og Sammenkomster, og at finde Glæde i eenlige Gange og stille Eftertanke. Ofte sad han ved Borde skjulte med Overdaad, og glemde at smage de Lækkerheder, som fremsattes for ham: han rejste sig uformodentlig midt under Sangen, og ilede saalangt bort, at Tonernes Lyd ej kunde række ham. Hans Ledsagere mærkede Forandringen, og strøbde at fornye hans Lyst til Fornøjelse: han forsmaaede deres Tjenstagtighed, afslog deres Indbydelser, og henbragde Dag efter Dag paa Brederne af Bække, overskyggede af Træer, hvor han snart lyttede til Fuglene i Grenene, snart betragtede Fiskene, som spillede i Strømmen, og snart kastede sine Øjne paa Enge og Bjerge, fulde af Dyr, som deels græssede, deels laae sovende imellem Bu-

skene. Denne Sinds Sørhed gjorde, at man noje lagde Mærke til ham. Een af de Vise, ved hvis Samtale han tilforn havde glædet sig, fulgde ham hemmelig, i Haab om at opdage Aarsagen til hans Uroe. Rasselas, som ei tænkde, at nogen var ham nær, efter at have i nogen Tid fæstet Øjnene paa de Gjeder, som gnavede Løv imellem Klipperne, udbrød i Sammenligning imellem deres og hans egen Forfatning.

„ Hvad, sagde han, udgjør Forskjellen imellem Menneskets og den øvrige Dyr-Skabning? — Ethvert Umælende, der vanker ved min Side, har samme legemlige Fornødenheder som jeg: det er hungrigt og afbider Græsset, det er tørstigt og lødsker sig i Strømmen, dets Tørst og Hunger er stillet: det er tilfreds og sover: det staaer op igjen og er hungrigt: det foeres atter og lægger sig til Roe. Jeg er hungrig og tørstig, ligesom det, men naar Tørst og Hunger ophøre, er jeg ikke til Roe: ligesom det føler jeg Lidelser ved Trang, men ikke er jeg, ligesom det, tilfredsstillet ved Mættelse. Mellemtimerne ere kjedsommelige og mørke: jeg længes efter igjen at blive hungrig, for igjen at styrkes til Betragtninger. Fuglene pikke Bær eller Korn og flyve til Lunden, hvor de synes at

henſidde i Lykſalighed paa Grenene, og henbringe deres Liv med at qviddre een og ſamme uforandrede Række af Toner. Ogſaa jeg kan kalde Lut-Spilleren og Sangeren, men de Toner, ſom behagede mig i Gaar, kjede mig i Dag, og vilde endnu blive kjedſommeligere i Morgen. Ingen Evne til at nyde kan jeg opdage hos mig, ſom jo mere end fyldeſtgjøres, og det paa meeſt paſſende Maade, endda føler jeg ingen Glæde derved. Menneſket har ſikkert nogen ſkjult Sands, ſom dette Sted ei formaaer at tilfredsſtille, eller det har Ønſker, Sandſerne uvedkommende, ſom maae opfyldes, førend det kan vorde lykkeligt."

Herpaa opløftede han ſit Hoved, og, da han ſaae Maanen reiſe ſig, tog Vejen ad Slottet. Som han vandrede hen over Markerne, og ſaae Dyrene rundt omkring ſig — „I, ſagde han, ere lykkelige, og have ikke Feje til at misunde mig, der vanker ſaaledes iblant Eder, mig ſelv tilbyrde: ei heller misunder jeg Eder, I godmodige Væsner, Eders Lykſalighed; den er ikke Lykſalighed for Menneſket. Jeg har mange Sorger, fra hvilke I ere befriede: jeg frygter for Lidelſe, naar jeg ingen føler: jeg gyſer undertiden ved et Onde, jeg erindrer mig, og undertiden bæver for et Onde,

jeg seer forud: ganske vist har Forsynets Mildhed gotgjort særdeles Lidelser ved særdeles Glæder.

Med slige Betragtninger underholdt Prindsen sig, imedens han gik tilbage, yttrende dem med klagende Stemme, dog med et Aasyn, som tilkjendegav, at han følede et Slags Velbehag i sin egen Skarpsindighed, og at han fandt nogen Trøst for Livets Elendigheder i Selvbevidsthed om den Fiinhed, hvormed han følede, og den Veltalenhed, hvormed han bejamrede dem. Oprømt tog han Deel i Aftenens Forlystelser, og alle frydede sig ved at finde, at hans Hjerte var lettet.

Tredie Capitel.

Dens Mangler, der mangler intet.

Den følgende Dag gjorde hans gamle Lærer, som indbildte sig, at han nu havde skaffet sig Kundskab om hans Sindssyge, sig Haab om at helbrede den ved gode Raad; og søgde ombyggelig Lejlighed til Samtale, hvortil Prindsen, der længe havde betragtet ham som een, hvis Begreber vare udtømte, ej fandtes synderlig tilbøjelig. „Hvorfor,

sagde han, forfølges jeg saaledes af denne Mand: skal det aldrig tillades mig, at forglemme disse Forelæsninger, som kun behagede, medens de vare nye, og som, for atter at vorde nye, maae forglemmes." Han gik derpaa ind i Skoven, og stemdes atter til sine sædvanlige Granskninger, da han, førend hans Tanker endnu havde taget nogen vis Vending, blev sin Forfølger vaer ved Siden af sig, og af Utaalmodighed fristedes først til at skynde sig bort; men, da han ugjerne vilde fornærme en Mand, som han eengang havde vist Ærbødighed, og endnu havde Godhed for, indbød han ham til at sidde ned hos sig paa Bakken.

Den Gamle, herved opmuntret, begyndte at beklage den Forandring, man i senere Tid havde sporet hos Prindsen, og at spørge, hvorfor han saa ofte begav sig fra Slottets Fornøjelser, til Eensomhed og Stille. „Jeg flyer fra Forlystelse, sagde Prindsen, fordi den har ophørt at forlyste; jeg søger Eensomhed, fordi jeg ikke er lykkelig, og vil nødig ved min Nærværelse formørke Andres Glæde." Herre, sagde Læreren, Du er den første, som har klaget over Ulykke i den lykkelige Dal. Jeg haaber at overbevise Dig om, at Dine Klager have ingen virkelig Grund. Du er her i

fuld Besiddelse af alt, hvad Abyssiniens Keiser kan bringe tilveje, her er hverken Arbejde at udholde eller Fare at befrygte, og dog er her alt, hvad kan forskaffes eller kjøbes ved Arbejde eller Fare. See omkring, og sig mig, hvilke af Dine Mangler der ikke er sørget for: Naar Du mangler intet, hvorledes kan Du være ulykkelig?

„At jeg intet mangler, sagde Prindsen, eller at jeg ikke veed, hvad jeg mangler, er just Grunden til min Klage: kjendte jeg min Mangel, skulde jeg have et bestemt Ønske: dette Ønske skulde opvække min Stræben, og jeg skulde da ikke blive utaalmodig ved at see Solen skride saa langsomt frem mod de vestlige Bjerge, eller jamre mig, naar Dagen bryder frem, og Søvn ej længer vil skjule mig for mig selv. Naar jeg seer de unge Gjeder og Lammene gjøre Jagt paa hverandre, indbilder jeg mig, at jeg skulde være lykkelig, hvis jeg havde noget, jeg kunde forfølge. Men, i Besiddelse af alt hvad jeg kan mangle, finder jeg een Dag og een Time nøjagtig lig en anden, paa det nær, at den sidste er endnu kjedsommere end den foregaaende. Lad Din Erfaring lære mig, hvorledes Dagen maa synes ligesaa kort nu, som i min Barndom, imedens Natur endnu var frisk, og hvert Øie,

blik viste mig noget, jeg aldrig før havde lagt Mærke til. Jeg har allerede nydt for meget: giv mig noget at ønske." — Den Gamle blev sat i Forundring over dette nye Slags Græmmelse: han vidste ikke, hvad han skulde svare, og nødig vilde han tie. „Herre, sagde han, dersom Du havde været Vidne til Verdens Elendigheder, saa skulde Du vide at sætte Priis paa Din nærværende Forfatning." Nu, sagde Prindsen, har Du givet mig noget at ønske: jeg skal længes efter at see Verdens Elendigheder, siden Synet af dem er nødvendigt til Lykkalighed."

Fjerde Capitel.
Prindsens Sorger og Drømmerier vedblive.

Ved denne Tid forkyndte Lyden af Musik Maaltidstimen, og Samtalen var til Ende. Den Gamle forføyede sig bort, aldeles ikke tilfreds med at finde, at hans Grunde havde frembragt den eneste Slutning, de vare bestemte til at forekomme. Men paa Heldning af Livet ere Skam og Ærgrelse kun af kort Varighed, hvad enten saa

er, at vi bære med Lethed, hvad vi have baaret længe, eller at vi finde os selv mindre agtede i Alderdommen og af den Aarsag have mindre Agtelse for andre: eller og, at vi ikke lægge synderlig Mærke til Fortrædeligheder, som vi vide, at Dødens Haand er allerede udstrakt til at gjøre en Ende paa. Prindsen, for hvis Udsigter der havde aabnet sig en videre Kreds, kunde ej saa hastig stille sin Bevægelse. Han havde hidindtil været strækket ved Længden af et Liv, Naturen havde lovet ham, fordi han sluttede, at i en lang Tid meget skulde være at gjennemgaae: han frydede sig nu ved sin Ungdom, fordi i mange Aar meget maatte kunne gjøres. Denne første Straale af Haab, som nogensinde havde trængt ind i hans Sjel, tændte atter Ungdom i hans Kinder og gav hans Øjen dobbelt Glands. Han brændte af Længsel efter at gjøre noget, endskjønt han endnu ej vidste bestemt, hverken hvad eller hvorledes. Han var nu ikke længer vranten og uselskabelig; men, betragtende sig selv som Herre over et skjult Forraad af Lykksalighed, som han ikke kunde nyde, uden ved at holde det hemmeligt, anstillede han sig som han var sysselsat med ethvert Forslag til Adspredelse, og stræbde at gjøre andre fornøjede

med en Tilstand, hvoraf han selv var trættet. Men Forlystelser kunne aldrig gjøres saa hyppige eller saa vedvarende, at de jo lade en stor Deel af Liv ubeskieftiget: der var mange Timer baade af Natten og Dagen, som han uden Mistanke kunde henbringe i eensom Betragtning. Livets Byrde var bleven langt lettere: han gik med Iver til Sammenkomsterne, fordi han troede, at idelig Nærværelse var nødvendig til hans Hensigters Fremme: Med Glæde vendte han tilbage til Eenlighed, fordi han nu havde en Gienstand for Betragtning. Hans fornemste Moerskab var at skildre for sig selv den Verden, han aldrig havde seet: at sætte sig selv i forskiellige Stillinger: at indvikles i indbildte Vanskeligheder, og tage Deel i sværmeriske Foretagender: men hans Velvillie gjorde, at disse Drømmerier endtes bestandig med at understytte Elendighed, opdage Bedragerie, afvæbne Undertrykkelse og udbrede Lykkalighed.

Saaledes forløb 20 Maaneder af Rasselas's Liv. Han opholdt sig med saadan Henrykkelse ved disse Hjernespind, at han glemde sin virkelige Eensomhed, og, under idelig Forberedelse til de forskiellige Tilfælde i det menneskelige Liv, for-

somde han at overveje, ved hvilke Midler han selv skulde komme i Menneskets Samfund.

En Dag, som han var siddende paa en Bakke, forestilde han sig i Tankerne en ung faderløs Jomfrue, berøvet hendes lille Arvepart af en bedragersk Elsker, og skrigende efter ham om Erstatning og Gotgjørelse. Saa stærkt et Indtryk havde Billedet gjort paa hans Sind, at han sprang op, for at tage Pigen i Forsvar, og foer afsted, for at gribe Voldsmanden, med en Heftighed, som om han virkelig forfulgde nogen. Frygt giver naturlig den Skyldige Vinger. Rasselas kunde med yderste Anstrengelse ikke naae den Flygtende: han besluttede at holde ud, for saaledes at udmatte den, han ikke kunde overvinde i Hurtighed, og strengde sig an, indtil Foden af Bjerget standsede hans Løb.

Her kom han til sig selv, og smilede ved sin egen frugtesløse Fremfusenhed. Derpaa løftede han Øinene til Bjerget: „Dette, sagde han, er den ulykkelige Hindring, som med eet afbryder Nydelsen af Glæde og Dydens Udøvelse. Hvor længe har ikke mit Haab og mine Ønsker svinget sig ud over denne Skranke for mit Liv, som jeg endnu aldrig har forsøgt at overstige!"

Denne Betragtning slog ham, han satte sig ned for at tænke efter, og kom ihu, at siden han først besluttede at undvige af Fangenskab, havde Solen tvende Gange fuldendt sit aarlige Løb over hans Hoved. Han følde nu en Grad af Anger, han aldrig før havde kjendt til. Han betænkde, hvor meget kunde have været gjort i den Tid, som var forløben uden at efterlade sig mindste Virkelighed. Han gjorde Sammenligning imellem tyve Maaneder og Menneskets Liv. „Til Liv, sagde han, kan man hverken regne Barndommens Uvidenhed eller Alderens Barndom. Det varer længe, inden vi formaae at tænke, og snart tabe vi Kraft til at handle. Det sande Tidsrum af menneskelig Tilværelse kan i Grunden beregnes til tvende Snese af Aar, af hvilke jeg har henødslet den 24de Deel paa Drømmerier. Hvad jeg har tabt er en Vished, thi jeg har visselig besiddet det; men hvo kan forsikre mig om tyve Maaneder at komme?

Bevidstheden af hans egen Daarlighed gjennemborede ham, og det varede længe, førend han igjen kunde forliges med sig selv. „Een Deel af min Tid, sagde han, er tabt ved mine Forfædres

Forbrydelse eller Daarskab og ved mit Fædrelands urimelige Indretninger: jeg tænker derpaa med Mishag, skjønt uden Selvbebrejdelse. Men de Maaneder, som ere forløbne, siden nyt Lys trængde ind i min Sjel, siden jeg dannede mig en Plan til fornuftig Lykksalighed, have været bortstendrede ved min egen Forseelse. Jeg har forspildt, hvad aldrig kan oprettes: jeg har seet Solen staae op og gaae ned i tyve Maaneder, blot som unyttig Tilskuer: i den Tid har Fuglen forladt Moderens Rede og overgivet sig til Skove og Skyer: det unge Kid har ophørt at die, lidt efter lidt lært at klattre op blant Klipperne, for selv at søge sin Næring. Jeg alene er ikke kommen videre, er bestandig hjelpeløs og uvidende. Ved meer end tyve Skifter erindrede Maanen mig om Livets Flugt: Strømmen, som henslyngede sig for min Fod, bebrejdede mig min Ørkesløshed: jeg sad og gjorde mig tilgode i aandelig Overdaadighed, lige uagtsom paa Jordens Exempler og Planeternes Lærdomme. Tyve Maaneder ere forløbne, hvo giver mig dem tilbage?"

Disse sørgelige Betragtninger fæstede sig i hans Sind: han henbragde fire Maaneder med at beslutte, ikke længer at spilde Tid med tomme Be-

stutninger, og blev vækket til mere kraftfuld Anstrængelse ved at høre en Pige, som havde slaaet et Leerkar i Stykker, gjøre den Anmærkning, at hvad der ikke kan raades Bod paa, maa ikke begrædes.

Dette var ligefrem, og Rasselas lagde sig til Last, at han selv ej havde udfundet det, ved ikke at have vidst, eller ikke at have lagt Mærke til, hvor mange nyttige Vink vi erholde ved Hendelse, og hvor ofte vore Tanker, ilende med Heftighed til fjerne Gjenstande, overse de Sandheder, som ligge aabne for dem. Han begræd for nogle faa Timer denne sin Begrædelse, og fra den Tid gik al hans Tænken ene ud paa Midler til at undvige af Lykfaligheds Dal.

Femte Capitel.

Prindsen ponser paa Undvigelse.

Han fandt nu, at det vilde være saare vanskeligt at udføre, hvad der var saa let at forestille sig som udført. Naar han kastede Øinene rundt

omkring sig, saae han sig selv indsluttet af de Naturskranker, som endnu aldrig havde været gjennembrudte, og af den Port, hvorigjennem ingen, som eengang var kommen ind, kunde nogensinde igjen vende tilbage. Han var nu saa utaalmodig som Ørnen i Buret. Han henbragde Uge efter Uge med at klavre om paa Bjergene, for at see, om der var nogen Aabning, som maaskee Buskene skjulde; men han fandt alle Toppe utilgjængelige, formedelst deres Fremstaaen: Jernporten gjorde han sig intet Haab om at aabne; thi den var ikke alene fikret ved al mulig Kunst, men var stedse bevogtet af Skildvagter, som afloste hverandre, og desuden anbragt paa et Sted, som udsatte den for alle Beboernes bestandige Opmærksomhed.

Han undersøgde derpaa Hulen, hvorigjennem Søens Vand havde sit Udløb, og, da han saae derned paa en Tid, da Solen skinnede stærkt i Aabningen, opdagede han, at den var fuld af brudte Klippe-Stumper, som, endskjønt de tillod Strømmen at flyde gjennem en Hoben snevre Gange, vilde standse ethvert Legeme af Fasthed og Tykkelse. Han vendte tilbage modløs og nedslagen; men da han nu havde kjendt Haabets

Velsignelse, besluttede han aldrig at fortvivle. Med disse frugtesløse Undersøgelser tilbragde han 10 Maaneder. Imidlertid gik dog Tiden fornøjelig nok: om Morgenen stod han op med nyt Haab, om Aftenen var han tilfreds med sin egen Anstrængelse, og om Natten sov han trygt ind efter sin Mødighed. Der mødte ham tusende moerende Gjenstande, som gjorde, at han lagde mindre Mærke til sin Møje, og adspredte hans Tanker. Han lærte at skjelne imellem Dyrenes særskilte Drivter og Planternes Egenskaber, og fandt, at Stedet var opfyldt med Underverker, i hvis Betragtning han foresatte sig at søge Trøst, hvis han ingensinde skulde blive istand til at fuldføre sin Flugt: i øvrigt frydede det ham, at hans Bestræbelser, omendskjønt hidindtil frugtesløse, havde aabnet ham en uudtømmelig Kilde til Eftergranskning.

Imidlertid var hans første Nysgjerrighed endnu ikke svækket: han satte sig fast for at erholde nogen Kundskab om Menneskets Veje. Hans Ønske var stedse det samme, men hans Haab tog af. Han hørde op at ransage længer Murene om sit Fængsel, og undlod at lede med nye Besværlighed efter Aabninger, som han vidste kunde ikke findes: dog besluttede han at have sit Forsæt bestandig for

Øine, og at gribe enhver Lejlighed, Tid maatte frembyde.

Sjette Capitel.

En Afhandling om den Kunst at flyve.

Iblant de Kunstnere, som havde ladet sig lokke ind i den lykkelige Dal, for at bidrage til Beboernes Bequemhed og Morskab, var der en Mand, udmærket for hans Kundskab om de mechaniske Kræfter, som havde opfundet mange Redskaber baade til Nytte og Fornøjelse. Ved et Hjul, som drejedes omkring af Strømmen, tvang han Vandet op i et Taarn, hvorfra det blev ledet til alle Værelser i Slottet. Han opførde et Lysthuus i Haven, rundt om hvilket han holdt Luften bestandig kjølig ved kunstige Regnbyger. Een af Buegangene, bestemt for Kjønnet, blev luftet ved Vifter, bestandig holdte i Bevægelse ved de smaae Bække, som løb derigiennem, og sagte sødtlydende Instrumenter vare anbragte i passende Afstande, hvoraf nogle spillede ved Vindens og andre ved Strømmens Virkning.

Denne Kunstner blev undertiden besøgt af Rasselas, som ej var ligegyldig ved noget Slags af Kundskab, i den Tanke, at en Tid skulde komme, da alt hvad han havde lært, vilde være ham til Nytte i den aabne Verden. Een Dag kom han, for at more sig paa sædvanlig Maade, og fandt Mæsteren sysselsat med at forfærdige en Vogn, som kunde sejle: han saae, at Hensigten kunde opnaaes paa jevn Mark, og med Udtryk af særdeles Agtelse søgde at formaae ham til at fuldføre den. Haandværkeren glædede sig over, at Prindsen havde saa fordeelagtige Tanker om ham, og besluttede at fortjene endnu højere Ære. „Herre, sagde han, Du har kun seet en liden Deel af hvad mechaniske Indsigter kunne udrette. Jeg har længe været af den Mening, at Menneskets, istedenfor den seendrægtige Befordring med Skibe og Vogne, maatte bruge Vinger og saaledes komme hurtigere afsted: at Luftens Egne ligge aabne for den Kyndige, og at kun Uvidenhed og Ørkesløshed ere fordømte til at krybe paa Jorden.

Dette Vink opluede paa ny Prindsens Længsel efter at overstige Bjergene: efter at have seet hvad Mechanisten allerede havde udført, var han fristet til at tænke, at han kunde gjøre meer: dog be-

sluttede han, at spørge ham nøjere ud, førend han udsatte sig for Smerten af fejlslaaet Haab. „Jeg frygter, sagde han til Kunstneren, at Din Indbildingskraft gaaer videre end Din Dueligbed, og at Du fortæller mig nu snarere hvad Du ønsker, end hvad Du veed. Ethvert Dyr har sit bestikkede Element: Fuglene have Luften, og Mennesker og Beester Jorden" — „Saaledes, svarede Mechanisten, have ogsaa Fiskene Vandet, hvori dog Beester kunne svømme af Naturen og Mennesker ved Kunst. Den, der kan svømme, bør ikke mistvivle om at kunne flyve: at svømme er at flyve i et tykkere Flydvæsen, og at flyve er at svømme i et tyndere. Vi behøve blot at anvende meer eller mindre Kraft i Forhold til Modstanden af det Væsen, vi skulle arbejde os igjennem. Du maa nødvendig bæres op af Luften, hvis Du kan igjentage hvert Indtryk paa den hastigere, end Luften kan give efter for Trykningen." — „Men Udøvelsen af at svømme, sagde Prindsen, er meget møjsom: de stærkeste Lemmer ere snart trættede: jeg er bange for, at den Handling at flyve er endnu meer voldsom, og Vinger ville ikke være til synderlig Nytte, med mindre vi ere istand til at flyve længer, end vi kunne svømme."

„Det vil koste stor Møje, sagde Kunstneren, at løfte sig fra Grunden, hvilket vi see paa de tungere iblant vore tamme Fjer-Creature; men alt som vi stige højere, vil Jordens Tiltrækning og Legemets Tyngde gradevis aftage, indtil vi komme i en Himmelegn, hvor Menneskет vil flyde i Luften, uden nogen Tilbøjelighed til at falde: det skal da ikke være nødvendigt at sørge for andet end Bevægelsen fremad, hvortil den ringeste Anstrængelse vil være tilstrækkelig. Du, Herre, hvis Videlyst er saa udstrakt, vil lettelig begribe, med hvilken Henrykkelse Viismanden, forsynet med Vinger og hængende i Luften, skulde see Jorden med alle dens Beboere at vælte sig under ham, og efterhaanden, ved dens daglige Bevægelse, fremstille for ham alle Lande under samme Himmelstrøg. Hvilket Moerskab vil det blive for den svævende Tilskuer at betragte de afvexlende Optrin af Land og Hav, Stæder og Ørkener! At overskue med lige Sikkerhed Markeder og Valpladse: Bjerge besatte med Barbarer, og frugtbare Egne glædede ved Overflødighed og lullede i Fredens Arme! Hvor lettelig skulle vi da kunne følge Nilen gjennem alle dens Bugter; stige over til fjerne Egne

og undersøge Naturens Skikkelse fra een Udkant af Jorden til en anden!"

„Alt dette, sagde Prindsen, er højlig at ønske; men jeg frygter, at intet Menneske vil være istand til at drage Aande i disse Grandsnings og Roligheds Egne. Jeg har hørt sige, at Aandedrættet er vanskeligt paa høje Bjerge, og fra disses øverste Toppe, endskjønt høje nok til at finde Luften deroppe mærkelig fortyndet, skal det være meget let at falde: altsaa har jeg Mistanke om, at fra enhver Højde, hvori det er muligt at holde Livet, skal man være udsat for alt for hovedkuls Nedstigen."

„Intet, svarede Kunstneren, skal nogensinde vorde forsøgt, hvis alle mulige Modgrunde først skulle afbevises. Dersom Du vil understøtte mit Foretagende, saa vil jeg selv vove den første Flugt. Jeg har undersøgt alle flyvende Dyrs Bygning, og finder, at Flagermusens sammenvævede og foldede Vinger letteste kunne passes til den menneskelige Skabning. Efter dette Mønster skal jeg begynde mit Verk i Morgen, og haaber om et Aar at taarne i Luften, ophøjet over Menneskets Ondskab og Forfølgelse. Men jeg vil ikke arbejde, uden paa det Vilkaar, at Kunsten ikke vorder re-

bet, og at Du ikke maa fordre af mig at gjøre Vinger for andre, end os selv."

„Hvorfor, sagde Rasselas, vilde Du misunde andre saa stor en Fordeel? Al Færdighed bør anvendes til almindeligt Beste: ethvert Menneske har havt meget at takke andre for, og bør gjengjelde den Godhed, det har modtaget."

„Dersom Menneskene vare alle retskafne, svarede Kunstneren, skulde jeg med største Beredvillighed lære dem alle at flyve. Men hvad Sikkerhed vilde der være for de Gode, hvis de Onde, naar de lyste, kunde overfalde dem gjennem Luften? Imod en Krigshær, der kom sejlende i Skyerne, kunde hverken Mure, Bjerge eller Søer tjene til Forsvar. En Sværm af nordlige Vilde maatte svæve omkring med Vinden, og paa eengang med uimodstaaelig Voldsomhed styrte ned over Hovedstaden i en eller anden frugtbar Egn. Selv denne Dal, en Tilflugt for Prindser, Lykksaligheds Hjem, skulde være udsat for voldsomt og uformodentligt Angreb af nogle af de nogne Folkeslag, som vrimle langs Kysten af det sydlige Hav."

Prindsen lovede Taushed, og ventede paa Udførelsen, ikke ganske uden Haab, at den vilde lykkes. Han saae til Arbejdet Tid efter anden, gav

Agt paa dets Fremgang, og lagde Mærke til mangt et klogtigt Kunstgreb, for at befordre Bevægelsen og forbinde Lethed med Styrke. Kunstneren var hver Dag stedse mere forvisset om, at han skulde flyve baade Ørne og Høge forbi, og Prindsen selv begyndte at smittes af hans Vished.

I et Aar vare Vingerne færdige, og paa en bestemt Morgen indfandt Kunstneren sig, udrustet til Flugt, paa et lille Forbjerg: Han viftede først en Stund med dem, for at sanke Luft, gjorde derpaa et Spring ud fra Stedet, hvorvaa han stod, og — i et Øjeblik laae han i Søen. Vingerne, som vare ham til ingen Nytte i Luften, holdt ham oppe i Vandet, og Prindsen drog ham i Land halvdød af Skræk og Ærgrelse.

Syvende Capitel.

Prindsen træffer paa en Mand af Lærdom.

Dette Uheld foraarsagede ikke Prindsen megen Bedrøvelse, da han ikke havde tilladt sig selv at haabe et lykkeligere Udfald, uden for saavidt han

havde intet andet Middel til at undflye i Sigte. Han blev bestandig ved sit Forsæt at forlade den lykkelige Dal ved første Lejlighed.

Hans Indbildingskraft var nu i Standsning: han havde ingen Udsigt til at komme ind i Verden: og trods alle Bestræbelser for at holde gode Miner, begyndte han dog lidt efter lidt at angribes af Utilfredshed, og paa ny at begrave sig i sørgelige Betragtninger, just da Regntiden, som i disse Lande er periodisk, ej tillod ham længer at vandre om i Skovene.

Regnen vedholdt længer og med større Heftighed, end man nogensinde havde seet: Skyerne bristede paa de omliggende Fjelde, og Regnen skyllede fra alle Sider strømmevis ned over Sletten, indtil Hulen blev for snever for Vandets Udløb. Søen flød over sine Bredder, og den hele lavere Deel af Dalen laae under Vand. Den Bakke, hvorpaa Slottet var bygget, og nogle andre Pletter ophøjet Grund vare alt, hvad Øjet nu kunde opdage. Hjorder og Flokke forlode Græsgangene, og saavel vilde som tamme Kreature søgde op i Bjergene.

Denne Oversvømmelse indskrænkede alle Prindserne til blot huuslige Fornøjelser, og Rasselas's

Opmærksomhed blev især henreven af et Digt, som Imlac oplæste, over Menneskets forskjellige Tilstande. Han befalede Digteren at følge med til hans Værelse, for endnu engang at lade ham høre hans Vers: og da han derpaa kom i fortrolig Samtale med ham, troede han sig lykkelig, at have fundet en Mand, der kjendte Verden saa vel, og vidste med saadan Færdighed at skildre Livets Optrin for ham. Han gjorde tusende Spørgsmaal om Ting, som, endskjønt almindelige for enhver anden Dødelig, dog formedelst hans Indsluttelse fra Barndom af vare fremmede for ham. Digteren ynkedes over hans Uvidenhed og fandt Behag i hans Videlyst: han underholdt ham Dag fra Dag med Nyheder og Underviisning, saa at Prindsen sukkede over Nødvendigheden af Søvn, og længdes efter Morgen, for atter at glædes.

Som de engang vare siddende sammen, befalede Prindsen Imlac at betroe sig hans Levnetsløb, samt ved hvilken Hændelse han var tvungen, eller ved hvilken Bevæggrund overtalt til at ende sit Liv i den lykkelige Dal. Just som denne vilde begynde sin Fortælling, blev Rasselas kaldt til Concert, og nødt til at opsætte sin Nysgjerrighed indtil Aften.

Ottende Capitel.
Imlacs Levnetsløb.

Under de hede Himmelegne tjene alene Aftentimerne til Adspredelse og Forlystelse, og det var derfor Midnat, førend Musiken ophørde og Prindsesserne begav sig bort. Rasselas kaldte da sin Selskabsbroder og opfordrede ham til at begynde sin Fortælling.

Herre, sagde Imlac, min Fortælling vil ikke blive lang: det Liv, som er opofret til Kundskab, forsvinder i Stilhed, og er fattigt paa Afvexlinger og Hendelser. At tale offentlig, at tænke i Eenrum, at læse og at høre, at gjøre Spørgsmaale og at besvare Spørgsmaale, er Videnskabsmandens Beskjeftigelse. Han vandrer Verden om uden Opsigt som uden Sky, og er hverken kjendt eller agtet uden af Mænd, der ligne ham selv:

„Jeg er fød i Kongeriget Gojama, ikke langt fra Nilens Udspring. Min Fader var en formuende Kjøbmand, som handlede imellem de indre Lande af Afrika og Havnene ved det Røde-Hav. Han var redelig, sparsom og vindskibelig; men hans Følelser vare lave, og hans Begreb indskrænket: han tragtede kun efter at blive rig, og at

skjule sine Rigdomme, for ikke at udplyndres af Provindsens Magthavere."

„I Sandhed, sagde Prindsen, min Fader maa være forsømmelig i sine Pligter, dersom nogen Mand under hans Herredomme tør tage, hvad der tilhører en anden. Veed han ikke, at Konger ere ansvarlige for Uret, der ikke forhindres, saavel som for den, der virkelig udøves? Dersom jeg var Keiser, skulde ikke den ringeste af mine Undersaatter blive undertrykt ustraffet. Mit Blod koger, naar jeg hører, at en Handelsmand ikke tør nyde Frugterne af ærlig Vinding, af Frygt for at miste denne ved Overmagtens Graadighed. Nævn mig den Befalingsmand, som bestjal Folket, at jeg kan angive hans Misgjerninger for Keiseren."

„Herre, sagde Imlac, Din Iver er den naturlige Virkning af Dyd oplivet ved Ungdom: den Tid vil komme, da Du vil frikjende Din Fader, og maaskee med mindre Utaalmodighed høre tale om Befalingsmanden. Undertrykkelse er i Abyssiniens Lande hverken hyppig eller taalt; men ingen Regjerings-Form har endnu været udfunden, hvorved Grusomhed aldeles kan forekommes. Underordning forudsætter Magt hos een Deel og Lydighed hos en anden: og dersom Magten er i Men-

neskers Hænder, maa den undertiden blive misbrugt. Aarvaagenhed hos den fornemste Øvrighed vil gjøre meget, men meget vil endda forblive ugjort. Han kan aldrig kjende alle de Misgjerninger, som begaaes, og kan sjelden straffe alle dem, han kjender." —

„Dette, sagde Prindsen, forstaaer jeg ikke; men det er mig kjærere at høre Dig, end at sige Dig imod. Fortsæt Din Fortælling." —

„Min Fader, blev Imlac ved, som først besluttede, at jeg ikke skulde have anden Opdragelse, end saadan, som vilde gjøre mig skikket til Handel, og som opdagede hos mig en ualmindelig stærk Hukommelse og hurtigt Nemme, yttrede ofte det Haab, at jeg skulde engang blive den rigeste Mand i Abyssinien." —

„Hvorfor, sagde Prindsen, ønskede Din Fader sin Formues Tilvext, da den dog allerede var større, end han torde aabenbare eller nyde den? Jeg vilde nødig kalde Din Sanddruhed i Tvivl, dog kunne Modsigelser ikke begge være sande." —

„Modsigelser, svarede Imlac, kunne ikke begge være rigtige; men, for saavidt de findes hos Mennesker, kunne de begge være sande. Imidlertid er

Forskjellighed ikke Modsigelse. Maaskee min Fader haabede en Tid, da der vilde herske større Sikkerhed. Overalt, noget Ønske maa der til, for at holde Liv i Bevægelse, og den, hvis virkelige Mangler ere afhjulpne, maa skabe sig andre i Indbildningen." —

„Dette, sagde Prindsen, kan jeg nogenlædes begribe. Jeg fortryder, at jeg har afbrudt Dig." —

„I dette Haab, foer Imlac fort, sendte han mig til Skole; men da jeg eengang havde smagt Vellysten af Kundskab, havde følt Glæden det er at være skarpsindig, og Stoltheden over at have gjort en Opdagelse, begyndte jeg stiltiende at foragte Rigdom, og satte mig for, at tilintetgjøre min Faders Hensigt, hvis grove Sjels-Evner opvakde min Medynk. Jeg var tyve Aar gammel, forend hans Ømhed vilde udsætte mig for en Rejses Besværlighed, i hvilken Tid jeg var bleven underrettet af Lærere, som fulgde paa hverandre, i mit Fødelands hele Viisdom. Da hver Time lærde mig noget nyt, levede jeg i en uafbrudt Kjede af Nydelser; men efterhaanden som jeg tog til og nærmede mig Manddom, tabde jeg meget af den Ærbødighed, hvormed jeg var vant til at betragte mine Lærere; thi, naar Undervisningen var til-

ende, fandt jeg dem hverken fornuftigere eller bedre end Folk i Almindelighed."

„Omsider besluttede min Fader at indvie mig i Handelen: han aabnede et af sine underjordiske Skatkamre, og udtalte ti tusende Stykker Guld. Unge Mand, sagde han, dette er det Forraad, hvormed Du maa aagre. Jeg begyndte med mindre end den femte Deel, og Du seer, hvorledes Flid og Sparsomhed have velsignet det. Dette skal være Dit eget, enten til at ødelægge eller at formere. Dersom Du tilsætter det ved Forsømmelse eller Luner, saa faaer Du at oppebie min Død, førend Du bliver riig: dersom, i fire Aar, Du fordoppler Din Forraad, saa ville vi fra den Tid sætte al Underordning tilside, og leve sammen som Venner og som Handlende i Felledskab; thi han skal altid være lige med mig, der besidder lige Færdighed i den Kunst, at vorde riig."

„Vi lagde vore Penge paa Kameler, efter at have skjult dem i Pakker med Gods af ubetydeligt Værd, og begav os til Kysten af det Røde-Hav. Saasnart jeg kastede mine Øine paa den udstrakte Flade af Vandene, hoppede mit Hjerte som en undløben Fanges. Jeg følde en uudslukkelig Nys-

gjerrighed tændes i min Sjel, og besluttede at gribe denne Lejlighed for at see andre Folkeslags Skikke, og at lære Videnskaber ubekjendte i Abyssinien."

„Jeg erindrede, at min Fader ikke havde forbundet mig til at forøge min Capital ved noget Løvte, som jeg ikke burde bryde, men ved Trusel om en Straf, som det stod mig frit for at paadrage mig: og derfor bestemde jeg at tilfredsstille den heftigste af mine Lyster, og at lædske Nysgjerrigheds Tørst ved at drikke af Kilderne selv til Kundskab."

„Saasom jeg var anseet for at drive Handel uden nogen Forbindelse med min Fader, saa var det ikke vanskeligt for mig, at blive bekjendt med en Skipper og at skaffe mig Overfart til et andet Land. Jeg havde ingen Grunde til at fastsætte min Reise efter noget vist Valg: det var tilstrækkeligt for mig, ihvorhen jeg end vandrede, at jeg maatte faae et Land at see, som jeg ikke havde seet tilforn. Jeg gik altsaa ombord paa et Skib, bestemt til Surat, efterat jeg i en Skrivelse til min Fader havde erklæret ham min Hensigt."

Niende Capitel.
Fortsættelse af Imlacs Levnetsløb.

„Da jeg først betraadde Vandenes Verden, og tabde Land af Sigte, saae jeg rundt omkring mig med behagelig Rædsel, og, saasom jeg troede min Sjæl udvidet ved den grændseløse Udsigt, indbildte jeg mig, at jeg kunde bestandig stirre rundt, uden at mættes; men, i kort Tid blev jeg kjed af at betragte den nøgne Eensformighed, hvor jeg blot kunde see igjen, hvad jeg allerede havde seet. Jeg steg da ned i Skibet, og var for et Øieblik i Tvivl, om ikke alle mine tilkommende Nydelser vilde ende ligesom denne, med Smagløshed og fejlslaaet Haab. Dog, sagde jeg, ere sikkert Hav og Land meget forskjellige: Vandets eneste Afvexling er Stille og Bevægelse, men Jorden har Bjerge og Dale,Ørkener og Stæder: den er beboet af Mennesker af forskjellige Vedtægter og modsatte Meninger: og jeg tør haabe at finde Afvexling i Liv, om jeg end skulde savne den i Natur."

„Med den Tanke bragde jeg mit Sind i Roe, og fordrev Tiden paa min Rejse, snart med at

tage Undervisning af Søefolket i Styrmandskunsten, som jeg siden aldrig har udøvet, og snart med at udkaste Planer for min Opførsel i forskjellige Stillinger, hvoraf jeg siden ikke har befundet mig i nogen eneste."

„Jeg var næsten kjed af mine Søe-Fornøjelser, da vi landede i god Behold ved Surat. Jeg forvarede mine Penge, og efter at have kjøbt nogle Varer for et Syns Skyld, forenede jeg mig med en Karavan, som skulde gaae ind i Landet. Mine Reise-Brødre, som af een eller anden Grund gjettede, at jeg var riig, og af mine Spørgsmaal og min Forundring fandt, at jeg var uvidende, betragtede mig som en Nyeling, den de havde Ret til at trække op, og som paa sædvanlig Bekostning skulde indvies i Bedragekunsten. De stillede mig blot for Tjenestefolks Tyverier og Toldbetjenteres Udsuelser, og vare Vidner til, at jeg blev plyndret under opdigtede Paaskud, uden mindste anden Fordeel for dem selv, end den at kunne glæde sig ved at være klogere." —

„Hold inde et Øieblik, sagde Prindsen. Er Mennesket saa fordervet, at det skulde forurette et andet, uden selv at vinde derved? Jeg kan letteligt begribe, at enhver finder Behag i at overgaae

andre; men da Din Uvidenhed var blot tilfældig, kom hverken af Forseelse eller Dumhed, kunde den ikke være en Grund for dem til at smigre sig selv: og den Kundskab, som de besad, og som Du manglede, vilde de have lagt lige saa tydelig for Dagen, ved at advare som ved at bedrage Dig." —

„Hovmod, sagde Imlac, er sjelden kræsen: de laveste Fordele ere Føde for den: og Misundelse føler ikke sin egen Lyksalighed, uden naar den sammenlignes med andres Lidelser. De vare mine Uvenner, fordi den Tanke smertede dem, at jeg var riig — og mine Forfølgere, fordi det glædede dem, at finde mig svag." —

„Gaae videre, sagde Prindsen: jeg tvivler ingenlunde om Tingene selv, som Du fremfører, men det falder mig ind, at Du maaskee kunde udlede dem fra urigtige Kilder." —

„I dette Selskab, sagde Imlac, ankom jeg til Agra, Hovedstaden i Indostan, der hvor den Store-Mogul i Almindelighed opholder sig. Jeg lagde mig efter Landets Sprog, og var om faa Maaneder istand til at give mig i Samtale med de Lærde; af hvilke jeg fandt nogle at være vrantne og tilbageholdne, andre snaksomme og omgængelige: nogle vare utilbøielige til at meddele en

anden, hvad de selv med Møie havde lært: og nogle viisde, at Maalet for deres Studeringer var Besiddelse af Værdigheden, der omringer en Lærer."

„Jeg satte mig selv i saadan Yndest hos de unge Prindsers Hovmester, at jeg blev Keiseren foreslilt som et Menneske af sjelden Kundskab. Keiseren gjorde mig mange Spørgsmaal angaaende mit Fædreland og mine Rejser: og endskjønt jeg nu ikke meer erindrer noget af hvad han yttrede, som overtraf almindelig Menneskeforstand, afskedigede han mig bestyrtet over hans Viisdom og indtagen af hans Godhed."

„Jeg kom nu i saa høj Anseelse, at de Kjøbmænd, jeg havde rejst med, henvendte sig til mig om Anbefalinger hos Fruerne ved Hoffet. Jeg blev forundret over, at de trostede sig til at bede mig om noget, og foreholdt dem med Mildhed deres Opførsel paa Vejen. De hørde mig med kold Ligegyldighed, og lod ei see mindste Tegn til Skam eller Fortrydelse."

„De bleve derpaa mere paatrængende, og ledsagede deres Begjering med Forsøg at bestikke mig; men hvad jeg ikke vilde gjøre af Velvillie, vilde jeg ikke gjøre for Penge, og afviste dem, ikke fordi de havde forurettet mig, men fordi jeg

ikke vilde sætte dem istand til at forurette andre; thi jeg vidste, at de skulde have gjort Brug af min Credit for at bedrage dem, der vilde kjøbe deres Varer."

„Efter at have opholdt mig i Agra, til der var intet mere at lære, begav jeg mig til Persien, hvor jeg saae mange Levninger af Oldtidens Pragt, og lagde Mærke til mange nye Opfindelser til Livets Mag. Perserne ere et i høj Grad selskabeligt Folk, og deres Sammenkomster gav mig daglig Lejlighed til at opdage Characterer og Skikke, samt til at spoere menneskelig Natur gjennem alle dens Afvexlinger."

„Fra Persien kom jeg ind i Arabien, hvor jeg fandt et Folk, paa eengang baade Hyrder og Krigere; som leve uden nogen fast Boepæl; hvis ereste Velstand bestaaer i Flokke og Hjorder; og som hidentil, gjennem alle Aarhundreder, have vedligeholdt en Arve-Krig med det hele menneskelige Kjøn, endskjønt de hverken attraae eller misunde andre deres Ejendomme."

Tiende Capitel.

Imlac bliver ved. En Afhandling om Digtekunsten.

Overalt hvor jeg kom, fandt jeg, at Digtekunsten var regnet for den højeste Videnskab, og betragtet med en Ærefrygt, næsten lige med den, hvormed Mennesket vilde dyrke den englelige Natur. Og desuagtet følder det mig med Forundring, at, næsten i alle Lande, de ældste Digtere ere anseete for de beste: hvad enten saa er, fordi ethvert andet Slags Kundskab maa skridtviis erhverves, og Digteraand er en Gave som forundes med eet; eller fordi det første Digt hos ethvert Folk opvakde Forundring ved sin Nyhed, og beholdt siden ved Overeenskommelse den Agt, som det først havde faaet ved Hendelse; eller og derfor, at, da det er Digtekunstens Fag at male Natur og Lidenskab, som ere altid de samme, tog de første Forfattere Besiddelse af de meest udmærkede Gjenstande for Beskrivelse, og de sandsynligste Eventyrer for Opdigtelse, og efterlod intet til de følgende, uden Omskrivning af samme Tilfælde og nye Forbindelser af samme Billeder. I hvad end Aarsagen maa

være, er det i Almindelighed bemærket, at de tidligere Forfattere ere i Besiddelse af Natur, og deres Efterfølgere af Kunst: at de første udmærke sig ved Styrke og Opfindelse, de sidste derimod ved Zirlighed og Forfinelse."

„Jeg var begjerlig efter at føje mit Navn til dette berømte Broderskab. Jeg læste alle Persiens og Arabiens Digtere, og var istand til at fremsige af Hukommelsen de Bøger, som fandes ophængte i Templet i Mecca. Men jeg følde snart, at intet Menneske blev nogensinde stort ved Efterligning. Min Attraa efter Ypperlighed drev mig til at henvende min Agtsomhed paa Natur og Liv. Natur skulde være min Gjenstand og Mennesker mine Tilhørere: jeg kunde ikke beskrive, hvad jeg aldrig havde seet: jeg kunde ikke haabe at opvække Fryd eller Rædsel hos dem, hvis Tilbøjeligheder og Meninger jeg ikke forstod."

„Da jeg nu havde foresat mig at være Digter, saae ieg enhver Ting med ny Bestemmelse: min Opmærksomheds Kreds blev med eet større: intet Slags af Kundskab maatte nu oversees. Jeg stillede Bjerge ogØrkener op til Billeder og Lignelser, og dannede i min Sjel Afbildninger af hvert Træe i Skoven, hvert Blomst i Dalen. Jeg be-

tragtede med lige Nøjagtighed Klippens Steen-Aase og Slottets Spire. Undertiden vandrede jeg om langs med Bugterne af en Aae, og undertiden henvendte jeg min Opmærksomhed paa Sommer-Skyernes Forandringer. For en Digter kan intet være uden Anvendelighed. Alt hvad der er fjernt, alt hvad der er skrækkende, maa staae tilrede for hans Indbildning: han maa være fortrolig med alt hvad der er rædselfuld stort eller tækkelig smaat. Planter i Haven, Dyr i Skoven, Steenarter i Jorden og Dunstkin i Luften, maa alle bidrage til at stuve hans Sjel med uudtommelig Afvexling: thi ethvert Begreb kan bruges til at forstærke eller pryde, saavel Sædelærens som Alterets Sandheder: og han, hvis Kundskab er størst, vil have størst Magt til at afvexle sine Optrin, og til at underholde sin Læser med fjerne Billeder og uventet Underviisning."

„Jeg maatte derfor flittig granske alle Naturens Skikkelser, og ethvert Land, jeg har randsaget, har bidraget noget til mine Digter-Syner." —

„Under saa vidtløftig Randsagelse, sagde Prindsen, maa sikkert meget have undgaaet Din Opmærksomhed. Jeg har indtil nu levet inden for Kredsen af disse Bjerge, og dog kan jeg ingen

Vandring gjøre, uden at faae Øje paa noget, som jeg aldrig har seet tilforn, eller aldrig lagt Mærke til." —

„Digterens Sag, svarede Imlac, er at undersøge, ikke enkelt Væsen, men Art; at give Agt paa almindelige Egenskaber og udbredte Gjenstande; han tæller ikke Striberne paa Tulipanen, eller beskriver de forskjellige Skatteringer af Grønt i Skoven. Han maa i sine Skildringer af Natur fremstille saadanne udmærkede og afstikkende Træk, som kalde Originalen tilbage i enhvers Sjel; og bør sætte saadanne smaa ubetydelige Særkjender, som en maaskee opdager, en anden ikke, til Side for disse afgjørende Mærker, der er lige paafaldende for Efterladne og Agtpaagivne."

„Men Kundskab om Natur er kun een Deel af Digterens Kald; han maa ligeledes være bekjendt med alle Livets Former. Det paaligger ham at kunne vurdere enhver Forfatnings Lykksalighed og Elendighed, granske alle Lidenskabers Magt i alle deres Forbindelser, og at efterspore det menneskelige Sinds Forandringer under alle Skikkelser, ifølge forskjellige Indretninger, samt Himmelegns og Vedtægts tilfældige Indflydelse, lige fra overgivne Barndom indtil modløse Alders Affæl-

bighed. Han maa ganske aflægge sin Tids og sit Fødelands Fordomme: han maa betragte Ret og Uret i deres egentlige uforanderlige Forhold: ubekymret om Øieblikkets herskende Love og Meninger, maa han hæve sig til almindelig erkiendte og ophøjede Sandheder, som ville evig blive de samme: han maa derfor nøies med sit Navns langsomme Udbredelse: foragte Samtidens Bifaldsraab og betroe sine Fordringer til Efterkommeres retfærdige Kjendelse. Han maa skrive som Naturens Tolk, som Menneskehedens Lovgiver, og betragte sig selv som sat til Vejleder for kommende Slægters Meninger og Sæder: som et Væsen ophøjet over Tid og Sted."

„Hans Møie er dermed endnu ei tilende: han maa være bevandret i mange Tungemaal og mange Videnskaber: og, paa det hans Stiil maa vorde hans Tanker værdig, maa han ved uafbrudt Øvelse giøre sig fortrolig med hver Finhed i Udtryk, med hver Velklangs Ynde."

Ellevte Capitel.

Imlacs Fortælling vedvarer. Et Vink om Pilegrims-Rejser.

Imlac følde sig nu henreven af Indbildningens Strøm, og vilde til at gaae videre i Ophvielsen af hans Kunst, da Prindsen udbrød: „Nok! Du har overbeviist mig om, at intet menneskeligt Væsen kan nogensinde blive Digter. Fa'r fort med Din Fortælling!" —

„At blive Digter, sagde Imlac, er i Sandhed meget vanskeligt." — „Saa vanskeligt, svarede Prindsen, at jeg i dette Øieblik ikke vil høre mere om hans megen Møje. Fortæl mig, hvor Du kom hen, da Du havde seet Persien." —

„Fra Persien, sagde Digteren, rejsede jeg igiennem Syrien, og i tre Aar opholdt jeg mig i Palestina, hvor jeg havde Omgang med en stor Mængde af de nordlige og vestlige Folkeslag fra Europa: disse Folkeslag, som ere nu i Besiddelse af al Magt og al Kundskab: hvis Krigshære ere uimodstaaelige, og hvis Flaader holde de fierneste Dele af Jordkuglen i Ave. Naar jeg sammenlignede disse Mennesker med de Indfødte af vort eget

Kongerige, og dem som omringe os, saa synes de næsten at være en anden Klasse af Væsner. I deres Lande er det vanskeligt at ønske noget, som jo kan erholdes: tusende Kunster, hvorom vi aldrig have hørt, ere bestandig i fuldt Arbejde for deres Bequemhed og Fornøjelse, og alt hvad deres egen Himmelegn har negtet dem, forsynes de med ved deres Handel." —

„Ved hvilke Midler, sagde Prindsen, ere Europæerne saa mægtige; eller hvorfor, siden de saa lettelig kunne besøge Asien og Africa for Handel eller Erobring, kunne Asiaterne og Africanerne ikke overfalde deres Kyster, anlægge Colonier i deres Havne, og forskrive deres Lands-Forster Love? Den samme Vind, som fører dem tilbage, vilde bringe os derhen." —

„Herre, svarede Imlac, de ere mægtigere end vi, fordi de ere mere oplyste: Oplysning vil altid herske over Vankundighed, ligesom Mennesket har Herredom over de andre Dyr. Men, hvorfor deres Oplysning er større end vores, dertil veed jeg ikke hvilken Grund kan gives, uden det høieste Væsens uransagelige Villie." —

„Naar skal jeg, sagde Prindsen sukkende, være istand til at besøge Palestina, og blande mig

med disse Skarer af sammenstrømmende Folkeslag? Indtil dette lykkelige Øieblik skal indtræffe, lad mig fylde Tiden med saadanne Forestillinger, som Du kan give mig. Aarsagen til saa talrige Sammenkomster paa det Sted er mig ikke ubekjendt, og jeg kan ikke andet end betragte det som Middelpunktet af Viisdom og Gudsfrygt, hvor de beste og viseste Mænd af ethvert Land maae idelig tye hen til." —

„Der er nogle Folkeslag, sagde Imlac, som sende kun faa Gjæster til Palestina; thi mange udbredte og lærde Secter i Europa ere enige i at dadle Pilegrimstoge som overtroiske, eller at spotte dem som latterlige." —

„Du veed, sagde Prindsen, hvorlidet mit Liv har givet mig Lejlighed til at kjende Meningers Forskjellighed: det vil være for langvarigt, at høre Grundene paa begge Sider: Du, som har overvejet dem, fortæl mig Udslaget."

„Pilegrimsrejser, sagde Imlac, kunne ligesom mange andre gudelige Handlinger være fornuftige eller overtroiske, i Forhold til de Grundsætninger, hvorefter de foretages. Lange Rejser for at opdage Sandhed ere ikke befalede. Sandhed, saa-

vidt den er nødvendig som Rettesnoer for Livet, er altid funden der, hvor den ærligen søges. Forandring af Sted er ikke nogen naturlig Aarsag til Gudfrygtigheds Fremme; thi Sindets Adspredelse er en uundgaaelig Følge deraf. Imidlertid, da Mennesker gaae hver Dag at skue de Egne, hvor store Foretagender have været udførte, og komme tilbage med stærkere Indtryk af Handlingen, saa er det naturligt, at vi drives af en Begjerlighed af samme Slags efter at see det Land, hvorfra vor Gudsdyrkelse har sit Udspring; og jeg troer neppe, at noget Menneske betræder disse højtidelige Skuepladse, uden paa een eller anden Maade at styrkes i hellige Beslutninger. At det højeste Væsen forsones lettere paa et Sted, end paa et andet, er ørkeslos Overtroes Drøm; men at visse Steder kunne paa en ualmindelig Maade virke paa vore egne Følelser, er en Mening, som retfærdiggjøres ved daglig Erfaring. Den der tænker at kunne med bedre Held kæmpe mod sine Laster i Palestina, vil maaskee finde sig bedragen i sit Haab, dog maa han gaae did uden Daarskab: den, der haaber, at de ville der snarere vorde eftergivne, vanærer paa eengang baade Fornuft og Religion." —

„Dette, sagde Prindsen, er europæisk Grandskhed: jeg vil undersøge det en anden Gang. Hvad har Du fundet at være Virkningen af Oplysning? Ere disse Folk lykkeligere end vi?" —

„Der er saa megen Ulykke i Verden, svarede Digteren, at Menneskets egne Sorger levne det sjelden Leilighed til at bedømme andres forholdsmæssige Lykke. Oplysning er sikkert een af Kilderne til Glæde: dette sees tydelig af den naturlige Higen, enhver Sjel føler efter at forøge sine Begreber. Uvidenhed er en blot Ikkeværelse, hvorved intet kan frembringes: det er en Tomhed, hvori Sjelen af Mangel paa Tiltrækning sidder slov og uden Bevægelse; og, uden at vide hvorfor, glæde vi os altid ved at lære, og græmme os over at forglemme. Jeg er derfor tilbøielig til at slutte, at, hvis intet modvirker den naturlige Følge af Oplysning, vorde vi lykkeligere, alt som vor Aand tager en videre Flugt."

„Ved at opregne de særdeles Fordele i Livet, skulle vi finde mange Fortrin paa Europæernes Side. De helbrede Saar og Sygdomme, hvoraf vi hentæres og dee. Vi ere udsatte for Angreb af Vejrlig, som de vide at beskytte sig imod. De

have Maskiner, hvorved de befordre mange besværlige Arbejder, som vi maae udføre med blotte Hænder. Der hersker saadan Forbindelse imellem fraliggende Steder, at den ene Ven neppe kan siges at være skilt fra den anden. Deres Politie raader Bod paa alle offentlige Ulejligheder: de have Veje huggede tvers igjennem deres Bjerge, og Broer lagte over deres Floder. Endelig, dersom vi stige ned til det enkelte Livs Tarv, deres Vaaninger ere begvemmere og deres Ejendomme sikkrere." —

„De maae vist være lykkelige, sagde Prindsen, som besidde alle disse Fordele, af hvilke jeg misunder dem ingen saa meget, som den Lethed, hvormed adskilte Venner kunne vexle Tanker] indbyrdes." —

„Europæerne, svarede Imlac, ere mindre ulykkelige end vi, men de ere ikke lykkelige. Menneskets Liv er over den hele Jord en Tilstand, som forbinder mange Gjenvordigheder med et lidet Anal af Nydelser." —

Tolvte Capitel.

Imlacs Historie fortsættes.

„Jeg vil endnu ugjerne troe, sagde Prindsen, at Lyksalighed er saa sparsommelig uddeelt til Mennesket; ei heller kan jeg formode andet, end at, hvis et Valg af Liv stod i min Magt, jeg jo skulde være istand til at udfylde hver Dag med Glæde. Jeg vilde ingen fornærme, ingen opirre til Vrede: jeg vilde komme enhver Ulykkelig til Hjelp og skulde nyde Taknemmeligheds Velsignelser. Jeg vilde vælge mine Venner iblant de Vise, og min Hustrue iblant de Dydige; saaledes skulde jeg ikke være udsat for Bedrag eller Misgunst. Mine Børn skulde ved min Omhue vorde kyndige og gudfrygtige, og vilde gjengjelde min Alderdom, hvad deres Ungdom havde modtaget. Hvo skulde vove at forurette ham, der fra enhver Side kunde anraabe tusende, berigede ved hans Gavmildhed, eller understyttede ved hans Magt? Og hvorfor skulde Liv ikke roligen henglide under blid, gjensidig Beskyttelse og Ærbødighed? Alt dette maa finde Sted uden Hjelp af europæiske Forfinelser, som ifølge deres Virkninger synes ug-

rere at være glimrende end nyttige. Lad os forlade dem og fortsætte vor Rejse." —

„Fra Palestina, sagde Imlac, kom jeg igjennem mange af Asiens Egne: i velordnede Stater som Kjøbmand, og imellem de barbariske Bjergboere som Pilegrim. Omsider begyndte jeg at længes efter mit Fødeland, for, efter mine Rejser og Besværligheder, at kunne hvile ud paa de Steder, hvor jeg havde henbragt mine første Aar, og oplive mine gamle Selskabsbrødre med Fortællingen om mine Handelser. Ofte forestillede jeg mig i Tankerne disse, med hvem jeg havde henspogt de glade Timer af Livets Morgen, at sidde omkring mig ved dets Aften, undres over mine Eventyrer og give Agt paa mine Raad."

„Efterat denne Tanke havde bemestret sig mit Sind, ansaae jeg hvert Øjeblik som tabt, hvilket ikke bragde mig nærmere til Abyssinien. Jeg ilede til Egypten, men uagtet min Utaalmodighed tvivede jeg der hele ti Maaneder, for at ransage dets fordums Pragt og opsøge Levninger af dets gamle Lærdom. Jeg fandt i Cairo en Blanding af alle Folkeslag; nogle bragte didhen af Kjerlighed til Kundskab, nogle af Haab om Vinding, og mange af Lyst til at leve efter eget

Tykke ubemærkede, og skjulte i Skyggerne af saadan Mængde: thi i en Stad, saa folkerig som Cairo, er det muligt paa een og samme Tid at nyde baade Selskabets Fordele og Eensomheds Lyksthed."

„Fra Cairo rejsde jeg til Suez, hvor jeg indskibede mig paa det Røde-Hav og gik langs Kysten, til jeg naaede den Havn, hvorfra jeg var bortrejst tyve Aar tilforn. Her forenede jeg mig med en Karavan og kom igjen til mit Fødeland."

„Jeg belavede mig nu paa mine Slægtninges Kjærtegn og mine Venners Lykønskninger, og var ikke uden Haab, at min Fader, hvor stor Priis han end havde sat paa Rigdom, vilde med Glæde erkjende og være stolt af en Søn, som var istand til at bidrage til sine Landsmænds Lyksalighed og Hæder. Men jeg blev snart overbeviist om, at jeg smigrede mig selv forgjeves. Min Fader var død for fjorten Aar siden, og havde deelt sin Formue imellem mine Brødre, som vare henflyttede til andre Provindser. Af mine Bekjendte var den største Deel i Graven, og iblant de øvrige havde nogle Møje med at erindre mig, og andre betragtede mig som een, der var smittet af fremmede Sæder."

„En Mand, fortrolig med Skjebnens Lune, taber ej lettelig Modet. Jeg glemde efter nogen Tid mine Misregninger, og stræbte at sætte mig i Gunst hos de Fornemme i Riget: de bød mig til Taffels, hørde paa mine Fortællinger og bukkede. Jeg aabnede en Skole, men blev forbuden at give Underviisning. Jeg besluttede da at vælge det huuslige Livs Rolighed, og friede til et Fruentimmer af Stand, som fandt Behag i min Omgang, men gav mig Kurven, fordi min Fader havde været Kjøbmand."

„Trættet omsider af Ansøgning og Afslag, tog jeg den Beslutning at adskille mig for bestandig fra Verden, og ej længer at leve afhængig af andres Domme eller Indfald. Jeg oppebiede Tiden, da Indgangen til den lykkelige Dal skulde aabnes, for at sige Farvel baade til Haab og Frygt: Dagen kom, mit Prøve-Arbejde blev udmærket med fortrinlig Gunst, og jeg overgav mig selv med Glæde til evindeligt Fangenskab." —

„Har Du omsider fundet Lykkalighed her? sagde Rasselas. Sig mig reent ud, er Du fornøjet med Din Tilstand, eller ønsker Du igjen at vandre omkring og gjøre Opdagelser? Alle Beboerne af denne Dal prise deres Skjebne, og ind-

byde andre hvert Aar ved Kejserens Besøg til at dele deres Lykke." —

„Store Prinds, svarede Imlac, jeg vil sige Sandhed: Jeg kjender ikke een i Dit hele Følge, som jo begræder den Time, han først satte Foden i denne Afkrog. Jeg er mindre at beklage, end de øvrige, thi min Sjæl er fyldt med Billeder, som jeg kan omvexle og sammenføje efter Behag. Jeg kan fordrive min Eensomhed med at forfriske de Kundskaber, som allerede begynde at tabe sig af min Hukommelse, og med at tænke tilbage paa forbigangne Hendelser. Ikke destomindre ender alt dette med den sørgelige Betragtning, at mine erhvervede Fortrin ere nu til ingen Nytte, og at ingen af mine Glæder kan føles paa ny. De andre, hvis Sjæle kjende intet Indtryk, uden Øjeblikkets, fortæres enten af ondartede Lidenskaber, eller hendørske i bestandig Kummel Uvirksomhed." —

„Hvad for Lidenskaber, sagde Prindsen, kunne forurolige dem, som have ingen Medbejlere? Vi ere paa et Sted, hvor Afmagt gjør Ondskab uvirksom, og hvor al Misundelse undertrykkes ved Fælledskab i Nydelser." —

„Der kan være Fælledskab, sagde Imlac, i legemlige Besiddelser, men aldrig kan der være

Fælledskab i Kjærlighed og Agtelse. Det er umuligt andet, end at een maa behage meer end en anden; den der føler sig selv foragtet, vil altid være misundelig; og end mere misundelig og ildesindet, hvis han er fordømt til at leve mellem dem, der foragte ham. De Indbydelser, hvorved de lokke andre ind i en Forfatning, som de selv finde sørgelig, rejse sig af haabeløs Elendigheds naturlige Ondskab. De ere kjede af sig selv og af hverandre, og vente at finde Lettelse ved nye Deeltagere. De misunde andre en Frihed, som de ved egen Daarskab have forspilt, og skulde med Glæde see det hele Menneske-Kjøn i samme Lænker som dem selv."

„For denne Misgjerning er jeg imidlertid aldeles frie. Intet Menneske kan sige, at det er ulykkeligt ved min Overtalelse. Jeg seer med Medynk paa de Skarer, som hvert Aar ere Bejlere til Indfængsling, og ønsker, at det ikke var stridende mod Loven, at advare dem om Faren." —

„Min kjære Imlac, sagde Prindsen, jeg vil aabne mit hele Hjerte for Dig. Jeg har længe ponsket paa Undvigelse af den lykkelige Dal. Jeg har undersøgt Bjergene paa alle Kanter, men finder dem uoverstigelige: lær mig en Maade at

bryde ud af mit Fængsel; Du skal være min Ledsager paa Flugten, min Vejleder paa mine Vandringer, Deeltager i min Skjebne og min eneste Bestyrer i Valget af Liv." —

„Herre, svarede Digteren, Din Undvigelse vil blive vanskelig, og, maaskee vil Du snart angre Din Nysgjerrighed. Den Verden, som Du forestiller Dig jevn og stille som Søen her i Dalen, vil Du finde at være et af Storme dampende Hav, skummende af Virvel-Strømme: Du vil undertiden vorde overskyllet af Voldsomheds Bølger, og undertiden hensiængt imod Troeløsheds Klipper. Omringet af Uret og Bedragerie, Efterstræbelser og Sorger, vil Du tusende Gange ønske Dig tilbage i dette Roligheds Skjød, og med Glæde opgive Haab for at befries for Frygt." —

„Søg ikke at afskrække mig fra mit Forsæt, svarede Prindsen: jeg er utaalmodig efter at see, hvad Du har seet; og da Du er selv kjed af Dalen, er det tydeligt, at Din forrige Tilstand var bedre end denne. Hvad end Følgen maa blive af mit Forsøg, har jeg besluttet at dømme selv med egne Øine om Menneskers forskjellige Kaar, og derpaa efter modnt Overlæg at bestemme mit Valg af Liv." —

„Jeg frygter, sagde Imlac, at Du vil møde vanskeligere Hindringer end mine Forestillinger: ikke desto mindre, hvis Dit Forsæt er urokkeligt, raader jeg Dig ikke at mistvivle. Faa Ting ere umulige for Anstrængelse og Klogskab."

Trettende Capitel.

Rasselas opdager Midler til Flugt.

Prindsen skikkede nu sin Yndling til Hvile, men dennes Fortælling om Under og Nyheder havde sat hans Sind i fuldt Oprør. Han eftertænkte alt hvad han havde hørt, og beredte utallige Spørgsmaale til næste Morgen.

En stor Deel af hans Urolighed var ham nu betagen. Han havde en Ven at aabenbare sine Tanker for, og hvis Erfarenhed kunde understøtte hans Planer. Hans Hjerte var ikke længer fordømt til at svulme af stiltiende Kummer. Han troede, at endog den lykkelige Dal kunde vorde taalelig med saadan en Ven, og at, hvis

de tilsammen kunde streife Verden igjennem, skulde han intet videre have at ønske.

Om faa Dage var Vandet udløbet og Grunden tør. Prindsen og Imlac gik da ud sammen, for at tale med hinanden, uden de øvriges Vidende. Prindsen, hvis Tanker vare stedse paa Flugt, sagde, idet de kom forbi Porten, med sørgmodigt Aasyn: „Hvorfor er Du saa stærk, og hvorfor er Mennesket saa svagt?“—

„Mennesket er ikke svagt, svarede hans Ledsager: Kundskab er meer end tilstrækkelig til at veje op imod Kræfter. Den der forstaaer sig paa Mechanik, leer ad Styrke. Jeg kan opbrække Porten, men kan ikke gjøre det hemmelig. Der maa forsøges et andet Middel.“

Som de vandrede frem paa Siden af Bjerget, blev de vaer, at Kaninerne, som Regnen havde udjaget af deres Opholdsteder, havde søgt Lye imellem Buskene, og gjort sig Huller bag ved dem, som gik opad i en Skraaning.

„Det har, sagde Imlac, været en ældgammel Mening, at den menneskelige Forstand borger mange Kunster af Dyrene; lad os derfor ikke troe os selv fornedrede ved at lære af en Kanin. Maaskee kunne vi slippe ud ved at gjennembore Bjer-

get i samme Linie. Vi ville begynde der, hvor Toppen rager frem over Midten og arbejde os op ad, til vi komme ud paa hin Side oven over den udhængende Klippe."

Prindsens Øine gnistrede af Glæde, da han hørde dette Forslag. Udførelsen var let, og lykkeligt Udfald sikkert.

Ingen Tid blev nu spildt. De skyndte sig tidlig om Morgenen at udvælge en bequem Plads til deres Mine. De klattrede med stor Møje om imellem Stene og Torne, og vendte tilbage, uden at have opdaget nogen Plet, gunstig for deres Forehavende. Den anden og tredie Dag forløb paa samme Maade og ligesaa frugtesløse. Men paa den fjerde fandt de en lille Hule, skjult i et Krat, hvor de besluttede at gjøre deres Forsøg.

Imlac anskaffede de nødvendige Redskaber til at hugge i Steen og bortføre Jord, og den følgende Dag greeb de Arbeidet an meer med Ivrighed end med Kraft. De blev snart udmattede ved deres Anstrængelse og satte sig at puste paa Græsset. Prindsen syntes modlos for et Øieblik. „Herre, sagde hans Ledsager, Øvelse vil give os Kraft til at fortsætte vort Arbejde for længer Tid: imidlertid læg Mærke til den Fremgang vi

have gjort, og Du vil finde, at vort Slid maa engang faae Ende. Store Verker udføres ej ved Styrke, men ved Standhaftighed: Slottet hist blev sammensat af enkelte Stene, dog seer Du dets Høide og Vidtløftighed. Den, der vil gaae brav til, tre Timer hver Dag, skal i syv Aar lægge en Strækning tilbage lige med Jordklodens Omkreds.

De forsømde ingen Dag deres Arbejde, og om kort Tid stødte de paa en Revne i Klippen, hvorved de vandt et stort Stykke, uden at have synderlig noget at rydde af Vejen. Dette betragtede Rasselas som et got Tegn. „Forstyr ikke Dit Sind, sagde Imlac, med andet Haab eller Frygt, end hvad Fornuften indgiver. Dersom Du glæder Dig over gode Forvarsler, vil Du ogsaa skrækkes over de onde, og Dit hele Liv skal vorde et Offer for Overtroe. Enhver Ting, der befordrer vort Foretagende, er meer end Varsel, det er Bidrag til Fremgang. Dette er een af disse behagelige Overraskelser, som ofte møde virksom Beslutning. Meget i Verden, hvortil Udkastet har været vanskeligt, lader sig udføre med Lethed."

Fjortende Capitel.

Rasselas og Imlac faae et uventet Besøg.

De havde nu arbejdet sig igjennem indtil Midten, og fundet Lindring for deres Møje i Frihedens Nærmelse, da Prindsen, just som han kom ned et Øieblik for at qvæge sig ved frisk Luft, fandt sin Søster Nekayah staaende ved Mundingen af Hulen. Han stødte, og blev staaende forvirret, bange for at aabenbare sit Forsæt, og dog uden Haab om at kunne dølge det. Nogle faa Øieblikke bestemde ham til at betroe sig til hende, og at forsikkre sig hendes Taushed ved oprigtig Tilstaaelse.

„Tænk ikke, sagde Prindsessen, at jeg kom hid som Spion; jeg har længe mærket fra mit Vindue, at Du og Imlac tog hver Dag Vejen hen ad mod samme Kant, men jeg troede ikke, I havde anden Grund for sligt Valg end en kjøligere Skygge, eller nogen mere vellugtende Bakke: ej heller fulgde jeg Dig i anden Hensigt, end for at tage Deel i Eders Samtale. Siden altsaa ikke Mistanke, men Hengivenhed har opdaget Dig,

saa lad mig ikke tabe Frugten af mit Mode. Jeg er ligesaa kjed af Indfængsling som Du Selv, og ikke mindre begjerlig efter at vide hvad der gjøres og lades i Verden. Tillad mig at flye med Dig fra denne smagløse Rolighed, som vil endnu blive meer utaalelig, naar Du har forladt mig.—Du kan vel negte mig at følge med Dig, men kan ikke hindre mig fra at komme efter.

Prindsen, som elskede Nekayah høiere end sine øvrige Søstre, følde ingen Tilbøielighed til at afslaae hendes Begjering, og sørgede kun over at have tabt en Leilighed til at vise sin Fortroelighed ved frivillig Underretning. Det blev altsaa aftalt, at hun skulde forlade Dalen med dem: og imidlertid skulde hun vaage over, at ei nogen anden Løsgjænger, enten af Hendelse eller Nysgjerrighed, skulde overraske dem paa Bjerget.

Omsider var deres Arbejde tilende: de skimtede Lys paa hin Side af de udhængende Klipper, og da de kom ud paa Toppen af Bjerget, saae de Nilen, endnu kun en smal Bæk, henglidende under dem.

Prindsen saae rundt omkring med Henrykkelse, følde en Forsmag paa hele Glæden af at reise,

og var i Tankerne allerede ude over Grændserne af hans Faders Stater. Imlac, endskjønt saare fro ved at slippe ud, lovede sig mindre Glæde i den Verden, han tilforn havde forsøgt og allerede eengang havde været kjed af.

Rasselas var saa indtagen af en videre Horizont, at han ikke i Hast kunde overtales til at stige ned igjen i Dalen. Han lod sin Søster vide, at Vejen nu var aaben, og at intet stod tilbage, uden at berede alting til Afrejsen.

Femtende Capitel.

Prindsen og Prindsessen forlade Dalen, og see mange Underværker.

Prindsen og Prindsessen havde Ædelstene nok for at gjøre dem rige, saasnart de kom til et Handelsted; disse skjulde de efter Imlacs Raad i deres Klæder, og den første Nat i næste Fuldmaane forlod de alle Dalen. Prindsessen havde kun een eneste Yndling med sig, som ikke vidste, hvorhen hun gik.

De krøb igjennem Hulen og begyndte at stige ned paa den anden Side. Prindsessen og hendes Jomfrue kastede Øjnene overalt omkring, og, da de ingen Grændse saae for deres Udsigt, troede de sig i Fare for at vorde tabte i et sorgeligt Øde. De standsede og skjelvede. „Jeg er næsten bange, sagde Prindsessen, for at begynde en Reise, hvorpaa jeg ingen Ende kan øjne, og at vove mig ud paa denne umaalelige Slette, hvor jeg fra alle Sider kan omringes af Folk, som jeg aldrig har seet.“ Prindsen følde omtrent samme Bevægelse, endskjønt han troede det meer mandigt ikke at yttre den.

Imlac smilede ved deres Forskrækkelse, og satte Mod i dem til at gaae videre; men Prindsessen vedblev at være vaklende, indtil hun umærkelig var kommen for langt frem til at vende om. Mod Morgenstunden mødte de nogle Hyrder paa Marken, som satte Mælk og Frugter for dem. Prindsessen undrede sig over ikke at see et Slot ferdigt til hendes Modtagelse og et Bord dekket med Lekkerheder; men da hun var mødig og hungrig, saa drak hun Mælken, og spiisde

Frugterne, som forekom hende at have en højere Smag end de, der voxde i Dalen.

De gjorde kun smaae og maglige Dagreiser, da ingen af dem var vant til Mode og Besvær, og de vidste, at om de endskiønt skulde savnes, kunde man ikke sætte efter dem. I faa Dage kom de til en meer folkerig Egn, hvor Imlac fandt Moerskab i den Forundring, hans Selskab yttrede over Forskiellighéden af Sæder, Stænder og Forretninger.

Deres Dragt var saadan, at ingen kunde deraf fatte Mistanke om, at de havde noget at skiule; ikke desto mindre ventede Prindsen Lydighed overalt hvor han kom hen, og Prindsessen ængstedes, fordi de, som nærmede sig hende, ikke kastede sig ned for hende. Det var nødvendigt for Imlac at give Agt paa dem med yderste Aarvaagenhed, paa det de ikke skulde forraade deres Stand ved deres ualmindelige Opførsel, og han holdt dem nogle Uger i den første Bye for at vænne dem til Synet af sædvanlige Mennesker.

Lidt efter lidt lærde de Kongelige Vandrere at begribe, at de for nogen Tid havde lagt deres Værdighed tilside, og maatte ikke gjøre sig Haab om anden Agtelse end den, de kunde vinde ved Gav-

mildhed og Høflighed. Og efterat Imlac havde ved mange Advarsler beredt dem til at udholde den i en Havn sædvanlige Støj og Larm, samt den butte tilbageholdne Tone hos den handlende Klasse, førde han dem ned til Strandkanten.

Prindsen og hans Søster, som enhver Ting var nye for, fornøiede sig eens paa alle Steder, og derfor opholdt de sig nogle Maaneder i Havnen uden mindste Tilbøjelighed til at gaae videre. Imlac glædede sig herover, thi han troede det ikke sikkert, med deres Uerfarenhed i Verden, at udsætte dem for alt, hvad der maatte møde i et fremmed Land.

Omsider begyndte han at frygte for, at de skulde blive opdagede, og foreslog at bestemme en Dag til deres Afreise. De havde ingen Fordring paa selv at tage nogen Beslutning og overlod den hele Plan til hans Bestyrelse. Han tog altsaa Pladse for dem i et Skib til Suez, og, da Tiden kom, havde man megen Møie med at faae Prindsessen overtalt til at gaae ombord. De havde en hastig og lykkelig Rejse, og gik fra Suez over Land til Cairo.

Sextende Capitel.

De komme til Cairo og finde alle Menneſker lykkelige.

Som de nærmede ſig Staden, der oprakte de Fremmedes Forundring, ſagde Imlac til Prindſen: „dette er Stedet, hvor Rejſende og Kjøbmænd ſamles fra alle Jordens Kanter. Her ſkal Du finde Menneſker af alſkens Carakteer og af alle Haandteringer. Handel er her hæderlig: jeg vil give mig ud for Kjøbmand, og I ſkulle leve ſom Fremmede, hvis eneſte Bevæggrund til at rejſe er Nysgjerrighed: det vil ſnart mærkes, at vi ere rige: vort Rygte vil forſkaffe os Adgang til alle dem, vi ſkulle ønſke at kjende: Du ſkal ſee alle Menneſkehedens Kaar, og ſætte Dig iſtand til i al Mageligbed at gjøre Dit Valg af Liv.

De traadde nu ind i Byen, hvor de døvedes af Larm og hvor Folkevrimlen faldt dem beſværlig. Underviisning havde endnu ikke ſaaledes faaet Overhaand over Sædvane, at det jo undrede dem at ſee ſig ſelv komme igjennem Gaderne albeles ubemærkede, og at mødes af de ringeſte Indbyggere uden Æresbeviis eller Opſigt. Prindſeſſen

kunde i Begyndelsen ikke udstaae den Tanke at sættes i Rang med Almuen, og holdt sig nogle Dage inde i sit Værelse, hvor hun blev opvartet af hendes Yndling Pekuah, ligesom paa Slottet i Dalen.

Imlac, som forstod sig paa Handel, folgde Dagen efter en Deel af Juvelerne, og lejede et Huus, som han udsmykkede med saadan Pragt, at han ufortsvet blev anseet for en meget formuende Kjøbmand. Hans Høflighed tiltrakde ham en stor Deel Bekjendtskab, og hans Gavmildhed et Hof af Opvartere. Folk af alle Nationer trængde sig om hans Bord, hvilke alle beundrede hans Kundskab og tryglede om hans Gunst. Hans Medrejsende, som ikke kunde tage Deel i Samtalen, ei heller forraade deres Uvidenhed eller Forundring, lærde gradeviis at kjende Verden, efterhaanden som de fik Kundskab om Sproget.

Ved gjentagen Læsning havde Prindsen faaet Begreb om Penges Brug og Natur; men Fruentimmerne kunde i lang Tid ej blive kloge paa, hvad de Handlende foretog sig med disse smaae Stykker Guld og Sølv, eller hvorledes Ting af saa liden Nytte kunde antages som Gjengjeld for Livets Nødvendigheder.

I to Aar lagde de sig efter Sproget, i hvilken Tid Imlac belavede sig paa at kunne stille dem for Øjne Menneskenes forskjellige Stænder og Kaar. Han stiftede Bekjendtskab med alt hvad der havde noget ualmindeligt enten i Lykkesomstændigheder eller i Adfærd. Han omgikkes med overdaadige og tarvelige, arbeidsløse og beskjeftigede Kjøbmænd og Folk af Lærdom.

Da Prindsen nu var istand til med Færdighed at tage Deel i Samtalen, og havde lært den Forsigtighed, som maa iagttages i Omgang med Fremmede, begyndte han at ledsage Imlac til offentlige Steder, og at indfinde sig ved alle Sammenkomster, paa det han kunde gjøre sit Valg af Liv.

Han troede i nogen Tid, at Valg var unødvendigt, saasom alle forekom ham at være lige lykkelige. Overalt hvor han kom, mødte han Glæde og Blidhed, hørde Munterheds Sang eller Sorgløsheds Latter. Han begyndte at troe, at Verden flød over af almindelig Fylde, og at hverken Trang eller Fortjeneste savnede noget; at fra hver Haand strømmede Gavmildhed, og at hvert Hjerte smeltede af Velvillie: „og hvem da, sagde han vil man vel taale at være elendig?“

Imlac tang til dette behagelige Drommerie, og vilde nødig qvæle Uerfarenheds Haab, indtil een Dag, efter at have siddet nogen Tid stiltiende, „jeg veed ikke, sagde Prindsen, hvad Aarsagen kan være, hvorfor jeg er mindre lykkelig end nogen af vore Venner. Jeg seer dem stedse og uforandret opromte: derimod føler jeg min egen Barm oprørt og uroelig. Jeg er utilfreds med de Fornøjelser, som jeg synes meest at ønske. Jeg lever i Glædens Sværme, ikke saa meget for at nyde Selskab, som for at skye mig selv, og jeg er højrøstet og overgiven alene for at skjule min Tungsindighed." —

„Ethvert Menneske, sagde Imlac, maa, ved at ransage sit eget Hjerte, gjette hvad der foregaaer i andres: naar Du føler, at Din egen Glæde er forstilt, maa det billigen lede Dig til at mistænke Dine Selskabsbrødres for ei at være oprigtig. Misundelse er gjerne gjensidig. Det varer længe, inden vi overbeviises om, at Lyksalighed aldrig kan findes, og enhver troer, at andre ere i Besiddelse deraf, for at holde Haabet ved Live om selv engang at opnaae den. I den Forsamling, hvor Du henbragde sidste Aften, herskede en saa levende Tone, en saa flygtig Letsindighed, som kun

syntes at passe sig for finere Væsener, skabte til at beboe blidere Egne, utilgjængelige for Kummer og Sorg: og dog, troe mig Prinds, var der ikke een, som jo skjælvede for det Øjeblik, da Eenlighed skulde overlade ham til Eftertankes Tyrannie."—

„Dette, sagde Prindsen, kan være sandt om andre, siden det er sandt om mig; imidlertid, hvad end Menneskets almindelige Ulykkaligbed kan være, er een Forfatning dog lykkeligere end en anden, og Viisdom lærer os vist at søge det mindste Onde i vort Valg af Liv." —

„Aarsagerne til godt og ondt, svarede Imlac, ere saa forskjellige og usikre, saa ofte forviklede i hverandre, saa forandrede ved afvexlende Forhold, og saa aldeles underkastede Tilfælde, som ei kunne forudsees, at den, der vilde bestemme sin Stand efter uimodsigelige Grunde for dens Fortrinlighed, skulde leve og dø midt i Undersøgelse og Betænkning." —

„Men de vise Mænd, sagde Rasselas, som vi høre med Ærbødighed og Beundring, ganske vist valgde de for sig selv den Maade at leve paa, som de troede at ville rimeligst gjøre dem lykkelige." —

„Meget faa, sagde Digteren, leve efter eget Valg. Ethvert Menneske er sat i dets nærværende

Stilling af Aarsager, som virkede uden at forudsees, og hvormed det ikke altid samvirkede med god Villie: og derfor vil Du sjelden møde nogen, som jo tænker sin Naboes Lod bedre end sin egen." --

„Det fornøjer mig at tænke, sagde Prindsen, at min Fødsel har i det mindste givet mig een Fordeel frem for andre, ved at sætte mig istand til at bestemme for mig selv. Jeg har her Verden for mig: Jeg vil give mig Tid til at gjennemsøge den: sikkert maa Lykkesalighed findes etsteds." —

Syttende Capitel.

Prindsen søger Omgang med unge, vittige og muntre Mennesker.

Rasselas rejste sig næste Morgen med den Beslutning at begynde sine Forsøg over Livet. „Ungdom, sagde han, er Glædens Tid: jeg vil forbinde mig med unge Mennesker, hvis eneste Beskjeftigelse er at fyldestgjøre deres Ønsker, og hvis hele Tid henbringes i en Kjede af Nydelser."

Han fandt lettelig Adgang til saadanne Selskaber, men Kjedsomhed og Aismag bød ham om faa Dage igjen at forlade dem. Deres Spog var tankeløst: deres Latter uden Aarsag: deres Fornøjelser grove og sandselige, hvori Sjelen ei havde mindste Deel: deres Opførsel var paa eengang baade forstyrret og lav: de loe efter Befaling og Forskrivt, men en barsk Mine af Overmagten gjorde dem modløse, og Viisdoms Øje skamfulde.

Prindsen fattede snart, at han aldrig skulde vorde lykkelig ved en Levemaade, hvorover han bluedes. Han fandt det upasseligt for et tænkende Væsen at handle uden Plan, og blot tilfældigviis at være enten fortreden eller oprømt. „Lykkaligheb, sagde han, maa være noget selvstændigt og varigt, uden Frygt og uden Uvished."

Men hans unge Selskabsbrødre havde dog vundet saa meget hos ham ved deres aabne og venlige Forhold, at han ikke kunde forlade dem uden Advarsel og Foreskikking. „Mine Venner, sagde han, jeg har alvorlig overvejet vor Adfærd og vore Udsigter, og finder, at vi have misforstaaet vor egen Fordeel. Menneskets første Aar maae indsamle Forraad til de sidste. Den, der aldrig

tænker, kan aldrig blive viis. Bestandig Vildskab skal ende med Uvidenhed og Umaadelighed, og, endskjønt den maa oplue Livsaanderne for et Minut, skal gjøre Livet kort og elendigt. Lad os betænke, at Ungdom er ikke af lang Varighed, og at i modnere Alder, naar Indbildningens Tryllespil skulle ophøre, og Glædens Blendeværk ei længer flagre omkring os, skal vor eeneste Trøst være viise Mænds Agtelse og Midler til at gjøre Vel. Lader os derfor standse, mens vi endnu have det i vor Magt: lader os leve som Mennesker, der engang skulle vorde gamle, og for hvem det skrekkeligste af alt Onde skal være at beregne deres forløbne Aar efter Daarskaber, og at erindres om deres fordums frodige Helbred alene ved de Svagheder, som Ryggesløshed har frembragt." —

De stirrede et Øieblik stiltiende paa hverandre, og tilsidst drev ham bort ved et almindeligt Chor af vedvarende Latter.

Bevidstheden om hans Tankers Rigtighed, og om hans kjerlige Hensigter, var neppe tilstrækkelig til at væbne ham imod det afskyelige ved at udlees. Men han bragde sit Sind igjen i Roe og fortsatte sin Undersøgelse.

Attende Capitel.

Prindsen finder en viis og lykkelig Mand.

Som han een Dag vankede om i Gaderne, saae han en vidtloftig Bygning, som de aabne Døre indbød alle til at gaae ind i: han fulgde Strømmen af Folk, og fandt, at det var en Sal eller Skole for Talekunst, hvori offentlige Lærere holdt Forelæsninger for deres Tilhørere. Han fæstede Øjet paa en Viismand, ophøjet over de øvrige, som talede med særdeles Eftertryk over at beherske sine Lidenskaber. Hans Udseende var ærværdigt, hans Handling fuld af Ynde, hans Udtale tydelig og hans Sprog pynteligt. Han viisde, med besynderlig Styrke i Tanker og en Mængde Oplysninger, at Menneskets Natur er nedværdiget og ydmyget, saasnart de lavere Evner faae Overhaand over de højere: at naar Lune, en Moder til Lidenskab, tilegner sig Forstandens Herredømme, følger intet deraf uden den naturlige Virkning af ulovligt Regimente, Forstyrrelse og Uorden: at den forraader Forstandens Fæstninger til Oprørere, og forfører dens Børn til Op-

stand imod Fornuften, deres lovmæssige Enevoldsherre. Han sammenlignede Fornuften med Solen, hvis Lys er stadigt, eensformigt og vedvarende; og Lune med et Luft-Skin, af glimrende men øjebliklig Glands, uordentligt i Bevægelse og forrædersk i Vejledning.

Han meddelede derpaa de forskjellige Forskrifter, givne fra Tid til Tid, for at bringe Lidenskab under Aag, og udviklede deres Lykkelighed, som havde erholdet saa vigtig en Sejer, efter hvilken Mennesket er ikke længer en Slave af Frygt eller en Bold for Haab: bliver ikke meer mager af Misundelse, hidsig af Vrede, umandig af Ømhed eller modløs af Sorg; men vandrer uanfegtet frem igjennem Livets Brusen eller Havblik, lig Solen, der fortsætter paa eens Maade sit Løb igjennem Stille og Storm.

Han opregnede mange Exempler paa Helte, som hverken lod sig røre af Sorg eller Glæde, og som saae med Ligegyldighed til disse Skateringer og Hendelser, hvilke Mængden benævner ved Godt og Ondt. Han formanede sine Tilhørere at lægge deres Fordomme tilside, og væbne sig mod Ondskabs eller Ulykkes Pile, med usvækket Taalmodighed, sigende til Slutning, at

denne Forfatning alene var Lykſalighed, og at denne Lykſalighed var i enhvers Magt.

Raſſelas hørde ham med den Andagt, ſom tilkommer et høiere Væſens Lærdomme: han ventede paa ham ved Døren og anholdt ydmyg om Tilladelſe at beſøge ſaa ſtor en Meſter i den ſande Viisdom. Taleren betænkde ſig et Øieblik, da Raſſelas ſtak ham en Pung med Guld i Haanden, ſom han modtog med en Blanding af Glæde og Forundring.

„Endelig, ſagde Prindſen ved ſin Hjemkomſt til Imlac, har jeg fundet en Mand, ſom kan give Underviisning i alt hvad der er nødvendigt at vide, ſom fra Fornufts og Sindsſtyrkes urokkelige Trone ſkuer ned paa Livets Optrin, i uophørlig Omvexling under ham. Han taler, og Agtpaagivenhed vogter paa hans Læber; han gjør Fornuft-Slutninger, og Overbeviisning ender hans Sætninger. Den Mand ſkal være min tilkommende Vejleder: jeg vil lære hans Grundſætninger og træde i hans Spoer.“ —

„Vær ikke for haſtig, ſagde Imlac, med at ſætte Tillid til eller beundre diſſe Sædelærere: de tale ſom Engle, men leve ſom Menneſker.„ —

Rasselas, som ikke kunde begribe, hvorledes noget Menneske kunde fremføre saa kraftige Grunde uden selv at føle deres Vægt, aflagde om faa Dage sit Besøg, og man negtede ham Adgang. Han havde nu lært Pengenes Magt, og aabnede sig Vei ved et Stykke Guld til det indre af Vaaningen, hvor han fandt Philosophen i et halv mørkt Værelse, med tykke Øjen og et blegt Ansigt. „Herre, sagde han, Du er kommen paa en Tid, da alt menneskeligt Venskab er frugtesløst: hvad jeg lider kan intet lindre, og hvad jeg har tabt kan ikke oprettes. Min Datter, min eneste Datter, af hvis Ømhed jeg ventede al min Husvalelse i min Alderdom, døde sidste Nat af Feber. Mine Udsigter, mine Forsætter, mine Forventninger ere til Ende: jeg er nu et eensomt Væsen, udelukt fra Selskab." —

„Dødelighed, sagde Prindsen, er et Tilfælde, hvorved den Vise aldrig kan overraskes: vi vide, at Død er altid nær, og derfor skulde vi altid være beredte paa den." — „Unge Mand, svarede Philosophen, Du taler som den, der aldrig har følet Skilsmisses Smerter." — „Har Du da glemt de Regler, sagde Rasselas, som Du nys saa kraftigen

indskjærpede? Har Viisdom ingen Magt til at væbne Hjertet imod Elendighed? Betænk, at udvortes Ting ere i deres Natur foranderlige, men Sandhed og Ret blive altid de samme." — „Hvad Trøst, sagde den Sørgende, kunne Sandhed og Ret give mig? Hvad Virkning have de nu, uden den at sige mig, at min Datter ej skal gives mig tilbage"

Prindsen, hvis Menneskekjærlighed ikke tillod ham at fornærme Elendighed med Bebrejdelser, gik bort, overbeviist om Tomheden af Talekunstens Udraab, om afrundede Sætningers og studeerte Tankesprogs Afmagt.

Nittende Capitel.

Et Glimt af Hyrde-Liv.

Han vedblev endnu med Varme den samme Søgen: og da han havde hørt om en Eremit, som levede i Nærheden af det nederste Fald af Nilen, og opfyldte hele Landet med Rygte om sin Hellighed, besluttede han at besøge ham, for at

erfare, om den Lykfalighed, som offentligt Liv ikke kunde skjænke, maaskee skulde være at finde i Eensomhed; samt om en Mand, hvis Alder og Dyd gjorde ham ærværdig, kunde vise noget særdeles Middel til at undgaae det Onde eller at bære det.

Imlac og Prindsessen enedes om at ledsage ham, og efter de nødvendige Tilberedelser begyndte de deres Rejse. Deres Vej faldt over Marker, hvor Hyrder vogtede deres Hjorder, og Lammene spillede paa Græsset. „Dette, sagde Digteren, er det Liv, som saa ofte er besynget for dets Uskyld og Roelighed; lader os henbringe Dagen imellem Hyrdernes Telte, og vide om ikke al vor Ransagning skal endes i Hyrdelivets Eenfoldighed."

Forslaget behagede dem, og ved smaae Forærringer og fortrolige Spørgsmaale formaaede de Hyrderne til at bekjende deres Mening om deres egne Kaar: de vare saa raae og uvidende, saa lidet istand til at gjøre Sammenligning imellem det Gode og Onde ved deres egne Syssler, og saa ubestemte i deres Fortællinger og Beskrivelser, at kun meget lidet kunde erfares af dem. Men tydeligt var det, at deres Hjerter fortæredes af hemmelig Misnøje: at de ansaae sig selv som fordømte

til at trælle for de Riges Overdaad, og saae med dum Uvillie op til dem, som vare over deres Stand.

Prindsessen erklærede med Heftighed, at hun aldrig vilde taale, at disse avindsyge Barbarer blev hendes Selskab, og at hun ikke i Hast skulde ønske at see flere Prøver paa landlig Lykksalighed: dog kunde hun ikke troe, at alle Beretninger om en første Alders Glæder vare opdigtede; og tvivlede endnu stedse, om der i Livet var noget, som billigen kunde foretrækkes for Markers og Skoves blide Velsignelser. Hun haabede, at den Tid skulde komme, da hun i et lidet Selskab af dydige og pyntelige Væsner, skulde plukke Blomster plantede med hendes egen Haand, klappe Lammene af hendes eget Faar, og ved sagte Vinde imellem rindende Bække sorgløs lytte til en af hendes Piger, som læsde højt for hende i Skyggen.

Tyvende Capitel.

Velstands Farlighed.

Den følgende Dag fortsatte de denne Reise, indtil Heden tvang dem til at see sig om efter Skjul. I en lille Fraskand saae de en tyk Skov, hvor de ikke saa snart kom ind, forend de mærkede, at de nærmede sig menneskelige Boliger. Krattet var omhyggelig ryddet bort for at aabne Veje, hvor Skyggen var mørkest: Grenene af de gjenstaaende Træer vare kunstig flettede i hverandre; paa frie Pladse fandtes Bænke opreiste af blomstrende Græs-Torv, og en Aae, som raslede langs med Bugterne af en Fodstie, havde Bredderne nu og da aabnede udi smaae Bækkener, og Strømmen nu og da standset ved smaae Diger af Stene, sammendyngede for at gjøre dens Brusen lydeligere.

De gik Fod for Fod igjennem Skoven, frydende sig over saadanne uventede Begivenheder, og underholdt hverandre med Gisninger om hvad eller hvo den kunde være, som i disse udyrkede og øde Egne havde Lejlighed og Smag for slig uskyldig Prunk.

Da de kom videre, hørde de Lyd af Musik og saae unge Karle og Møer dandse under Træerne, og nærmere hen et prægtigt Slot, bygget paa en Høj omringet med Skov. Østerlandsk Gjæstfriheds Love tillod dem at gaae ind, og Herren bød dem velkommen paa en Maade, der røbede den ædle og formuende Mand.

Han forstod sig noksom paa det Udvortes for snart at opdage, at de vare ingen almindelige Gjæster, og lod sit Bord dække op paa det prægtigste. Imlacs Veltalenhed fængslede hans Opmærksomhed, og Prindsessens Nedladenhed blandet med Højhed opvakde hans Ærefrygt. Da de bød sig til at tage bort, bad han dem indstændig om at tøve, og var Dagen efter end mindre tilbøjelig til at lade dem fare, end tilforn. De vare letteligt overtalte til at blive, og Artighed vorde lidt efter lidt op til Fri hed og Fortrolighed.

Prindsen, som saae nu alle Husets Folk muntre og glade, og den hele Natur smilende rundt om dette Sted, kunde ikke undlade at haabe, at han skulde finde her, hvad han søgde; men, da han ønskede Herren til Lykke med hans Ejendomme, svarede denne sukkende: „I Sandhed, min Forsatning har Udseende af Lyksalighed, men Ud-

feende er bedrageligt. Min Velstand sætter mit Liv i Fare; Bassa'n af Egypten er min Fiende, opbragt alene over mine Rigdomme og min Anseelse hos Almuen. Hidindtil have Landets Forster beskyttet mig imod ham; men, da de Stores Gunst er usikker, veed jeg ikke hvor snart mine Beskjermere kunne overtales til at dele Byttet med Bassa'n. Jeg har sendt mine Skatte til et fraliggende Land, og, paa første Vink, er jeg beredt paa selv at følge efter. Da ville mine Fiender vende op og ned paa min Boelig, og gjøre sig tilgode i disse Haver, som jeg har anlagt."—

De vare alle enige i at beklage hans Fare og at gjøre Ønsker for hans Sikkerhed: og Prindsessen var bleven sat i saadan Bevægelse af Deeltagelse og Harme, at hun begav sig ind i sit Værelse. De forblev nogle faa Dage længer hos deres forbindtlige Vært, og gik derpaa videre for at komme til Eremiten.

Et og tyvende Capitel.

Eenligheds Lykfaligheds: Eremitens Levnetsløb.

De kom paa tredie Dag ved Bøndernes Vejviisning til Eremitens Opholdssted: det var en Grotte i Siden af et Bjerg, overskygget af Palmetræer i saadan Afstand fra Vandfaldet, at man hørde intet uden en sagte eenslydende Surren, som stemde Sjelen til tankefulde Betragtninger, især naar Vinden tillige susede imellem Grenene. Det første raa Udkast af Naturen var ved Menneske-Hænder blevet saa meget forbedret, at Hulen indeholdt flere Værelser, bestemte til forskjelligt Brug, og tjende ofte til Herberg for Rejsende, som overraskedes af Mørke eller Uvejr.

Eremiten sad ved Indgangen paa en Bænk, for at nyde Aftenens Kjølighed. Paa hans ene Side laae en Bog med Penne og Papir, paa den anden mechaniske Redskaber af forskjellige Slags. Som de nærmede sig ham useete, gjorde Prindsessen den Bemærkning, at han ikke havde Udseende af en Mand, der enten selv havde fundet eller kunde vise andre Vejen til Lykfaligheds. De hil-

fede ham med megen Ærbødighed, hvilket han gjenzjeldte, som en Mand der ikke var ubekjendt med Hoffernes Skikke. „Mine Børn, sagde han, hvis I ere vildfarende, skulle I med Fornøjelse vorde forsynede Natten over med saadanne Bequemmeligheder, som denne Grotte formaaer at give. Jeg har alt hvad Naturen kræver, og I vente sikkert ingen Lekkerheder i en Eremits Hytte."

De takkede, og, da de kom ind, fornøjede de sig over Stedets Nethed og Orden. Eremiten satte Kjød og Viin for dem, endskjønt han selv nød intet uden Frugter og Vand. Hans Tale var munter uden Letsind, og gudelig uden Sværmerie. Han vandt snart sine Gjæsters Agtelse, og Prindsessen fortrød sin overilede Dom.

Endelig tog Imlac Ordet: „Jeg undrer mig nu ikke over at Dit Rygte er saa udbredt, sagde han: vi have hørt om Din Viisdom i Cairo, og komme hid for at anraabe Dig om Vejledning for dette unge Par i deres Valg af Liv." — „For den, der lever, som han bør, svarede Eremiten, er enhver Maade at leve paa god: ej heller veed jeg nogen anden Regel for Valg, end at flye alt hvad der synes at være ondt."

„Den sikkerste Maade at flye det Onde paa, sagde Prindsen, maa være at opoffre sig til den Eenlighed, som Du anbefaler ved Dit Exempel.“ —

„Jeg har rigtig nok levet 15 Aar i Eenlighed, sagde Eremiten, men ønsker ikke, at mit Exempel skulde finde Efterfølgere. I min Ungdom fulgde jeg Krigens Bane og steg gradeviis op til de høieste Poster. Jeg er kommen igjennem vidtløftige Lande i Spidsen af mine Tropper, og har bivaanet mange Feldtslag og Belejringer. Tilsidst fandt jeg mig fornærmet over at en yngre Officeer blev mig foretrakt, og da jeg desuden følede, at mine Kræfter begyndte at svækkes, besluttede jeg at ende mine Dage i Fred, efter at have fundet Verden fuld af Snarer, Kiv og Elendighed. Jeg havde engang undgaaet Fiendens Efterstræbelse ved at skjule mig i denne Grotte, og derfor valgde den til mit endelige Opholdssted. Jeg antog Haandværkere til at indrette den i Kamre, og forsynede den med alt hvad jeg rimeligen maatte behøve.“

„I nogen Tid efter min Hidkomst frydede jeg mig som en af Storme forfulgt Sømand ved at komme i Havn, glad ved denne pludselige Overgang fra Krigens Støj og Jag til Stilhed og Roe. Da Fornøjelsen over det Nye ophørde, anvendte

jeg mine Timer paa at undersøge de Planter, som groede i Dalen, og de Erts-Arter, jeg samlede fra Klipperne. Men denne Søgen er nu bleven smaglos og besværlig. Jeg har paa nogen Tid været ustadig og fortreden: mit Sind er i Vilderede og et Rov for tusende Tvivl og Indbildnings Gøglerier, som alle Øjeblikke overvælde mig, fordi jeg ingen Lejlighed har til Lindring eller Adspredelse. Jeg rødmer undertiden ved den Tanke, at jeg ikke kunde bevare mig selv for Laster, uden ved at give Slip paa Dydens Udøvelse, og begynder at fatte Mistanke om, at jeg snarere har ladet mig drive til Eenlighed af Ærgrelse, end lede dertil af Andagt. Min Indbildning sværmer med Velbehag fra een Daarlighed til en anden, og jeg begræder, at jeg har tabt saa meget og vundet saa lidet. Hvis jeg i min Eenlighed undgaaer onde Menneskers Exempler, saa savner jeg ogsaa de Godes Raad og Omgang Jeg har længe været syvselsat med at sammenligne Selskabets onde og gode Sider, og min Beslutning er, igjen at vende tilbage til Verden i Morgen. Det eenlige Menneskes Liv vorder ganske vist elendigt, men ikke ganske vist andægtigt." – De hørde hans Forsæt med Forundring, men efter en kort Taushed til-

bød sig at ledsage ham til Cairo. Han opgravede en betydelig Skat, han havde skjult imellem Klipperne, og fulgde med dem til Staden, paa hvilken, som han nærmede sig den, han fæstede sine Øine med Henrykkelse.

To og tyvende Capitel.

Lykkaligheden af et med Natur overeenstemmende Liv.

Rasselas kom ofte i en Forsamling af Lærde, som mødte til visse Tider for at adsprede Sindet og sammenligne deres Meninger. Deres Sæder vare lidt vel uskebne, men deres Omgang var lærerig og deres Tvist skarpsindig, endskiøndt undertiden alt for voldsom, og ofte fortsat indtil ingen af Modstanderne kom ihu, hvorom de havde begyndt. Somme Feil vare næsten almindelige iblant dem: de higede alle efter at føre det store Ord, og gottede sig alle ved at høre en andens Naturgaver eller Kundskaber forringede.

I denne Forsamling fremførde Rasselas sin Samtale med Eremiten, og den Forundring hvor-

med han havde hørt ham fordomme en Levemaade, han saa betænksomt havde valgt og saa priisværdigen udholdt. Tilhørernes Domme vare forskjellige. Nogle vare af den Mening, at Fordommelse til bestandig at følge sit Valg vilde have været retfærdig Straf for hans Letsindighed. Een af de yngste iblant dem erklærede ham med megen Heftighed for Hykler. Nogle talede om Selskabets Adkomst til de enkelte Medlemmers Virksomhed, og ansaae enhver Affondrelse for det samme som at løbe fra sin Post. Andre indrømmede strax, at der var en Tid, da det Almindeliges Fordringer vare fyldestgjorte, og da et Menneske kunde med Føje trække sig tilside for at undersøge sit Levnet og luttre sit Hjerte.

Een, som Fortællingen syntes at gjøre stærkere Indtryk paa end de andre, troede det sandsynligt, at Eremiten vilde om faa Aar gaae tilbage til sin Eenlighed, og maaskee, hvis ikke Skam holdt ham tilbage, eller Død forekom ham, atter vende om fra Eenlighed til Verden: „Thi, sagde han, Haab om Lykkalighed er saa dybt indprentet, at den længste Erfaring ei formaaer at udslette det. Hvordan vor nærværende Forfatning end er, føle vi og nødes til at bekjende dens Ufuldkommenhed:

dog, naar denne samme Forfatning igjen er i Afstand, skildrer Indbildningen os den som ønskværdig. Men den Tid vil sikkert komme, da Ønsker ej længer skulle plage os, og intet Menneske være ulykkeligt uden ved sine egne Fejl." —

„Dette, sagde en Philosoph, som havde yttret megen Utaalmodighed ved at høre ham, er just den Vises nærværende Forfatning. Den Tid er allerede kommen, da ingen er ulykkelig uden ved egne Fejl. Intet er meer unyttigt end at søge efter Lykkelighed, som vi, Tak være den godmodige Natur, blot behøve at udrække Haanden for at gribe. Midlet til at vorde lykkelig, er at leve overeenstemmende med Naturen, ifølge denne almindelige og uforanderlige Lov, som fra Begyndelsen er nedlagt i ethvert Hjerte: som ikke er indført der efter Forskrivt, men indgraven af Skjebnen selv, er ikke Draabevis hældt i os ved Opdragelse, men indgydet ved vor første Tilværelse. Den, der lever overeenstemmende med Natur, skal ikke skuffes af Haab, eller plages af Lyster: han skal modtage og forkaste med een og samme Sindsro, og vexelvis handle eller lide, eftersom han finder Grund dertil i Tingen selv. Andre Mennesker maae finde Moerskab i skidsfindige Forklaringer,

eller indviklede Fornuft-Slutninger. Lad dem lære at vorde vise ved lettere Midler: lad dem give Agt paa Hinden i Skoven, og paa Iriſken i Lunden. Lad dem betragte de Dyrs Liv, hvis Bevægelſer beſtemmes ved Drift: de adlyde deres Vejleder og ere lykkelige. Lader os derfor omſider ophøre at tvistes, og lære at leve: kaſte tilſide et Læs af Regler, ſom de, der fremſætte dem med ſaa megen Stolthed og Ophævelſe, ikke ſelv forſtaae, og ſtedſe have for Øje denne ligefrem forſtaaelige Grundſætning: at Afvigelſe fra Natur er Afvigelſe fra Lykſalighed.

Da han havde udtalt, ſaae han omkring ſig med Velbehag og nød Bevidſtheden af ſin velgjørende Lærdom. — „Herre, ſagde Prindſen med megen Beſkedenhed, da jeg ligeſom den hele øvrige Menneſkeſlægt, er begierlig efter Lykſalighed, har jeg med nøieſte Opmærkſomhed givet Agt paa Din Tale: jeg tvivler ingenlunde om Rigtigheden af en Sætning, ſom ſaa lærd en Mand med ſaadan Frimodighed har fremſørt: lad mig alene vide, hvad det er, at leve overeenſtemmende med Natur?“—

„Naar jeg finder unge Mennesker ſaa ydmyge og lærvillige, ſagde Philoſophen, kan jeg ikke negte dem nogen Underviisning, ſom mine Granſkninger have

sat mig i Stand til at meddele. At leve overeenstemmende med Natur, er bestandig at handle med tilbørlig Hensyn til Det hverken for lidet eller for meget, som udledes af Aarsagers og Virkningers indbyrdes Forhold og Egenskaber: at stræbe, i Forbindelse med den store urokkelige Plan, til det Heles Lykksalighed: at virke i Samfund med Tingenes herskende Systems almindelige Anlæg og Formaal."

Prindsen mærkede snart, at dette var een af de Vise, som han, jo længere han hørde ham, jo mindre skulde forstaae. Han derfor bukkede og taug, og Philosophen, som formodede at have tilfredsstillet ham og sejret over de øvrige, rejsde sig og gik bort med en Mands Mine, der havde virket i Samfund med det herskende System.

Tre og tyvende Capitel.

Prindsen og hans Søster dele Jagttagelsens Arbejde imellem sig.

Rasselas begav sig hjem fuld af Betragtninger, tvivlraadig hvorhen han i Fremtiden skulde

vende sig. Han fandt Lærde og Læge lige ukyndige om Vejen til Lykkesalighed; men, da han endnu var ung, smigrede han sig med, at have Tid endnu til flere Forsøg og videre Ransagning. Han aabenbarede sine Jagttagelser og Tvivl for Imlac, men blev besvaret med nye Tvivl og med Anmærkninger, som ikke stort trøstede ham. Han gav sig derfor oftere og friere i Samtale med sin Søster, der stedse nærede samme Haab som han, og altid kom ham til Hjelp i at udfinde Grunde, hvorfor dette Haab, endskjønt hidindtil fejlslaget, dog omsider torde vorde opfyldt.

„Hidindtil, sagde hun, have vi kun kjendt lidet til Verden: have endnu ingensinde været hverken store eller smaae. I vort eget Land, endskjønt vi havde Kongelig Værdighed, havde vi ingen Magt, og i dette have vi endnu ikke trængt ind i det jevne huuslige Livs inderste Vraaer. Imlac synder ikke vor Efterforskning, af Frygt for, at vi omsider maatte finde, at han havde fejlet. Vi ville dele Arbejdet imellem os: Du skal forsøge hvad Hoffers Glands fører med sig, og jeg vanke om i Skyggerne af et lavere Liv. Maaskee ere Herskab og Myndighed de høieste af alle Vel-

fignelser, siden de forlene meest Magt til Godgjørenhed: maaskee, hvad denne Verden formaaer at give, skal findes i Middelstandens ærbare Vaaninger, alt for lave til stor Opsigt, og for høje til Nødlidenhed og Armod.

Fire og tyvende Capitel.

Prindsen undersøger Lykkaligheden i de høiere Stænder.

Rasselas bifaldt Forslaget og viisde sig næste Dag med et glimrende Følge ved Bassa'ns Hof. Han blev strax udmærket for sin Pragt, og som en Prinds, hvis Videlyst havde ført ham fra bortliggende Lande, kom han snart i fortrolig Omgang med de høiere Embedsmænd, og havde oftere Samtaler med Bassa'n selv.

Han var i Begyndelsen fristet til at troe, at det Menneske maatte være tilfreds med sin Forfatning, som alle nærmede sig med Knæefald og adlydede med Underdanighed, og som havde Magt til at udstrække sine Befalinger over et heelt Rige. „Ingen Nydelse, sagde han, kan sættes i Ligning med

den, at føle paa eengang tusendes Glæde, alle gjorte lykkelige ved viis Bestyrelse. Dog — da, ifølge Underordningens Lov, denne himmelske Frydkan hos det samme Folk kun falde i eens Lod, saa byder Fornuften at tænke, at der maa være nogen anden Tilfredshed mindre utilgjængelig, hvorfra Folket ikke er udelukt, og at Millioner neppe kunne være et enkelt Menneskes Villie underkastede, blot for at fylde dettes Barm alene med udødelig Vellyst."

Disse Tanker vare ofte i hans Sjæl, uden at han kunde opløse Knuden. Men, efterhaanden som Forøringer og indtagende Lader forskaffede ham nærmere Adgang, fandt han, at næsten enhver, som beklædte nogen udmærket Post, hadede alle de øvrige, og var igjen hadet af dem, samt at deres Liv var en uafbrudt Kjæde af Mytterier og Angivelser, Kunstgreb og Udflugter, Sammenrottelse og Forræderie. Mange af dem, som omringede Bassa'en, vare Spioner didsendte alene for at indgive Beretninger om hans Opførsel: enhver Tunge mumlede Dadel, og ethvert Øje søgde smaaligen efter en Fejl.

Omsider ankom Brevene, som tilbagekaldte Bassa'en, han blev ført i Lænker til Constantinopel, og man hørde ham ikke videre nævne.

„Hvad Begreb skulle vi nu gjøre os om Magtens Forrettiheder, sagde Rasselas til sin Søster? har den ingen Evne til det Gode? eller er den underordnede Grad alene farlig, og den ypperste sikker og hæderfuld? Er Sultanen det eneste lykkelige Menneske i sine Stater? eller er Sultanen selv udsat for Mistankers Ovaler, skjelver selv for Fiender?" Inden kort Tid var den anden Bassa afsat. Sultanen, som havde forfremmet ham, blev myrdet af Janitskarerne, og hans Efterfølger havde nye Planer og andre Indlinger.

Fem og tyvende Capitel.

Prindsessen fortsætter sin Efterforsken med meer Iver end Held.

Imidlertid aabnede Prindsessen sig Adgang til mange Familier; thi der er faa Døre, hvorigjennem Gavmildhed forenet med oprømt Væsen, ei kan skaffe sig Vej. Døttrene i mange Huse vare muntre og forekommende, men Nekayah havde for længe været vant til Imlacs og sin Broders Omgang, for at finde synderligt Behag i barn-

agtig Letsindighed og i Tant, som ingen Mening havde. Hun fandt deres Tænkemaade snever, deres Ønsker lave og deres Munterhed ofte paatagen. Deres Fornøielser, saa usle de end vare, kunde ikke bevares rene, men forbittredes ved smaae ubetydelige Fordringer og foragtelig Skinsyge. De vare stedse misundelige over hverandres Skjønhed; en Egenskab, som Vergrelse intet kan lægge til, og Bagtalelse intet tage fra. Mange vare forelskede i Gjekke, som de selv, og mange indbildte sig at være forelskede, som i Grunden alene havde Luner. Deres Ømhed faldt ikke paa Forstand og Dyd, og derfor endtes sjelden uden med Ubehageligheder. Deres Sorg var imidlertid, ligesom deres Glæde, kun en Overgang: enhver Ting svævede i deres Sjæle uden Sammenhæng med det forbigangne eller tilkommende, saa at een Lyst lettelig gjorde Plads for en anden, ligesom den næste Steen, kastet i Vandet, udsletter og forvirrer Kredsene af den første.

Med disse Piger spøgede hun, som med uskadelige Dyr, og sandt dem baade stolte af hendes Ynde st og kjede af hendes Selskab.

Men hendes Hensigt var at gjøre dybere Jagttagelser, og hendes Blidhed overtalede letteligen

Hjerter, som vare bristeferdige af Sorg, til at nedlægge deres Hemmeligheder i hendes Barm: og de, som smigrede sig med noget Haab, eller frydede sig over noget Held, søgte ofte ved Venlighed at bevæge hende til at tage Deel i deres Glæde.

Prindsessen og hendes Broder mødtes almindelig om Aftenen i et afsides Sommerhuus paa Bredden af Nilen, og gjorde hinanden Regnskab for Dagens Begivenheder. Som de engang sad sammen, kastede Prindsessen sine Øjen paa Strømmen, der flød forbi hende. O Du! sagde hun, Flodernes Store Fader, som ruller Dine Vande igjennem firesindstyve Folkeslag, giv et Svar til Din fødte Konges Datter, som anraaber dig! Siig mig, om Du i Dit hele Løb vander een eneste Boepæl, hvori Du ikke hører Beklagelsers Murren?

„Du er altsaa, sagde Rasselas, ikke heldigere i enkelte Huse, end jeg har været ved Hoffer.“ — „Jeg har, svarede Prindsessen, siden sidste Deling af vort Arbejde, erhvervet mig fortrolig Adgang i mange Familier, som havde det meest blendende udvortes Skin af Lyksalighed og Fred, og kjender ej et eneste Huus, som jo er hjemsøgt af en

eller anden Plage-Aand, der nedbryder dets Roe, lighed."

„Jeg søgde ikke Sorgløshed imellem de Fattige, da jeg sluttede mig til, at den der ikke kunde findes; men jeg saae mang Fattige, som jeg havde formodet at leve i Overflod. Fattigdom har i store Stæder meget forskjellige Udseender: ofte ligger den skjult i Glands og ofte i overdreven Ødselhed. Det er en stor Deel Menneskers fornemste Bekymring, at dølge deres Nødlidenhed for andre: de behjælpe sig med øjebliklige Midler og enhver Dag gaaer hen med at optænke Udveje for den følgende."

„Dette var imidlertid et Onde, hvilket, endskjønt hyppigt, jeg saae med mindre Smerte, fordi jeg kunde lindre det. Dog have nogle afslaget min Hjælp, meer fornærmede over den Hastighed, hvormed jeg opdagede deres Trang, end fornøjede over min Redebonhed til at understøtte dem: og andre, hvis Nød tvang dem til at modtage mine Gaver, have aldrig kunnet tilgive deres Velgjørerinde. Ikke desto mindre have mange været oprigtigen taknemmelige, uden at prale med Erkjendtlighed, eller haabe videre Gunstbeviisninger."

Sex og tyvende Capitel.

Prindsessen fortsætter sine Bemærkninger over huusligt Liv.

Da Nekayah saae sin Broders Opmærksomhed fæstet, gik hun videre i sin Fortælling.

„I Familier, hvor der er eller ikke er Fattigdom, er i Almindelighed Splid: dersom et Kongerige er, som Imlac beretter os, en stor Familie, saa er ligeledes en Familie et lille Kongerige, mishandlet af Sammenrottelser og udsat for Revolutioner. En uerfaren Jagttager venter at finde bestandig og lige stor gjensidig Kjærlighed hos Forældre og Børn: men denne Ømhed hører gjerne op med Barndommens Aar: inden seje Tid vorde Børnene deres Forældres Medbejlere. Velgjerninger forringes ved Bebrejdelser, og Taknemmelighed fornedres ved Misundelse."

„Forældre og Børn handle sjelden i Overeensstemmelse: ethvert Barn stræber at tilegne sig alene Forældrenes Agtelse eller Godhed, og Forældrene, med endnu mindre Anledning, forraade hinanden til deres Børn: saaledes have nogle Fortroelighed til Faderen, andre til Moderen,

og lidt efter lidt er Huset opfyldt af Rænker og Kiv."

„Børns og Forældres, Ungdoms og Alderdoms Meninger ere naturligviis stridige, formedelst de modsatte Virkninger af Haab og Modløshed, af Forventning og Erfaring, uden Forseelse eller Daarskab paa nogen af Siderne. Livets Farver have forskjelligt Udseende i de yngre og ældre Aar, ligesom Naturen i Vaar og Vinter. Og hvorledes kunne Børn sætte Liid til Forældrenes Forsikkringer, naar deres egne Øine vise dem ganske anderledes."

„Faa Forældre handle saaledes, at deres Levnet kan tjene til Bekræftelse og Anbefaling for deres Lærdomme. Den gamle Mand forlader sig ganske paa lang Overvejelse og gradeviis Fremgang: den unge haaber at bane sig Vej ved got Hoved, Kraft og Raskhed. Den gamle Mand har Agtelse for Rigdom, og den unge ærer Dyd. Den gamle Mand oplofter Forsigtighed til Skyerne: den unge betroer sig ganske til Ædelmod og Skiebne. Det unge Menneske, som har intet ondt i Sinde, troer, at ingen har det, og er derfor aabent og oprigtigt i sit Adfærd; men Faderen, som har følt sig forurettet ved Bedragerie, er tilbøielig til

at have Mistanke derom, og alt for ofte forledt til selv at udøve det. Alderdom anseer Ungdoms Ubesindighed med Misfornøielse, og Ungdom med Foragt Alderdoms Ængstlighed Forældre og Børn leve for største Delen saaledes hen, under stedse aftagende gjensidig Kjerlighed: og dersom de, hvilke Naturen har saa nøie foreenet, ere hinanden til Plage, hvor skulle vi da søge om Ømhed og Deeltagelse?" —

„Uden Tvivl, sagde Prindsen, maa Du have været uheldig i Dit Valg af Bekiendtskab: jeg vil nødig troe, at den ømmeste af alle Forbindelser er saaledes hindret i sine Virkninger ved naturlig Nødvendighed." —

„Hunslig Uenighed, svarede hun, er ikke unddagelig, ikke bestemt nødvendig; men desuagtet er den ikke lettelig forekommen. Vi see sjelden, at en heel Familie er dydig; de gode og onde kunne ikke vel stemme sammen, og de onde kunne end mindre stemme med hverandre: endog de dydige blive undertiden uenige, naar deres Dyder ere af forskjellige Slags eller drives til Yderlighed. I Almindelighed nyde saadanne Forældre meest Agtelse, som meest fortjene den, thi hvo, der lever som han bør, kan ikke foragtes."

„Meget andet Ondt hjemsøger huusligt Liv. Nogle ere Slaver af Tjenere, til hvem de have betroet deres Anliggender: nogle holdes i bestandig Uroe ved rige Paarørendes Luner, som de ikke kunne behage, og ikke tør fornærme. Nogle Huusfædre ere bydende, nogle Huusmødre egensindige: og, da det er altid lettere at gjøre ondt end got, saa, endskjønt eens Viisdom eller Dyd kan meget sjelden gjøre mange lykkelige, er eens Daarskab eller Udyd ofte i Stand til at gjøre mange elendige." —

„Dersom dette er en almindelig Virkning af Ægteskab, sagde Prindsen, skal jeg for Fremtiden tænke det farligt, at knytte min Skjebne til en andens, af Frygt for at vorde ulykkelig ved min Ægtefælles Fejl." —

„Jeg har mødt mange, sagde Prindsessen, som af den Aarsag leve ugivte; men jeg fandt aldrig, at deres Forsigtighed burde opvække Misundelse. De hendrømme deres Tid uden Venskab, uden Ømhed, og nødes til at skaffe sig Ende paa Dagen ved barnagtigt Morskab eller lastefulde Adspredelser. De handle som Væsener, der leve under bestandig Følelse af en eller anden bekjendt Ringhed, der fylder deres Sjæle med Avind og forgif-

ter deres Tunger. De ere vrantne hjemme og avindsyge ude, og som Mennesker, der ere udeelagtige i den menneskelige Naturs Love, gjøre sig en Pligt og en Fornøjelse af at forstyrre det Selskab, som udelukker dem fra dets Rettigheder. At leve uden at føle eller opvække Deeltagelse, at være lykkelig uden at bidrage til andres Vel, eller ulykkelig uden at smage Medlidenheds Balsam, er en Tilstand endnu skumlere end Eenlighed: det er ikke selv at trække sig tilbage, men at udelukkes fra Mennesker. Ægteskab har mange Sorger, men eenlig Stand har ingen Glæder." —

„Hvad er der da at gjøre, sagde Rasselas? Jo meer vi granske, jo mindre kunne vi bestemme os. Ganske vist synes den snareste at maatte behage sig selv, som ingen anden Tilbøjelighed har at tilfredsstille."

Syv og tyvende Capitel.

Betragtning over Storhed.

Samtalen standsede for et Øjeblik. Da Prindsen havde vejet sin Søsters Anmærkninger, sagde

han hende, at hun havde betragtet Liv med Fordom, og formodet Elendighed der, hvor hun ikke fandt den. „Din Fortælling, sagde han, kaster end mørkere Skygge over Fremtidens Udsigter: hvad Imlac havde forkyndet os, var kun svage Træk af det Onde, Nekayah har udmalet. Jeg er i den senere Tid bleven overbeviist om, at Roelighed ikke er en Datter af Høihed eller Vælde: at man hverken kan kiøbe sig dens Nærværelse for Rigdomme, eller tiltvinge sig den med Magt. Det er klart, at, i jo videre Kreds et Menneske handler, jo meer maa det være udsat for Modstand af Fiender, eller for Mislykke ved Tilfældighed. Enhver der har mange at behage eller at styre, maa lade sig hiælpe af mange Fuldmægtige, af hvilke nogle ville være lastefulde og andre uvidende: nogle føre ham paa urigtig Vei og andre bedrage ham. Viser han sin Godhed imod een, fornærmer han en anden: de, som ikke begunstiges, ville troe sig forurettede, og da Gunstbeviisninger ei kunne uddeles uden til faa, vil det første Tal altid være misfornøiet." —

„En Misfornøielse, sagde Prindsessen, som er saa ugrundet, haaber jeg, at jeg altid skal have

Mod til at foragte, og Du Magt til at holde i Tøjle." —

„Misfornøjelse, svarede Rasselas, vil ikke altid være uden Grund under den retfærdigste og aarvaagneste Forvaltning af de offentlige Anliggender. Ingen, hvor paapassende han end er, kan altid opdage den Fortjeneste, som Nødlidenhed eller Partie-Aand kunne muligen holde i Mørke, og ingen, nok saa mægtig, kan altid belønne den. Desuagtet vil den, der seer sig selv tilsidesat for ringere Fortjeneste, naturligviis henregne denne Foretrækkelse til Partiskhed eller Lune; og, i Sandhed, neppe kan det haabes, at nogen, hvor ædel end af Natur eller hvor ophøjet af Stand, skal have Kraft til aldrig at vige fra Uddelelsens fastsatte og strænge Retfærdighed: han vil stundum følge sine egne Tilbøjeligheder, og stundum sine Gunstlinges: han vil tillade, at nogle behage ham, som aldrig kunne tjene ham: han vil opdage Egenskaber hos dem han ynder, som disse i Grunden ikke besidde, og vil fra sin Side stræbe igjen at gjøre dem Fornøjelse, som have gjort ham det. Saaledes ville Anbefalinger undertiden gjælde, som have været tilfals for Penge eller for

Smigers og Opvartnings end meer ødelæggende Bestikkelse."

„Den, der har meget at gjøre, vil gjøre noget urigtigt, og maa af dette urigtige taale Følgerne; og var det end muligt, at han altid kunde handle ret, saa dog, naar en stor Mængde skal bedømme hans Forhold, ville de onde dadle ham og lægge ham Hindringer i Veien af Misgunst, og de gode undertiden af Fejltagelse."

„De høiere Stænder kunne derfor ikke haabe at være i Besiddelse af Lykkalighed, som jeg saa gjerne vilde troe, at være flygtet fra Troner og Paladser til beskeden Huuslighedens ubemærkede og blide Vaaninger. Thi hvad kan hindre Tilfredshed, eller afbryde Forventninger hos ham, hvis Evner svare til hans Pligter, som seer med egne Øjen den hele Omkreds af sin Indflydelse, som selv kiender og vælger alle dem han fortroer sig til, og som ingen af Haab eller Frygt fristes til at bedrage? Sandelig, han har intet at gjøre, uden at elske og igjen at elskes, at være dydig og vorde lykkelig." —

„Om fuldkommen Lykkalighed skulde kunne erhverves ved fuldkommen Godhed, det, sagde Nekayah, vil denne Verden aldrig give Lejlighed til at af-

gjøre. Men dette kan i det mindste paastaaes, at vi ikke altid finde synlig Lykfalighed i Forhold til synlig Dyd. Alle naturlige og næsten alle Samqvems-Uheld træffe ligefuldt de onde og gode: der gjøres ingen Forskjel paa dem i en Hungers-Nød, og i et Oprørs Raserie kun meget lidende synke tilsammen i en Storm, og ere tilsammen drevne fra deres Arnesteder, naar Landet overfaldes. Alt hvad Dyd kan tilvejebringe er Samvittighedens Roe, stadig Udsigt til lykkeligere Forfatning: dette kan sætte os istand til at bære vor Skjebne med Taalmodighed; men glem ikke, at Taalmodighed nødvendig forudsætter Lidelse." —

Otte og tyvende Capitel.

Rasselas og Nekayah fortsætte deres Samtale.

„Kjæreste Prindsesse, sagde Rasselas, Du falder i Talerens almindelige Vildfarelser og Overdrivelser, i det Du i en Forklaring over husligt Liv fremforer Exempler af almindelige Lande-Plager og Optrin af vidt udstrakt Elendighed,

som findes snarere i Bøger end i Verden, og som, da de ere gruelige, ere bestikkede at være sjeldne. Lader os ikke indbilde os Ulykker, som vi ikke føle, ei heller fornærme Livet ved vanskabte Skildringer. Jeg kan ikke udstaae denne klynkende Veltalenhed, der truer enhver Stad med en Belejring lig Jerusalems, lader Hungers-Nød følge paa enhver Flugt af Græshopper, og Pestilents hænge i enhver Vind, som blæser fra Syden."

„Om nødvendige og uundgaaelige Ulykker, som overvælde Kongeriger med eet, er al Tvisten forgjeves: naar de indtræffe, maae de udholdes. Men det er klart, at disse Udbrud af almindelig Elendighed ere mere frygtede end følte: Tusende og ti Tusende blomstre i Ungdom og hensvinde i Alderdom, uden at kjende andet Onde end det huuslige, og tage Deel i samme Glæder og Sorger, hvad enten Landets Krigshære forfølge deres Fiender eller flye for dem. Medens Hoffer ere forurolige ved gjensidige Fordringer, og Gesandte mægle i fremmede Lande, arbejder Smeden stedse ved sin Ambolt, og Landmanden driver sin Ploug: Livets Nødvendigheder kræves og erholdes, og Aarstider-

nes afvexlende Sysler vedblive deres sædvanlige Gang."

„Lader os afbryde vore Betragtninger over hvad maaskee aldrig skal indtræffe, og som, hvis det indtræffer, skal spotte al menneskelig Granskeu. Vi ville ikke paatage os at afmaale Elementernes Bevægelser, eller at bestemme hele Kongerigers Skjebne. Det tilkommer os at betænke, hvad Skabninger, som vi, kunne udrette, imedens enhver af os, ved i sin Kreds, saa snever den end er, at arbejde for andres Lykksalighed, fremmer tillige sin egen."

„Ægteskab er uden Modsigelse Naturens Bud: Mænd og Qvinder ere skabte til at vorde hverandres Ledsagere, og jeg kan derfor umuelig troe andet, end at Ægteskab er eet af Midlerne til Lykksalighed." —

„Jeg veed ikke, sagde Prindsessen, om Ægteskab kan være andet end een af de utallige Skikkelser af menneskelig Elendighed. Naar jeg seer og sammenregner de adskillige Skatteringer af ægteskabelig Ulykke, de uformodentlige Kilder til bestandig Uenighed, forskjellige Sindelav, Splid i Meninger, plumpe Sammenstød af modsatte Lyster, hvor begge drives af voldsomme Lidenskaber,

halstarrig indbyrdes Kamp imellem uforligelige Dyder, hvor begge understøttes af Bevidsthed om reen Hensigt, saa helder jeg undertiden til de strengere Casuisters Mening hos de fleste Folkeslag, at Ægteskab snarere er tilladet end anbefalet, og at ingen uden af blind Fojelighed for bydende Lidenskaber indsnærer sig selv i uopløselig Forbindelse." —

„Du synes at glemme, sagde Rasselas, at Du nylig har foreslilt eenlig Stand som mindre lykkelig end Ægteskab. Begges Kaar kunne være slemme, men de kunne ikke begge være verst. Saaledes skeer det, naar vrange Meninger forfegtes, at de gjensidig nedbryde hinanden, og lade Sjelen aaben for Sandhed." —

„Jeg ventede ingenlunde, svarede Prindsessen, at høre henregnet til Svigagtighed, hvad alene er en Følge af Svaghed. For Sjelen er det, ligesom for Øjet, vanskeligt med Nøjagtighed at sammenligne Gjenstande, som ere store i deres Omfang og forskjellige i deres Dele. Hvor vi see eller fatte det Hele paa eengang, lægge vi lettelig Mærke til Forskjelligheder, og bestemme Fortrinet; men af tvende Grundsætninger, af hvilke ingen kan af nogen menneskelig Sjel betragtes i sit hele Indbe-

greb af Størrelse og Sammensættelses Mangfoldighed, hvad Under er det, om, ved at bedømme det Hele efter Delene, jeg vexelviis henrives af den ene eller den anden, efter som een af dem anfægter min Ihukommelse eller Indbildning? Vi ere uenige med os selv, just som vi ere det med hverandre, naar vi see blot een Deel af Gienstanden, saaledes som i Stats- og Sædelærens mangehaande Forbindelser; men naar vi med eet overskue det Hele, som i Tal-Beregninger, stemme alle overeens i samme Bedømmelse, og ingen forandrer nogensinde sin Mening." —

„Lader os ikke, sagde Prindsen, føje til Livets øvrige Onde en Ord-Strids Bitterhed, eller stræbe at overgaae hinanden i fiint udspundne Beviser. Vi ere sysselsatte med en Undersøgelse, hvorved vi begge, om den lykkes, skulle glæde os, eller begge lide, om den mislykkes. Det er derfor passeligt, at vi understøtte hinanden. Du er ganske vist for hastig i at fordømme Ægteskabs Indstiftelse formedelst dets Vanheld: vil da Livets Elendighed ikke ligeledes bevise, at Liv ei kan være en Gave af Himlen? Verden maae befolkes ved Ægteskab, eller befolkes uden Ægteskab." —

„Hvorledes Verden maa befolkes, svarede Nekayah, er ikke min Sorg, og behøver ikke at være Din. Jeg seer ingen Fare for, at den nærværende Slægt skulde forsømme at efterlade sig Afkom: vi anstille nu ikke Undersøgelser for Verden, men for os selv." —

Ni og tyvende Capitel.

Betragtninger over Ægteskab fortsatte.

„Hvad der er Godt i det Hele, sagde Rasselas, maa ligeledes være godt i alle dets Dele. Dersom Ægteskab er best for Menneske-Slægten, er det klart, at det maa være best for enkelte Mennesker, eller en bestandig og nødvendig Pligt skal være en Aarsag til ondt, og nogle maae uundgaaeligen opoffres for andres Vel. Efter den Vurdering Du har gjort over hver Stand især, synes det, at det eensomme Livs Mangler ere for en stor Deel nødvendige og visse, men at Ægtestandens ere tilfældige og undgaaelige."

„Jeg kan ikke undlade at smigre mig med, at Klogskab og Velvillie jo ville gjøre Ægteskab lykkeligt. Menneskenes almindelige Daarskab er Grunden til almindelig Klage. Hvad kan der ventes andet end Vanheld og Fortrydelse af et Valg, som gjøres i den umodne Alder, i Begjerlighedsforste Hede, uden Overlæg, uden Hensyn til Fremtid, uden Bekymring om Overeenstemmelse i Tænkemaade, Lighed i Sæder, Retskaffenhed i Begreber og Reenhed i Følelse?"

„Giftermaals almindelige Gang er følgende. Et ungt Par mødes af Hendelse eller bringes sammen ved List, vexler Øjekast, viser sig gjensidig Venlighed, gaaer hjem og drømmer om hinanden."

„Da de kun have lidet at øve Opmærksomhed paa eller adspredte Tanker med, føle de Utilfredshed, naar de ere adskilte, og slutte deraf, at de samlede skulle være lykkelige. De holde Bryllup og opdage nu, hvad intet uden frivillig Blindhed hidindtil havde skjult: de henslide deres Dage i Misforstaaelse og beskylde Naturen for Grusomhed."

„Disse tidlige Ægteskaber ere ligeledes Anledning til, at Forældre og Børn komme hverandre i Vejen: Sønnen er utaalmodig efter at nyde Verden, førend Faderen endnu er villig til at forsage

den, og den har neppe Rum paa eengang for tvende Led. Datteren begynder at blomstre, forend Moderen kan finde sig i at falme, og ingen af dem kan vogte sig for at ønske den anden langt borte."

„Vist nok kunne disse Ulemper forekommes ved det Overlæg og den Betænkning, hvormed Klogskab byder at skride til uigjenkaldeligt Valg. Under Ungdoms afvexlende Glæder og Moerskaber kan Livet vel udholdes uden Fælledskab. Længer Tid vil forøge Erfaring, og rummeligere Synskreds byder gunstigere Lejligheder til Undersøgelse og Bestemmelse: een Fordeel i det mindste vil være afgjort; Forældrene ville være kjendeligen ældre end deres Børn." —

„Hvad Fornuft ikke kan udregne, sagde Nekayah, og hvad Erfaring endnu ikke har lært, kan ikke vides uden af andres Beretning. Man har sagt mig, at ulykkelige Ægteskaber ere ikke overhaands lykkelige. Dette Spørsmaal er alt for vigtigt til at oversees, og jeg har ofte fremsat det for saadanne, hvis Mening fortjende at komme i Betragtning formedelst deres Jagttagelsers Skarphed og deres udstrakte Indsigter. Disse have i Almindelighed erklæret, at det er farligt for en Mand

og Qvinde at gjøre deres Skjebne afhængig af hinanden i en Alder, da Meninger ere rodfæstede, og Tilbøjeligheder blevne til Vaner; da Forbindelser ere indgangne paa begge Sider, Levemaaden bragt i stadig, planmessig Gang, og Sjelen alt længe med Velbehag har dvælet ved egne Betragtninger og Forestillinger."

„Det er neppe mueligt, at tvende, som vandre igjennem Verden paa Lykke og Fromme, skulle begge følge de samme Spoer, og det vil ikke ofte være Tilfældet, at nogen af dem afviger fra en Stie, som ved Vane er bleven behagelig. Naar Ungdoms flygtige Letsind først har sat sig til Bekjemthed, saa vil den snart vorde ledsaget af Stolthed, som troer det ydmygende at give efter, eller af Paastaaelighed, som lystes ved at være stridbar. Og om end indbyrdes Agtelse frembringer indbyrdes Attraae efter at behage, saa vil dog Tiden selv, ligesom den giver de udvortes Former deres endelige Skikkelse, ligeledes vejlede Lidenskabernes Flugt og lægge ubøjelig Stivhed i Sæderne. Lang Sædvane er ikke lettelig aflagt: hvo som søger at forandre sin egen Levemaade, stræber meget ofte forgjeves, og hvorledes skulde det lykkes os med

andre, hvad vi sjelden formaae at udvirke hos os selv?" —

„Men i Sandhed, faldt Prindsen ind, Du forudsætter Hovedgrunden til Valg at være forglemt eller tilsidesat. Naar jeg vil udsøge mig en Hustrue, skal mit første Spørsmaal være, om hun er villig til at lade sig lede ved Fornuft?" —

„Paa den Maade er det, sagde Nekayah, at Philosopher vorde skuffede. Der gives tusende Hverdags Stridigheder, som Fornuft ingensinde kan afgjøre; Sætninger, som trodse al Undersøgelse og gjøre Følgeslutning latterlig; Tilfælde, hvor noget maa gjøres, og lidet kan siges. Betragt Menneskets Forfatning, og undersøg hvor faa kunne formodes at handle i nogen Anledning, enten liden eller stor, overeensstemmende med alle de Bevægrunde, som de have for Øine. Usselt, over al Beskrivelse af Usselhed, vilde det Par være, som skulde være fordømt til hver Morgen efter Fornuftens strenge Kjendelse at opgjøre alle kun paa een Dag indløbende Smaating i Huset."

„De som indlade sig i Ægteskab i fremmelig Alder, ville uden Tvivl undgaae alt utidigt Indpas fra deres Børns Side; men til Gjengjeld ville de formodentlig overlade disse uopdragne og hjæl-

pelse til en Formynders Egenraadighed, eller, om dette ei skulde være Tilfældet, maae de i det mindste gaae ud af Verden, førend de kunne see dem, de elske højest, enten kloge eller voxne."

„Ligesom de have mindre at befrygte, saa have de og mindre at haabe af deres Børn, og de tabe, uden Oprejsning ungdommelig Kjærligheds Glæder, og den Fordeel at forenes med højelige Sæder og med Gemytter bequemme til at modtage nye Indtryk, hvis Uligheder ved længer Samqvem vilde maaskee forsvinde, ligesom blode Legemers Overflader ved bestandig Sammengnidning vorde passende i hverandre."

„Jeg troer, det vil findes, at de som gifte sig sildig, ere best fornøjede med deres Børn, og de som gifte sig tidlig, med deres Ægtefæller." —

„Disse tvende Følelser samlede, sagde Rasselas, vilde frembringe alt, hvad kunde ønskes. Maaskee er der en Stund, da Ægteskab maatte kunne forene dem, en Stund hverken for tidlig for Faderen eller for sildig for Manden." —

„Hver Time, svarede Prindsessen, bekræfter min fordeelagtige Dom om den Sætning saa ofte yttret af Imlac: at Naturen opstiller sine Gaver paa højre og venstre Side. De Forfatninger, som

smigre Haab og tiltrække Attraae, ere saaledes beskafne, at, som vi nærme os een, fjerne vi os fra en anden. Der er Goder hinanden saa modsatte, at vi ikke kunne gribe begge, men ved alt for stor Forsigtighed maaskee liste os hen imellem dem, uden at komme nær nok for at række noget af dem. Dette er ofte Følgen af lang Betænkning; den gjør intet, der stræber at gjøre meer, end hvad der er Menneskets tilstaaet. Smigre Dig ikke med Contraster af Glæde! Iblant de Velsignelser, som ere satte for Dig, gjør Dit Valg og vær tilfreds! Intet Menneske kan smage Høstens Frugter, imedens det indaander den søde Duften af Vaarens Blomster: intet Menneske kan paa samme Tid fylde sin Skaal af Nilstrømmens Kilde og af dens Udløb."

Tredivte Capitel.

Imlac kommer til og forandrer Samtalen.

Her traadde Imlac ind og afbrød dem. — „Imlac, sagde Rasselas, jeg har just modtaget af Prindsessen det sørgelige Skilderie af privat Liv,

og har næsten tabt alt Mod til videre Undersøgelse." —

„Det forekommer mig, sagde Imlac, at imedens I ere sysselsatte med at gjøre et Valg af Liv, forsømme I at leve. I vanke om i en enkelt Stad, som, i hvor stor og rig paa Afvexling den end er, kan nu kun have faa Nyheder at opvise, og I forglemme, at I ere i et Land, berømt imellem de ældste Stater for sine Indbyggeres Magt og Viisdom; et Land, hvor de Videnskaber først dagedes, som oplyse Verden, og paa hin Side hvilket Borger-Samfundets eller Huuslivets Kunster ei lade sig spore."

„De gamle Egypter have efterladt sig Mindesmærker paa Vindskibelighed og Magt, ved Siden af hvilke al europæisk Pragt maa tilstaaes at tabe sig. Levningerne af deres Bygninger ere Skoler for vor Tids Mestere, og fra de Underværker, som Tiden har skaanet, kunne vi, skjønt ei med fuldkommen Visshed, slutte os til hvad den har ødelagt." —

„Min Videlyst, sagde Rasselas, driver mig ikke synderlig til at overskue Dynger af Steen eller Jord-Høie: min Seg er Mennesker. Jeg er kommen hid, ikke for at udmaale Brokker af Tem-

pler, eller opdage Løbet af tilstoppede Vandledninger, men for at betragte de forskjellige Oprin i vor nuværende Verden." —

„De Ting, som ere nu for os, sagde Prindsessen, udfordre Opmærksomhed og fortjene den. Hvad har jeg at bestille med Oldtids Helte eller Mindesmærker? med Tider, som aldrig kunne komme igjen, og Helte, hvis Levemaade var forskjellig fra alt hvad Menneskeslægtens nærværende Forfatning kræver eller tilstæder? —

„For at kjende en Ting, svarede Digteren, maae vi kjende dens Virkninger; for at see Mennesker maae vi see deres Verker, paa det vi maae skjelne, hvad Fornuft har foreskrevet eller Lidenskab indgivet, og udfinde hvilke Bevæggrunde til Handling ere de kraftigste. For at domme rigtig om det Nærværende, maae vi holde det imod det Forbigangne, thi al Bedømmelse er sammenlignende, og om Fremtiden haves ingen Kundskab. En Sandhed er det, at Sjelen ei synderlig beskjeftiger sig med det Nærværende: Erindring og Forbildning udfylde alle vore Øjeblikke. Vore Lidenskaber ere Glæde og Sorg, Kjærlighed og Had, Haab og Frygt. For Glæde og Sorg er det Forbigangne Gjenstanden; og det Tilkommende for Haab og

Frygt; selv Kjærlighed og Had har Hensyn til det Forbigangne, thi Aarsag maa have været forend Virkning."

„Tings nærværende Tilstand er en Følge af den foregaaende, og det er naturligt at søge Kilderne til det Gode vi nyde, eller til det Onde vi udstaae. Handle vi alene for os selv, er det uklogt at forsømme Historiens flittige Læsning: er Omsorg for andre os betroet, er det Uret. Uvidenhed, naar den er frivillig, er strafværdig, og han maa med Føje beskyldes for et Onde, der negtede at lære, paa hvad Maade det kunde forekommes."

„Ingen Deel af Historien er saa almindelig nyttig, som den der meddeler Kundskab om den menneskelige Aands Fremgang, Forstandens gradvise Tiltagelse, Videnskabernes Fremskridt, Oplysnings og Vankundigheds indbyrdes Afløsninger, som ere de tænkende Væsners Lys og Mørke, Kunsternes Forfald og Gjenfødelse, og Forstand-Verdenens Omvæltninger. Ere Efterretninger om Feldtslag og Erobringer i Særdeleshed en Hovedsag for Prindser, bør dog nyttige og skjønne Kunster ikke tilsidesættes: de som have Stater at beherske, have Sjele at dyrke."

„Exempel er altid virksommere end Forskrift: Soldaten dannes i Krig, og Maleren maa arbejde efter andre Malerier. I denne Henseende har det betragtsomme Liv Fortrinnet: store Handlinger ere sjelden seete, men Kunstens Verker ere stedse ved Haanden for dem, der ønske at vide hvad Kunst har formaaet at frembringe."

„Naar noget ualmindeligt Verk har gjort Indtryk paa Øje eller Indbildning, saa er en virksom Aands næste Overgang til Midlerne, hvorved sligt Verk var udført. Her tager den sande Nytte af saadan Betragtning sin Begyndelse: vi udvide vor Kundskab ved nye Begreber, gjenfinde maaskee een eller anden Kunst tabt for Menneskene, eller lære noget, som vides til mindre Fuldkommenhed i vort eget Land. I det mindste sammenligne vi vore Tider med de foregaaende, og enten fryde os over vor Fremgang, eller, hvad der er første Skridt til det Gode, opdage vore Mangler." —

„Jeg ønsker at see, sagde Prindsen, alt hvad der kan fortjene min Undersøgelse." — „Og jeg, sagde Prindsessen, skal fryde mig ved at lære noget om Oldtidens Sæder." —

„Det prægtigste og højtideligste Mindesmærke paa egyptisk Storhed, og et af de meest uhyre

Verker opførte ved Hænder, sagde Imlac, ere Pyramiderne: Bygninger optaarnede forend Historie var til, og hvorom vore tidligste Efterretninger ere blot usikre mundtlige Fortællinger. Af disse er den første endnu staaende, meget lidt beskadiget af Tiden." —

„Lad os besøge dem i Morgen, sagde Nekayah. Jeg har ofte hørt om Pyramiderne, og skal ingen Roe have, til jeg har beseet dem inden og uden med egne Øjen." —

Et og tredivte Capitel.

Valfart til Pyramiderne.

Da Beslutningen saaledes var tagen, begav de sig næste Dag paa Vejen. De lagde Telte paa deres Kameler, saasom de havde foresat sig at forblive imellem Pyramiderne indtil deres Nysgjerrighed var fuldkommen tilfredsstillet. De rejsde i Mag, bøjede af ved hver mærkværdig Gjenstand, standsede fra Tid til anden for at give sig i Samale med Landets Børn, og lagde Mærke til de

forskjellige Udseender af øde og beboede Steder, af vild og dyrket Natur.

Da de kom til den store Pyramide, sattes de i Forundring over Omfanget af dens Grundvold og Højden af dens Top. Imlac forklarede for dem Bevæggrundene, hvorfor man fortrinlig havde valgt pyramidisk Form til en Bygning, bestemt til at holde ud i Varighed med Verden selv: han viiste, hvorledes dens gradvise Aftagelse gav den en Fasthed, som trodsede alle Elementernes almindelige Angreb, og neppe kunde kuldkastes, endog ved Jordskiælv, den mindst imodstaaelige af al naturlig Voldsomhed. En Rystelse, som skulde splidte Pyramiden, vilde true Jorden med Opløsning.

De udmaalede alle dens Sider, og opslog deres Telte ved dens Fod. Følgende Dag lavede de sig til at gaae ind i dens indre Vaaninger, og, efterat have hyret de sædvanlige Vejvisere, klavrede op til den første Indgang; men da Prindsessens Yndling kastede Øinene ind i Hulen, foer hun tilbage og skiælvede. „Pekuah, sagde Prindsessen, hvad er Du bange for?" — „For den snevre Indgang, svarede hun, og for det redsomme Mørke.

Jeg tør ikke betræde et Sted, som ganske vist maa være beboet af fredløse Siele. De oprindelige Besiddere af disse gruelige Hvælvinger ville fare op imod os og maaskee spærre os inde for evig." Saa sagde hun, og kastede Armene omkring sin Frues Hals.

„Dersom Du ikke frygter uden for Gienfærde, sagde Prindsessen, saa vil jeg staae Dig inde for Sikkerhed: der er ingen Fare for de Dødeden, der eengang er i Graven, sees ikke meer." —

„At de Døde sees ikke meer, sagde Imlac, vil jeg ikke paatage mig at gotgjøre, tvertimod alle Tiders og Folkeslægters eenstemmige og uforandrede Vidnesbyrd. Der er intet Folk til, raat eller dyrket, blant hvilket Aabenbaringer af de Døde jo have været fortalte og troede. Denne Mening, som maaskee gjælder ligesaa langt som menneskelig Natur er udbredt, kunde alene blive almindelig ved sin Sandhed: saadanne, som aldrig hørde til hverandre, vilde ikke stemme overeens i Eventyr, som intet uden Erfaring kan gjøre troverdige. At de kaldes i Tvivl af enkelte Haarklovere, kan kun meget lidet svække en saa almindelig Overbeviisning, og nogle som benegte dem med Munden, erkjende dem ved deres Angst."

„Imidlertid er det ikke min Hensigt, at foie nye Redsler til dem, som allerede have bemægtiget sig Pekuah. Der kan ingen Grund være, hvorfor Spøgelser skulde have Gang i Pyramiden meer end andensteds, eller hvorfor de skulde have enten Magt eller Villie til at antaste Uskyld og Reenhed. Vor Indgang er ingen Forgribelse paa deres Rettigheder; vi kunne intet tage fra dem, hvorledes kunne vi da fornærme dem?" —

„Elskelige Pekuah, sagde Prindsessen, jeg vil bestandig gaae for ved Dig og Imlac skal følge efter. Kom ihu, at Du er Selskaberinde hos Prindsessen af Abyssinien." —

„Dersom det er Prindsessens Villie, svarede Hofdamen, at hendes Tjenerinde skal doe, saa lad hende befale en Dodsmaade mindre redselfuld end Indspærrelse i denne afskyelige Hule. Du veed, at jeg ikke tør andet end adlyde Dig: jeg nødes til at gaae, hvis Du befaler det; men, træder jeg eengang ind, saa kommer jeg aldrig tilbage." —

Prindsessen saae, at hendes Frygt var alt for heftig for Overbeviisning eller Irettesættelse: hun omfavnede hende og lod hende vide, at hun skulde forblive i Teltet, til de andre kom tilbage.

Pekuah var endnu ikke tilfreds, men bønfaldt Prindsessen, om selv at opgive et saa skrækkeligt Foretagende, som det, at trænge ind i Pyramidens Lon-Giemmer.

„Formaaer jeg endskjønt ikke at lære andre Oprigtighed, sagde Nekayah, maa jeg dog selv ikke lære Fejghed, ej heller til Slutning lade ugjort det eneste, jeg kom hid for at iverksætte."

To og tredivte Capitel.

De gaae ind i Pyramiden.

Pekuah steg ned til Teltene, og de øvrige gik ind i Pyramiden: de kom igjennem Gallerierne, betragtede Marmor-Hvælvingerne, og undersøgde Kisten, hvori Stifterens Legeme formodes at være nedlagt. De satte sig derpaa ned i et af de rummeligste Kamre for at tage et Øjeblikks Hvile, førend de begyndte paa at vende tilbage.

„Vi have nu, sagde Imlac, gjort os tilgode med en nøjagtig Beskuelse af det største blant Menneskers Verker, undtagen Muren omkring China."

„Hvad Muren angaaer, da er det meget let at bestemme Anledningen til samme. Den betryggede et rigt og frygtagtigt Folk for Overfald af Barbarer, hvis Ubekiendtskab med al Kunstflid gjorde det lettere for dem at raade Bod paa deres Mangler ved Plyndring end ved Arbejdsomhed, og som fra Tid til Tid styrtede ind over fredelige Næringsvejes Vaaninger, ligesom Rovfugle slaae ned blandt en Flok Høns. Deres Snarhed og Grumhed gjorde Muren nødvendig, og deres Uvidenhed gjorde den tilstrækkelig."

„Men til Pyramiderne har ingensinde nogen Aarsag været opdaget, svarende til Arbejdets Kostbarhed og Besværlighed: Kamrenes indskrænkede Størrelse beviser, at de ikke kunde tjene som Tilflugtssteder mod Fjender, og Rigdomme kunde man have bevaret med langt mindre Bekostning og samme Sikkerhed: de synes at have været opførte alene med Hensyn til denne Indbildningens Graadighed, som uafladelig tærer paa Livet, og som bestandig maae tilfredsstilles ved en eller anden Sysselsættelse. De, som allerede ere i Besiddelse af alt hvad de kunne nyde, maae søge at opvække nye Lyster. Den, der har bygget for Tarv, indtil Tarv er tilfredsstillet, maa begynde at bygge for

Bram, og udvide sit Anlæg indtil de yderste Grændser af menneskelig Kraft og Opfindelse, paa det han ikke i Hast skal føle Trang til et nyt Ønske."

„Jeg betragter denne mægtige Bygning som et Minde paa menneskelige Nydelsers Ufuldkommenhed. En Regent, hvis Magt er uindskrænket, og hvis Skatte overstige alle virkelige og indbildte Nødvendigheder, nødes til, at søge Lindring for Mættelse af Herredom og Fornøjelsers Smagløshed i en Pyramides Oprejsning, og at fordrive Livets kjedsommelige Aften med at see Tusende trælle uden Hensigt, og een Steen lægges paa en anden til ingen Nytte. I hvo Du end er, som, misfornøjet med maadelige Kaar, indbilder Dig Lykksalighed i kongelig Glands, og drømmer, at Herskab og Rigdom kunne underholde den bestandige Higen efter Nyt med frisk Næring, betragt Pyramiderne og tilstaae Din Daarlighed."

Tre og tredivte Capitel.

Et uventet Uheld møder Prindsessen.

De rejste sig, og vendte tilbage gjennem samme Aabning, hvorigjennem de vare indkomne, og Prindsessen belavede sig paa en lang Fortælling til sin Yndling om mørke Irregange og kostbare Værelser, og om de forskjellige Indtryk, som Vejens Synderligheder havde gjort paa hende. Men da de kom til deres Folge, fandt de alle stiltiende og nedslagne. Mændenes Aasyn forraadte Undseelse og Frygt, og Qvinderne sad grædende i Teltene.

De forsøgde ikke at gjette hvad der var hendet, men spurgde strax derom. „Du var neppe gaaet ind i Pyramiden, sagde een af Betjenterne, førend en Trop Araber kom farende paa os: vi vare alt for faa til at gjøre Modstand, og ikke raske nok tilfods for at undløbe. De vare ifærd med at ransage Teltene, sætte os paa vore Kameler og drive afsted med os, da Synet af nogle Tyrkiske Ryttere, som nærmede sig, jog dem paa Flugt; men de snappede dog Jomfrue Pekuah med hendes tvende Piger og førde dem bort med sig: Tyrkerne ere nu efter dem paa vor Anmodning,

men jeg frygter, at de ikke ville være istand til at indhente dem."

Prindsessen blev overvældet af Forundring og Sorg. Rasselas i sin Forbittrelses første Hede, befalede sine Tjenere at følge sig, og lavede sig til at sætte efter Roverne med Sablen i Haanden. „Herre, sagde Imlac, hvad kan Du love Dig af Voldsomhed eller Kjekhed? Araberne sidde paa Heste afrettede til Kamp og Flugt; vi have ikke uden Last-Dyr. Ved at forlade vor nærværende Post udsætte vi os for ligeledes at forlore Prindsessen, uden at kunne haabe at faae Pekuah igjen."

Om føje Tid kom Tyrkerne tilbage og havde ikke kunnet indhente Fjenden. Prindsessen brød ud i nye Beklagelser, og Rasselas kunde neppe holde sig fra at bebylde dem for Fejghed; men Imlac var af den Mening, at Arabernes lykkelige Undvigelse forstørrede ikke deres Vanheld, da de maaskee skulde have dræbt deres Fanger, heller end give Slip paa dem.

Fire og tredivte Capitel.

De begive sig tilbage til Cairo uden Pekuah.

Der var intet at vinde ved at tøve længer. De vendte om igjen til Cairo under Fortrydelse over deres Nysgjerrighed, Anmærkninger over Regjeringens Efterladenhed, og Sorg over deres Ubetænksomhed i at have forsømt at anskaffe en Vagt de optænkte mange Midler, hvorved Tabet af Pekuah kunde have været forekommet, og besluttede at gjøre noget for at faae hende tilbage, endskjønt ingen kunde udfinde hvad det egentlig skulde være.

Nekayah forføjede sig til sit Værelse, hvor hendes Opvarterske strøbde at trøste hende, ved at forestille hende, at ingen var fri for Modgang, at Jomfrue Pekuah havde i lang Tid nydt megen Lykkalighed i Verden, og kunde med Føje vente en Forandring i hendes Skjebne. De haabede, at et eller andet Gode vilde møde hende, i hvor hun end var, og at deres Frue vilde finde en anden Veninde, som kunde oprette hendes Tab.

Prindsessen gav dem intet Svar, og de vedblev at bevidne hende deres Deeltagelse i hendes

Sorg, uden synderlig at være vrt i Hjertet over, at hendes Yndling var forsvunden.

Næste Dag indgav Prindsen en Foreſtilling til Bachaen om den Forurettelſe, der var ham tilføjet, tilligemed Begjering om Oprejsning. Bachaen truede at ſtraffe Roverne, men gjorde intet Forſøg paa at faae dem grebne, og ſandt at ſige, kunde der hverken gives Forklaring eller Beſkrivelſe, hvorefter han kunde have ſtyret Efterſættelſen.

Det mærkedes ſnart, at intet vilde udrettes ved Magten. Befalingsmænd, ſom vænnes til at høre om flere Misgjerninger end de formaae at ſtraffe, og om flere Forurettelſer end de kunne afhjælpe, vorde omſider ligegyldige og forſømmelige iſleng, og neppe tabe de en Supplicant af Syne, førend de have glemt hans Paaanker.

Imlac ſtræbde da at gjøre nogen Opdagelſe ved egne Beſuldmægtigede. Han fandt mange, ſom paaſtod at være nøje bekjendte med alle Arabernes Smuthuller, og i ordentlig Brevvexling med deres Anførere, og ſom med Beredvillighed paatog ſig at ſkaffe Pekuah tilbage. Nogle af diſſe erholdt Forſkud af Penge til deres Reiſe, og kom ikke meer igjen: andre blev rundeligen be-

talte for Efterretninger, som faa Dage efter viisde sig at være falske. Men Prindsessen vilde ikke taale, at noget Middel blev uforsøgt, i hvor usandsynligt det end var. Saalænge hun vedblev at gjøre noget, holdt hun Haabet ved Live. Som eet Forslag fejlede, blev et andet hende anbefalet: naar eet Sendebud kom tilbage med uforrettet Sag, blev et nyt affærdiget paa en anden Kant.

To Maaneder vare nu forløbne, og intet hørdes til Pekuah: det Haab, de havde søgt at opvække hos hverandre, blev svagere og svagere, og Prindsessen, da hun saae, at man ingen videre Forsøg gjørde, sank utrøstelig hen i haabeløs Kummer. Tusende Gange bebrejdede hun sig selv den Fejelighed, hvormed hun havde tilladt sin Yndling at blive tilbage. „Havde jeg ikke af Ømhed, sagde hun, givet efter af min Myndighed, skulde Pekuah ikke have understaaet sig at tale om hendes Skræk. Hun burde have frygtet mig meer end Spøgelser. Et alvorligt Ojekast vilde have gjort hende stum; en afgjørende Befaling vilde have fremtvunget Lydighed. Hvorfor fik taabelig Eftergivenhed Overhaand hos mig?

hvorfor talede jeg ikke og nægtede jeg ikke at høre?" —

„Store Prindsesse, sagde Imlac, gjør Dig ikke selv Bebrejdelser for Din Godhed: betragt heller ikke som lastverdigt, hvad hendelsevis har havt uheldige Følger. Din Medynk med Pekuahs Frygtsomhed var ædel og blid. Naar vi handle overensstemmende med vor Pligt, betroe vi Udfaldet til ham, hvis Love bestyre vore Handlinger, og som ikke vil tillade, at nogen til Slutning vorder straffet for sin Lydighed. Naar vi med Hensyn til et Gode, hvad enten legemligt eller aandeligt, overtræde de os foreskrevne Regler, da unddrage vi os en høiere Viisdoms Styrelse, og tage alle Følger paa os selv. Menneskket kan ikke saa noje kjende Forbindelser imellem Aarsager og Virkninger, at det maa understaae sg at gjøre ondt for at virke noget godt. Naar vi arbejde til vort Maal ved lovlige Midler, kunne vi altid trøste os i Modgang ved Haab om tilkommende Belønning. Naar vi ikke spørge uden vor egen Klogskab tilraads, og søge at finde Genvej til det Gode, ved at overspringe de fastsatte Grændser mellem Ret og Uret, da kunne vi ikke vorde lykkelige, om vi end ere heldige i vort Foreta-

gende, fordi vi kunne ikke undstye Bevidstheden af vor Brøde: men ere vi derimod uheldige, saa formaaer intet at forsøde os Bitterheden af vor bedragne Forventning. Hvor utrøstelig maa hans Sorg være, der paa eengang føler Nag over sin Forbrydelse, og de Lidelser og Elendigheder som Forbrydelse har paadraget ham?"

„Betænk, Fyrstinde, hvorledes Du vilde have været tilmode, hvis Jomfrue Pekuah havde begjert at ledsage Dig, men havde faaet Befaling at forblive i Teltene, og da var bleven bortført; eller hvorledes Du vilde have udstaaet den Tanke, derson Du havde tvunget hende ind i Pyramiden og hun var død for Dine Øjen i Angstens Qvalr." —

„Hvilken af Delene der havde hendet, svarede Nekayah, skulde jeg ikke have udholdt Livet til nu: ved Erindring om slig Grusomhed skulde jeg være martret fra Forstanden eller hentæret i Afsky for mig selv." —

„I det mindste, sagde Imlac, er denne Belønning uadskillelig fra dydig Adfærd, at ingen ulykkelig Virkning kan nøde os til at angre den."

Fem og tredivte Capitel.

Prindsessen græmmer sig over Savnet af Pekuah.

Nekayah saaledes forligt med sig selv fandt, at intet Onde er utaaleligt uden det, der ledsages af en ond Samvittighed. Fra dette Øieblik var hun befriet for voldsom og stormende Sorg, og sank hen i stille Betragtning og mork Roighed. Hun sad fra Morgen til Aften og mønstrede i Tankerne alt hvad Pekuah havde gjort eller sagt: samlede smaalig sammen enhver Ubetydelighed, hvorpaa Pekuah havde hendelseviis sat mindste Værd, og som kunde tilbagekalde i Erindringen et eller andet nok saa lille Tilfælde eller sjeldeslost Udtryk. Da hun ikke ventede at see hende meer, samlede hun sig i Hukommelsen en Skat af hendes Meninger, som saa mange Leveregler, og den eneste Gienstand for hendes Betragtninger var at slutte sig til ved enhver Lejlighed, hvad Pekuah vilde have tænkt og tilraadet.

De Fruentimre, som vare om hende, kjendte intet til hendes egentlige Forfatning, og derfor kunde hun i hendes Tale til dem ikke være

uden varsom og tilbageholden. Hendes Videlyst begyndte at tabe sig, da hun ikke synderlig bekymrede sig om at indsamle Begreber, som hun ikke havde Lejlighed til at yttre. Rasselas strøbde først at trøste og siden at adsprede hende: han lejede Tonekonstnere, som hun syntes at laane Øre til, men ikke hørde, og antog Mestere for at undervise hende i adskillige Videnskaber, hvis Forelæsninger maatte gjentages ved hvert næste Besøg. Hun havde tabt al Smag for Forlystelser, al Higen efter at udmærke sig: og hendes Tanker, lod de sig end lede paa korte Afveje, ilede dog stedse tilbage til Billedet af hendes Veninde.

Hver Morgen blev det Imlac alvorlig paalagt, at fornye sine Efterspørgelser, og han blev hver Aften spurgt, om han endnu intet havde hørt til Pekuah, til omsider, da han aldrig var istand til at give Prindsessen det Svar hun ønskede, han følde mindre og mindre Lyst til at komme i hendes Nærværelse. Hun lagde Mærke til hans Forlegenhed, og befalede ham at indfinde sig hos hende. „Du bør ikke, sagde hun, forblande Utaalmodighed med Uvillie, ej heller troe, at

jeg bebyrder Dig for Efterladenhed, fordi jeg bedroves over Din Mangel paa Held. Jeg undrer mig ikke meget over Din Fraværelse: jeg veed, at de Ulykkelige aldrig behage, og at naturligviis alle flye Smitten af Elendighed. At høre Beklagelser er kjedsomt, baade for den Lidende og den Lykkelige; thi hvo vilde lade uvedkommende Sorg formørke de korte Glimt af Glæde, Livet forunder os? eller hvo, som har egne Plager at kæmpe med, ønsker at føje til disse fremmede Lidelser?"

„Det Øieblik stunder til, da ingen længer skal forstyrres ved Nekayahs Sukke: min Søgen efter Lykkalighed er nu tilende. Jeg har besluttet at unddrage mig fra Verden med al dens Smiger og Bedrag, og vil skjule mig i Eensomhed, hvor min eneste Sorg skal være, at berolige mine Tanker og ordne mine Timer under en bestandig Afvexling af uskyldige Sysler, indtil jeg, med en Aand renset fra alle jordiske Lyster, skal træde ind i den Stand, hvortil alle ile, og hvori jeg haaber igjen at nyde Pekuahs Venskab." —

„Bring ikke Dit Sind i Vilderede, sagde Imlac, ved ugjenkaldelige Beslutninger, ej heller gjør Livets Byrde tungere, ved frivillig at dynge Lidelser sammen: det lønlige Livs Kjedsommelig-

hed vil vedvare, eller tiltage, naar Tabet af Pekuah er glemt. At een Glæde har været Dig betaget er ikke synderlig god Grund til at forkaste de øvrige." —

„Siden jeg mistede Pekuah, sagde Prindsessen, har jeg ingen Glæde at forkaste eller bevare. Hun, der ikke har een eneste at elske eller at betroe sig til, har lidet at haabe: Hun mangler Grund at rodfæste Lykfalighed i. Vi kunne uden Tvivl antage, at hvad Tilfredshed, der kan bestaae med denne Verden, maa reise sig af en Forening imellem Velstand, Kundskab og Godhed: Velstand er intet, uden som den anvendes, og Kundskab intet, uden som den bibringes til andre: disse maae altsaa vorde andre meddeelte, og med hvem skulde jeg nu føle Glæde i at dele dem? Godhed alene medfører en Nydelse, som ingen Deeltagen behøver, og Godhed kan udøves i Eensomhed." —

„Hvorvidt Eensomhed skikker sig for Godhed, eller maa fremme den, svarede Imlac, vil jeg i dette Øieblik ikke omtviste. Kom ihu den gudfrygtige Eremits Bekiendelse! Du vil ønske, at vende tilbage til Verden, naar Billedet af Din

Veninde er forsvundet af Dine Tanker." — „Den Tid, sagde Nekayah, vil aldrig komme. Min dyrebare Pekuahs ædle Frimodighed, hendes beskedne Fjelighed og ubrødelige Tavshed, skal jeg stedse meer savne, jo længer jeg skal leve og være Vidne til Udyd og Daarskab." —

„Et Sind, som nedtrykkes af uformodentlig Qval, sagde Imlac, er i samme Forfatning som den, Fablen tillægger Beboerne af den nyskabte Jord, hvilke, da den første Nat kom paa dem, formodede, at Dagen aldrig igien vilde skinne. Naar Sorgens Skyer samle sig over os, øjne vi intet paa hin Side af dem, kunne heller ikke forestille os, hvorledes de kunne fordrives: alligevel fulgde en nye Dag paa Natten, og Sorg varer aldrig længe uden Glimt af Lindring. Men de, som undslaae sig for at modtage Trøst, handle just som hine Vilde havde gjort, hvis de havde udkradset deres Øjne, imens det var mørkt. Vore Sjele, ligesom vore Legemer, ere i bestandig Stigen og Falden: hvert Øjeblik tabes noget og noget vindes. At tabe meget paa eengang er besværligt for begge, men saalænge Livs Kræfterne vedblive uantastede, vil Naturen selv finde Midler til Oprejsning. Fraskand har samme Virkning

paa Sindet som paa Viet, og medens vi glide langs ad Livets Strøm, synes altid det, vi lade efter os, at tabe, og det vi komme nærmere, at vinde i Størrelse. Lad Liv ikke være stillestaaende: det vorder uklart af Mangel paa Bevægelse: Overlad Dig igjen til Verdens Løb: lidt efter lidt vil Pekuah forsvinde: Du vil paa Din Vej møde nogen nye Yndling, eller lære at finde Adspredelse i almindelig Omgang" —

„I det mindste, sagde Prindsen, fortvivl ikke, forend alle Midler have været forsøgte: der søges bestandig efter den ulykkelige Pige, og skal vedblive at søges efter hende med end større Anstrængelse, paa Vilkaar, at Du vil love at vente eet Aar efter Udfaldet uden at tage nogen uforanderlig Beslutning."

Nekayah syntes, at det var et rimeligt Forlangende: hun giorde dette Løvte til Broderen, som var bleven tilraadet af Imlac at fordre det. Imlac havde rigtig nok ikke synderligt Haab om Pekuahs Gjenfindelse, men han formodede, at dersom han kunde forvisse sig om eet Aars Henstand, saa vilde Prindsessen ikke være i nogen Fare for Kloster.

Sex og tredivte Capitel.

Pekuah erindres stedse. Sorgen tiltager.

Nekayah, som saae, at intet blev forsømt for at faae hendes Yndling opspurgt, og som ved sit Løfte havde sat sin Beslutning, at staae sig fra Verden, i Frastand, begyndte uformærkt at komme tilbage til almindelige Sysler og almindelige Fornøjelser. Hun glædede sig, uden selv at ville det, over Opsættelsen af hendes Sorger, og harmedes undertiden over at gribe sig selv i Arbejde med at bortvende fra Tankerne Erindringen om hende, som hun endnu stedse foresatte sig, aldrig at forglemme.

Hun fastsatte da en vis Time om Dagen til at grunde paa Pekuahs Fortjenester og Venskab, og for nogle Uger unddrog sig bestandig til bestemt Tid, og kom tilbage med ophovnede Øjen og sorgfuldt Aasyn. Tid efter anden blev hun mindre samvittighedsfuld, og ved vigtige krævende Hindringer tillod sig at opsætte Erlæggelsen af de daglige Taarer. Siden fejede hun sig efter mindre trængende Omstændigheder: forglemde undertiden hvad hun i Grunden var bange for at erin-

dre, og tilsidst befriede sig selv aldeles fra Paalæget af bestemte Sorge-Timer.

Hendes virkelige Kiærlighed for Pekuah var endnu ingenlunde formindsket. Tusende Tilfælde bragde hende igjen i Erindring, og tusende Mangler, som intet uden Fortrolighed og Venskab kunne afhjælpe, gjorde hende idelig savnet. Hun besvoer derfor Imlac, aldrig at aflade at gjøre Eftersøgelse, og ikke forsømme noget Udspionerings-Middel, paa det hun i det mindste maatte føle den Trøst at vide, at hendes Lidelse rejsde sig hverken af Efterladenhed eller Ligegyldighed. — „Men, sagde hun, hvad kunne vi love os af vor Stræben efter Lykkalighed, da vi finde, at Tilstanden i Livet er saaledes, at Lykkalighed selv er en Kilde til Lidelser? Hvorfor skulde vi arbejde paa at opnaae det, hvis Besiddelse ikke kan sikkres? Jeg skal for Fremtiden frygte for at lade mit Hjerte modtage Indtryk af Ypperlighed, om nok saa glimrende, eller af Ømhed, om nok saa tryllende, for ikke at tabe igjen hvad jeg har tabt i Pekuah."

Syv og tredivte Capitel.

Prindsessen faaer Nys om Pekuah.

Efter syv Maaneder kom et af de Sendebud, som var bleven udskikket paa den Dag, Prindsessen havde ladet sig bequemme til at giøre Løftet, tilbage efter megen frugteslös Omstreifen fra Grændserne af Nubien, med den Besked, at Pekuah befandt sig i en Arabisk Høvdings Hænder, som var i Besiddelse af et Slot eller Fæstning paa den yderste Pyndt af Egypten. Araberen, som levede af Plyndring, var villig til at give hende tilbage, tilligemed hendes tvende Opvarterske, imod to hundrede Unzer Guld.

Prisen foraarsagede ingen Betænkning. Prindsessen var ude af sig selv, da hun hørde, at hendes Yndling var i Live, og kunde saa let udløses. Hun kunde ikke udstaae den Tanke, at opsætte eet Øieblik Pekuahs Lykke eller sin egen, men bad sin Broder indstændig at sende Budet tilbage med den forlangte Sum. Da Imlac blev spurgt om hans Mening, yttrede han ingen synderlig Tillid til Fortællerens Sanddruhed, og end mindre til Araberens Ordholdenhed, som, hvis man betroede

sig alt for uforsigtig til ham, kunde faae i Sinde at beholde baade Penge og Fanger. Han fandt det betænkeligt for dem selv, at give sig i Araberens Vold, ved at komme paa hans Grund, heller ikke kunde han formode, at Røveren vilde udsætte sig nok for at begive sig til det lavere Land, hvor han løb Fare for at gribes af Pasha'ens Tropper.

Det er vanskeligt at træffe en Overeenskommelse, hvor ingen Tillid findes hos nogen af Parterne. Men, efter nogen Betænkning, gav Imlac Budet Ordre at gjøre det Forslag, at Pekuah skulde ledsages af ti Ryttere til den Hellige Antons Kloster, beliggende i Ørknen i Øvre-Egypten, hvor hun skulde mødes af et lige Antal, og hendes Løsning betales.

Paa det ingen Tid maatte spildes, da de haabede, at Forslaget vilde blive antaget, gav de sig ufortøvet paa Vejen til Kloseret; og da de kom did, gik Imlac med det første Sendebud videre fort til Araberens Slot. Rasselas var begierlig efter at gaae med dem, men hverken hans Søster eller Imlac vilde give deres Samtykke dertil. Araberen, i Overeenstemmelse med dette Folks Sæder, iagttog Gjæstfriheds Love med yderste Strenghed imod dem, der betroede sig i hans Hænder, og i

faa Dage bragde han Pekuah med hendes Piger i al Magelighed til det bestemte Sted, hvor han, efter at have modtaget den fastsatte Priis, med megen Ærbødighed afstod hende igjen til Frihed og Venner, og paatog sig at ledsage dem tilbage hen imod Cairo, uden al Fare for Roverie eller Overlast.

Prindsessen og hendes Yndling favnede hinanden med en Henrykkelse alt for heftig til at udtrykkes, og gik ud sammen, for at udgyde Ømheds Taarer i Eenrum, og give gjensidige Forsikringer om Ydest og Erkjendtlighed. Efter nogle faa Timer kom de tilbage ind i Spisesalen i Klosteret, hvor Prindsen i Abbedens og hans Medbrødres Overværelse anmodede Pekuah om at fortælle sine Begivenheder.

Otte og tredivte Capitel.

Pekuahs Fortælling.

„Paa hvad Tid, og paa hvad Maade jeg blev bortført, sagde Pekuah, have Dine Folk berettet Dig. Overraskelsen af Tilfældet satte mig

i saadan Forundring, at jeg i Forstningen snarere var sandseslos end betagen af nogen Følelse, enten af Frygt eller Sorg. Min Forvirring blev endnu større formedelst den Jil og Støj, hvormed vi flygtede, da vi vare efterfatte af Tyrker, som, saavidt det lod, snart opgav Haabet om at indhente os, eller i Grunden frygtede for dem, de gav sig Anseende af at true."

„Da Araberne saae, at de vare uden Fare, sagtnede de deres Fart, og efterhaanden som jeg leed mindre af udvortes Voldsomhed, begyndte jeg at føle meer Urolighed i Sindet. Efter nogen Tid holdt vi stille ved en Kilde, overskygget af Træer, i en behagelig Eng, hvor vi bleve satte ned paa Græsset, og samme Forfriskninger os budne, som de vore Herrer selv nød. — Jeg havde Tilladelse tilligemed mine Piger at sidde afsides fra de andre, og ingen bød sig til enten at opmuntre eller fornærme os. Her begyndte jeg først at føle hele Vægten af min Elendighed. Pigerne sad stiltiende og græd, og syntes ved deres Øjekast nu og da at bede mig om Hjælp. Jeg vidste ikke hvilken Forfatning vi vare domte til, ej heller kunde jeg forestille mig Stedet til vort Fangenskab, eller hvorfra at hente mindste Haab om Be-

frielse. Jeg var i Hænder paa Rovere og Barbarer, og havde ingen Grund til at formode, at deres Medlidenhed var større end deres Retfærdighed, eller at de skulde negte sig Opfyldelsen af nogen opblussende Lyst eller noget grusomt Indfald. Imidlertid kyssede jeg mine Piger og sagde at berolige dem ved at anmærke, at vi hidindtil vare behandlede med Anstændighed, samt at der nu, da vi vare førte saa vidt, at vi ikke kunde efterspættes, var ingen Fare for Voldsomhed imod vore Live." —

„Da vi igien skulde til at sættes op paa Hestene, klyngede mine Piger sig fast til mig, og vilde ingenlunde, at vi maatte skilles ad; men jeg befalede dem ikke at opirre dem, der havde os i deres Magt. Vi rejsde den øvrige Deel af Dagen igjennem ubefolkede og vejløse Egne, og kom ved Maanskin til Siden af en Høj, hvor Resten af Troppen var posteret. Deres Telte vare opslagne, Ildene tændte, og vor Anfører blev modtagen som en Mand højlig elsket af hans Undergivne."

„Vi bleve indførte i et stort Telt, hvor vi fandt Qvinder, som havde fulgt deres Huusbonder paa Toget. De satte for os den Aftensmad, som

de havde besørget, og jeg spiste deraf, snarere for at opmuntre mine Piger, end fordi jeg selv følde nogen Lyst dertil. Efterat Maden var bortagen, spredte de Tæpperne til at hvile paa. Jeg var træt, og haabede at finde i Søvn den Lindring, som Naturen sjelden negter: jeg befalede derfor at blive afklædt, og mærkede, at Qvinderne saae med særdeles Alvorlighed paa mig, formodentlig fordi de ikke havde ventet at see mig opvartet med saadan Underdanighed. Da min Overkjole var aftagen, kunde man see, hvor forundrede de blev over Pragten af mine Klæder, og en af dem lagde frygtsom Haanden paa Broderiet. Derpaa gik hun ud, og kom kort efter tilbage med et andet Fruentimmer, som syntes at være af højere Rang og at have meer at sige. Hun gjorde ved Indtrædelsen den sædvanlige Hilsen, tog mig ved Haanden og førde mig hen i et mindre Telt, belagt med finere Tæpper, hvor jeg tilligemed mine Piger henbragde Natten i Roe."

„Om Morgenen, som jeg sad paa Græsset, kom Anføreren for Troppen hen imod mig. Jeg rejste mig for at modtage ham, og han bukkede meget ærbødig: Store Frue, sagde han, min Lykke er bedre end jeg havde vovet at haabe; jeg

hører, at jeg har en Prindsesse i min Lejr. — Herre, svarede jeg, jeg er ingen Prindsesse, men en ulykkelig Fremmed, som havde foresat sig snart at forlade dette Land, hvori jeg nu for stedse skal være en Fange. — I hvo, eller i hvorfra Du end er, sagde Araberen, saa beviser Din og Dine Opvarterskers Dragt, at Din Stand er høj og Din Rigdom stor. Hvorfor skulde Du, som saa letteelig kan udrede hvad Din Befrielse maa koste, tænke Dig i Fare for stedsevarende Fangenskab? Hensigten af mine Strejferier er at forøge mine Rigdomme, eller egentligere at indsamle Skat. Ismaels Sønner ere de naturlige Arve-Herrer af denne Deel af Fastlandet, som de sidste Erobrere, Tyranner af nedrig Herkomst, have uretmæssigen hemægtiget sig, og fra hvem vi ere tvungne til at tage med Sverdet, hvad der er Retfærdigheden negtet. Krigens Voldsomhed tilstæder ingen Forskjel: Det Spyd, som er løftet imod Forbrydelse og Magt, vil undertiden falde paa Uskyld og Blidhed." —

„Hvor lidet, sagde jeg, formodede jeg i Gaar, at det skulde have faldet paa mig." —

„Uheld, svarede Araberen, skulde man stedse formode. Hvis Fjendtligheds Øje kunde lære

enten Ærefrygt eller Medynk, saa vilde Fortræflighed lig Din ikke være udsat for Overlast. Men Sorgens Engle udstille deres Garn ifleng for dydige og lastefulde, for mægtige og ringe. Vær ikke mistrøstig! jeg er ingen af Ørknens troeløse og grusomme Røvere: jeg kjender Borger-Samfundets Love: jeg vil fastsætte Prisen for Din Frihed, give et Pas til Dit Sendebud, og opfylde mine Vilkaar med yderste Nøjagtighed."

„Du begriber let, at hans Artighed var mig behagelig: og da jeg fandt, at hans fornemste Lidenskab var Begjerlighed efter Penge, begyndte jeg at troe mig mindre i Fare, saasom jeg vidste, at ingen Sum vilde findes for stor for Pekuahs Udfrielse. Jeg sagde ham, at han ikke skulde faae Aarsag til at beskylde mig for Uerkjendtlighed, dersom jeg blev behandlet med Godhed, og at enhver Priis, som kunde ventes for en Pige af almindelig Stand, vilde blive erlagt, kun, at han ikke maatte paaskaae at vurdere mig som Prindsesse. Han svarede, at han vilde overveje, hvad han skulde forlange, hvorpaa han bøjede sig smilende og gik."

„Strax efter kom Qvindfolket omkring mig, den ene meer begjerlig end den anden efter at

være til Tjeneste, og selv mine Piger opvartedes med Ærbødighed. Vi gjorde smaae Dag-Reiser. Paa den fjerde Dag berettede Anføreren mig, at min Løsning skulde koste tohundrede Unzer Guld, hvilke jeg ikke alene lovede ham, men sagde, at jeg vilde endnu lægge halvtredsindstyve til, dersom jeg og mine Piger vare anstændig begegnede."

„Jeg kjendte aldrig før Guldets Magt. Fra det Øieblik var det mig, som ledede Troppen. Hver Dags Mars var længer eller kortere, efter som jeg befalede, og Teltene bleve opsatte der, hvor jeg ønskede at forblive. Vi havde nu Kameler og andre Reise-Bequemheder, mine egne Piger vare stedse ved min Side, og jeg morede mig med at give Agt paa de omvankende Folke-Slægters Sæder, og med at betragte Levninger af gamle Bygninger, hvormed disse ode Egne i nogen for længst siden henfaren Old-Tid synes at have været overflødigen prydede."

„Hovedet for Banden var en Mand langt fra ikke blottet for Kundskaber: han forstod at reise efter Stjernerne eller Magnet-Naalen, og havde paa sine Omstrejfninger udmærket saadanne Steder, som meest fortjene en Reisendes Eftersyn. Han sagde mig, at Bygninger altid ere best vedligeholdte

paa Steder, som lidet besøges, og hvortil Adgangen er vanskelig: thi, naar et Land først er i Aftagende fra dets forrige Glands, saa, jo flere Indbyggere der lades tilbage, jo hastigere vil Ødelæggelse gaae for sig. Det er lettere at tage Steen af Mure end at bryde dem, og Slotte og Templer ville vorde nedrevne for at opføre Stalde af Granit og Hytter af Porphyr."

Ni og tredivte Capitel.
Pekuahs Fortælling fortsættes.

„Paa denne Maade vandrede vi om i nogle Uger, enten, som vor Anfører paastod, for at fornøje mig, eller, som jeg snarere formodede, i nogen Anledning af hans egne. Jeg bestræbde mig for at synes tilfreds, der hvor Sursøen og Fortrædelighed ej vilde have været til nogen Nytte, og denne Bestræbelse bidrog meget til at dæmpe mit Sinds Oprør; men mit Hjerte var bestandig hos Nekayah, og Nattens Lidelser overgik langt Dagens Forlystelser. Mine Piger, som kastede alle deres Sorger paa deres Frue, satte deres Sind i Ro fra den Tid de saae mig behandlet med

Ærbødighed, og overgav sig til Nydelsen af hver indtræffende Formildelse af vore Besværligheder uden Bekymring eller Sorg. Jeg glædede mig over deres Glæde, og deres Sorgløshed gav mig Mod. Min Forfatning havde tabt meget af sit skrækkelige, siden jeg fandt, at Araberen gjennemkrydsede Landet blot for at samle Rigdom. Gjerrighed er en eensformig og handelig Udyd: Andre Sjælens Svagheder ere foranderlige efter Sindets forskiellige Grundlæg; det der smigrer Stolthed hos een, vil fornærme Stolthed hos en anden; men til den Gjerriges Yndest er en lige banet Vej; bring Penge, og intet er negtet."

„Tilsidst kom vi til vor Anførers Boepæl, et stærk og rummelig Bygning, opført af Steen paa en Ø i Nilen, der ligger, som man berettede mig, under Vendekredsen. Frue, sagde Araberen, Du skal hvile nogle faa Uger efter Din Reise paa dette Sted, hvor Du maa betragte Dig selv som Herskerinde! Min Haandtering er Krig: jeg har derfor valgt dette forborgne Opholdsted, som jeg uformodentlig kan gjøre Udfald fra og igjen trække mig tilbage til uden Forfølgelse. Du kan nu slaae Dig til Roe i al Sikkerhed; her ere faa Forlystelser, men her er ingen Fare.

Han førde mig derpaa ind i de indre Værelser, satte mig paa den rigeste Sofa og bukkede til Jorden."

„Hans Fruentimre, som ansaae mig for en Medbejlerske, skjelede til mig med Harme; men snart underrettede om, at jeg var en fornemme Frue, holdt tilbage alene for min Løsning, begyndte de at kappes med hverandre i Forekommenhed og Æresbevisning."

„Efter igjen at være vederqvæget ved nye Forsikkringer om hastig Frihed, tjende Stedets Nyhed i nogle Dage til Adspredelse for min Utaalmodighed. Taarnene havde Udsigt ud over Landet i stor Fraastand, og derfra kunde mange Bugter af Floden overskues. Om Dagen vandrede jeg fra en Plads til en anden, eftersom Solens Gang gav Udsigterne et forskjelligt Lys, og saae mange Ting, som jeg aldrig havde seet tilforn. Crocodiller og Flod-Heste ere almindelige i disse ubefolkede Egne, og jeg saae ofte til dem med Forskrækkelse, endskjønt jeg vidste, at de ikke kunde skade mig. Jeg ventede for nogen Tid at see Hav-Fruer og Tritoner, som, efter det Imlac havde sagt mig, Europæiske Reisende lade opholde sig i

Nilen, men ingen saadanne Skabninger kom nogensinde tilsyne, og Araberen, da jeg spørgde efter dem, loe ad min Lettroenhed."

„Ved Solens Nedgang ledsagede Araberen mig altid til et Taarn, som var opreist afsides for Jagttagelser paa Himlen, hvor han stræbde at lære mig Stjernernes Navne og Løb. Jeg havde ikke synderlig Tilbøjelighed hertil, men en tilsyneladende Agtpaagivenhed var nødvendig for at behage min Læremæster, som var stolt af sin Færdighed; og desuden fandt jeg om føje Tid, at nogen Sysselsættelse udfordredes til at forkorte den kjedsommelige Tid, som jeg bestandig havde at henbringe imellem de samme Gjenstande. Jeg var træt af at sige Ting om Morgenen, hvorfra jeg allerede havde bortvendt mig træt om Aftenen: jeg ønskede derfor omsider at give Agt paa Stjernerne heller end at gjøre intet, men kunde ikke altid samle mine Tanker, og ofte tænkde jeg paa Nekayah, naar andre indbildte sig, at jeg betragtede Himlen. — Snart efter begav Araberen sig paa et friskt Tog, og da blev det min eneste Tids-Fordriv at tale med mine Piger om det Tilfælde, hvorved vi vare bortførte, og om den Lyk-

salighed vi skulde alle nyde ved Enden af vort Fangenskab." —

„Der var jo Fruentimre i Din Arabers Fæstning, sagde Prindsessen, hvorfor gjorde Du ikke dem til Dit Selskab, nød deres Omgang og tog Deel i deres Tidsfordriv? hvorfor skulde Du alene hensidde og fortæres af uvirksom Tungsind, paa et Sted, hvor de fandt Beskjeftigelse eller Forlystelse? eller hvorfor kunde Du i nogle faa Maaneder ikke udholde en Tilstand, hvortil de vare fordømte for Livs-Tid?" —

„Fruentimrenes Tidsfordriv, svarede Pekuah, vare blot barnagtige Lege, hvorved et Sind, vant til stærkere Arbejde, ikke kunde holdes sysselsat. Jeg kunde gjøre alt, hvad de glædede sig ved at gjøre, med blot sandselige Kræfter, imens mine Sjæle-Evner vare flygtede til Cairo. De løb fra Værelse til Værelse, som en Fugl hopper fra Staaltraad paa Staaltraad i sit Buur. De dandsede for Bevægelses Skyld, ligesom Lammene springe omkring i Engen. En stillede sig undertiden an, som hun havde faaet et Stød, for at skrække de andre, eller skjulde sig, for at nogen skulde opsøge hende. En Deel af deres Tid gik

hen med at passe paa Fremfarten af lette Legemer, som svømmede i Floden, og en anden med at lægge Mærke til de forskjellige Skikkelser, hvori Skyerne splidtedes i Luften."

„Deres Forretning var intet andet end Naale-Arbejde, hvori jeg og mine Piger nu og da vare dem behjælpelige; men Du veed, at Tankerne ikke gjerne holde sig til Fingrene; tilmed kan Du ikke formode, at Fangenskab og Fraværelse fra Nekayah skulde finde Trøst i Silke-Blomster."

„Heller ikke var megen Fyldestgjørelse at haabe af deres Samtale: thi hvorom kunde de formodes at være i Stand til at tale? De havde ingen Ting seet, da de fra spæde Ungdom havde levet paa denne lille Plet: om hvad de ej havde seet, kunde de ej have nogen Kundskab, thi de kunde ikke læse. De havde ikke Begreber uden om de faa Ting, de havde for Øjne, og vidste neppe Navn paa noget uden deres Klæder og deres Føde. Saasom jeg var fortrinlig anseet, blev jeg ofte kaldet for at bilægge deres Tvistigheder, og afgjorde dem saa billig som jeg kunde. Hvis det havde kunnet moere mig at høre hvers Klager især over de øvrige, skulde jeg ofte være bleven opholdt ved lange Historier; men Grundene

til deres Uvenskab vare saa ubetydelige, at jeg ikke kunde høre til uden at afbryde Fortællingen." —

„Hvorledes, sagde Rasselas, kan Araberen, som Du foregiver os at være en Mand af meer end almindelige Fuldkommenheder, finde nogen Fornøielse i sit Harem, naar det er fuldt af Qvinder som disse? Ere de overordentlig skjønne?" —

„Det fattes dem ikke, sagde Pekuah, paa denne sjælløse uædle Skjønhed, som kan have Sted foruden Livelighed eller Oplysthed, foruden Kraft i Tanker eller Dyds Værdighed. Men for en Mand som Araberen var saadan Skjønhed blot et Blomst tilfældigviis plukket og ligegyldig bortkastet. Hvad Glæder han end kunde finde iblant dem, var det hverken Venskabs eller Selskabelighеds. Naar de spogede omkring ham, saae han paa dem med skjødeløs Nedladenhed. Naar de kappedes om et Øiekast fra ham, vendte han dem stundom Ryggen med Væmmelse. Saasom de vare blottede for Kundskab, kunde deres Tale ikke bøde paa nogen af Livets Kiedsomheder: saasom de havde intet Valg, opvakde deres Ømhed eller Forstillelse af Ømhed hverken Stolthed eller Taknemmelighed hos ham: han rejsdes ikke i sin egen Agtelse ved en Qvindes Smiil, som ikke saae

nogen anden Mand, ej heller vordes han synderlig ved en Opmærksomhed, som han aldrig kunde vide, om den var oprigtig, og hvis Hensigt han ofte maatte opdage at være ikke saa meget hans Forlystelse som en Medbejlerskes Lidelse. Det han gav og de tog imod som Kjærlighed, var alene en fjodeslos Uddelelse af overflodig Tid, saadan Kjærlighed som en Mand kan kaste paa noget han foragter, saadan som kjender hverken til Haab eller Frygt, hverken til Glæde eller Sorg." —

„Du har Aarsag at tænke Dig Selv lykkelig, sagde Imlac, at Du saa lettelig er sluppen los. Hvorledes kunde en Sjæl, graadig efter Kundskab, i en aandelig Hungers-Nød samtykke i at tabe saadant et Gjæstebud som Pekuahs Samtale?" —

„Jeg er tilbøjelig til at troe, svarede Pekuah, at han i nogen Tid var tvivlraadig; thi uagtet hans Lovte, hver Gang jeg foreslog at affærdige et Sendebud til Cairo, fandt han nogen Undskyldning for Udsættelse. Imedens jeg blev opholdt i hans Huus gjorde han mange Tog ind paa Naboernes Grund, og, maaskee han skulde have negtet at loslade mig, havde hans Plyndringer svaret til hans Ønsker. Han var altid idel Høflighed ved Hjemkomsten, berettede sine Hendelser,

fandt Fornøjelse i at høre mine Anmærkninger, og stræbde at fremme mit Bekjendtskab med Stjernerne. Naar jeg plagede ham for at sende mine Breve bort, stillede han mig tilfreds med Forsikkringer om Ære og Oprigtighed, og naar det ikke længer under noget anstændigt Paaskud kunde afslaaes, satte han sin Trop atter i Bevægelse, og lod mig blive tilbage for at regjere i hans Fraværelse. Jeg var højlig bekymret over denne overlagte Udsættelse, og undertiden opstod den Frygt hos mig, at jeg skulde vorde forglemt, at Du vilde forlade Cairo, og jeg nødes til at ende mine Dage paa en Øe i Nilen."

„Tilsidst tabde jeg baade Haab og Mod, og brød mig saa lidet om at underholde ham, at han for nogen Tid gav sig oftere i Snak med mine Piger. At han skulde fatte Kjerlighed enten for dem eller for mig, maatte have været lige skadeligt, og jeg fandt ikke stort Behag i det tiltagende Venskab. Min Uroelighed varede ikke længe, thi, som jeg atter fik noget af min Venlighed tilbage, søgde han igjen til mig, og jeg kunde ikke undlade at foragte selv min forrige Mistanke."

„Han tøvede endnu stedse med at sende efter mine Løse-Penge, og skulde maaskee aldrig have

taget nogen endelig Beslutning, havde Din Fuldmægtig ikke fundet Vejen til ham. Det Guld, han ej vilde lade hente, kunde han ikke modstaae, da det blev tilbudt. Han ilede med Tilberedelserne til vor Reise hid, just som en Mand der har overstaaet en indvortes Kamp. Jeg tog Afsked med mine Selskabersker i Huset, som lod mig gaae med kold Ligegyldighed."

Da Nekajah havde hørt sin Yndlings Beretning, stod hun op og omarmede hende, og Rasselas gav hende Et Hundrede Guld-Unzer, som hun forærede Araberen istedenfor det Halvhundrede, der var ham lovet.

Fyrgetyvende Capitel.

En lærdt Mands Levnetsløb.

De begav sig tilbage til Cairo, og vare saa glade over at finde hverandre samlede, at ingen af dem gik meget ud. Prindsen begyndte at elske Lærdom, og erklærede en Dag for Imlac, at hans Hensigt var at opoffre sig til Studeringer og henbringe sine øvrige Dage i videnskabelig Eensomhed.

„Forend Du skrider til Dit endelige Valg, svarede Imlac, burde Du undersøge dets Tilfældigheder og tale med nogen af dem, der ere blevne gamle i Selskab med sig selv. Jeg kommer just fra et Observatorium, hvor en af de lærdeste Stjernekyndige i Verden har henbragt fyrgetyve Aar i utrættelig Agtpaagivenhed paa de himmelske Legemers Bevægelser og Fremskin, og har udpinet sin Sjæl i uendelige Beregninger. Han tilstæder nogle faa Venner Adgang een Gang om Maaneden for at høre hans Følge-Slutninger og nyde hans Opdagelser. Jeg var bleven ham forestillet som en Mand af Kundskab, der fortjende, at han lagde Mærke til mig. Mænd med forskjellige Begreber og flydende Tale-Gaver ere almindeligen velkomne hos dem, hvis Tanker have længe været fæstede paa en enkelt Gjenstand, og som føle, at Billederne af andre Ting begynde at bortliste sig. Jeg frydede ham med mine Bemærkninger, han smilede ved Fortællingen om mine Rejser, og var glad ved at forglemme Himmeltegnene og at nedstige for et Øjeblik i den lavere Verden."

„Paa næste Modtagelses-Dag igjentog jeg mit Besøg, og var saa lykkelig atter at behage ham. Fra det Øjeblik ophørde hans Regels Strenghed

og han tillod mig at komme efter eget Tykke. Jeg fandt ham altid i fuldt Arbejde, og altid glad ved at forloses. Da hver af os vidste meget, som den anden var begjerlig efter at lære, saa udvexlede vi vore Kundskaber med særdeles Nydelse. Jeg mærkede, at jeg daglig gjorde Fremgang i hans Fortroelighed, og fandt bestandig nye Aarsag til Beundring i hans Dybsindighed. Hans Fatte-Evne er udstrakt, hans Ihukommelse rummelig og paalidelig, hans Sætninger ordentlige og hans Udtryk tydeligt."

„Hans Retskaffenhed og Velvillie svare til hans Lærdom. Hans dybeste Granskninger og kjæreste Betragtninger ere med Beredvillighed afbrudte for enhver Lejlighed til at kunne gavne ved sit Raad eller sin Rigdom. Alle som behøve hans Bistand, ere indladte under hans strengeste Indelukkelse og i hans travleste Øjeblikke: thi, siger han, endskjønt jeg lukker Ørkesloshed og Forlystelser ude, skal jeg dog aldrig stænge mine Døre for Godgjørenhed. Det er ingen forbudet at betragte Himlene, men Dyds Udøvelse er befalet." —

„Ganske vist, sagde Prindsessen, er denne Mand lykkelig." —

„Jeg besøgde ham, sagde Imlac, oftere og

oftere, og var hver Gang meer indtagen af hans Omgang: han var ophøjet uden Svulst, høflig uden Tvang og underholdende uden Pral. Jeg var i Begyndelsen, Store Prindsesse, af Din Mening, troede, at han var den lykkeligste af det menneskelige Kjøn, og forsikkrede ham ofte om min Deeltagelse i den Velsignelse, han nød. Han syntes ikke at høre noget med Koldsindighed undtagen Lovtaler over hans Kaar, hvortil han altid gav et almindeligt Svar, og drejede Samtalen til nogen anden Gjenstand."

„Midt under denne Beredvilligheb til at fornøjes og Stræben efter at fornøje, havde jeg snart Grund til at indbilde mig, at nogen smertelig Følelse laae tungt paa hans Sind. Han saae ofte alvorligen op mod Solen, og lod sin Stemme synke midt under Talen. Han kunde undertiden, naar vi vare alene, stirre stiltiende paa mig med en Mands Aasyn, der længdes efter at sige noget, han endnu var bestemt til at fortie. Ofte kunde han sende efter mig med heftige Anmodninger om Hast, endskjønt, naar jeg kom til ham, han intet overordentligt havde at berette: og undertiden, naar jeg forlod ham, kunde han kalde mig tilba-

ge, forblive tavs nogle Øieblikke og derpaa afskedige mig." —

Et og fyrgetyvende Capitel.

Stjernekigeren roser Aarsagen til sin Utilfredshed.

Omsider kom Tiden, da Hemmeligheden sprængde hans Tavshed. Vi sad sammen sidste Aften i det lille Taarn paa hans Huus for at passe paa en af Jupiters Drabanters Opgang. En uformodentlig Storm gjorde Luften tyk og forstyrrede vor Jagttagelse. Vi sad stille et Øieblik i Mørket og derpaa henvendte han sig til mig med disse Ord: Imlac, jeg har længe betragtet Dit Venskab, som den største Velsignelse i mit Liv. Retskaffenhed uden Oplysning er svag og ubrugbar, og Oplysning uden Retskaffenhed er farlig og skrækkelig. Jeg har fundet hos Dig alle de Egenskaber, som Fortrolighed kræver, Godmodighed, Erfaring og Fasthed. Jeg har længe forvaltet et Embede, som jeg snart maa forlade paa Naturens Vørsel, og

det vil fryde mig i Uduelighedens og Lidelsens Time at kunne overdrage det til Dig."

„Jeg troede dette Vidnesbyrd ærefuldt for mig, og forsikkrede, at hvadsomhelst kunde bidrage til hans Lyksalighed, vilde ligeledes lægge til min."

„Hør, Imlac, noget, som Du ikke uden Vanskelighed vil troe. Jeg har i fem Aar forestaaet Bestyrelsen af Været og Aarstidernes Uddeling: Solen har rettet sig efter mine Love og vandret fra den ene Vendekreds til den anden efter min Forskrivt: paa min Opfordring have Skyerne nedgydet deres Vand, og Nilen har flydt over, naar jeg befalede det: jeg har standset Hunde-Stjernens Brand og kjølet Kræbsens forsmædelige Hede. Vindene ere de eneste, af alle Grund-Kræfter, som hidindtil ikke have erkjendt min Myndighed, og hele Skarer ere omkomne i Jevndøgns Storme, som jeg ikke har følt mig istand til at forekomme eller holde i Tømme. Jeg har i dette store Embeds Førelse fulgt den strengeste Retfærdighed, og gjort upartisk Deling af Regn og Soelskin til Jordens forskjellige Slægter. Hvor stor skulde halve Klodens Elendighed have været, om jeg havde

bundet Skyerne til visse Egne, eller indskrænket Solen til een af Liniens Sider?"

To og fyrgetyvende Capitel.

Stjernekigerens Mening forklaret og retfærdiggjort.

„Jeg formoder, at han gjennem Værelsets Mørke skimtede hos mig nogle Tegn til Forundring og Tvivl, thi, efter et kort Ophold, begyndte han igjen, saaledes:

„Ikke lettelig at finde Tiltroe kan hverken undre eller fornærme mig; thi formodentlig er jeg det første af menneskelige Væsner, til hvem dette har været betroet. Ej heller veed jeg, hvorvidt jeg skal dømme denne Udmærkelse at være Belønning eller Straf; siden jeg har været i Besiddelse deraf, har jeg været langt mindre lykkelig end tilforn, og intet uden Bevidstheden om den bedste Hensigt kunde have givet mig Kraft til at udholde Modigheden af uafbrudt Vaagen." —

„Hvor længe, sagde jeg, har dette store Embede været i Dine Hænder?“ —

„Omtrent for ti Aar siden, svarede han, ledte mine daglige Jagttageiser over Luftens Afvexlinger mig til at betænke, om jeg, ifald Aarstiderne vare i min Magt, kunde tildele Jordens Beboere større Overflødighed. Denne Betragtning fæstede sig i min Sjæl; jeg sad Dage og Nætter og regjerede i Indbildningen, gjød Frugtbarheds Byger ned over dette Land eller hiint og gav hvert Fald af Regn sin tilbørlige Blanding af Soelskin. Jeg havde endnu blot Villien til at gjøre got, og kunde ikke falde paa, at jeg nogensinde skulde faae Magten.“

„En Dag, som jeg saae ud over Markerne, der visnede hen af Tørke, opstod med eet det Ønske i min Sjel, at jeg kunde gyde Regn paa de sydlige Bjerge, og lade Nilen stige til Oversvømmelse. I Indbildningens Hede befalede jeg Regnen at falde, og ved at holde Tiden, da jeg gav denne Ordre, imod den, da Oversvømmelsen gik for sig, fandt jeg, at Skyerne havde givet Agt paa mine Læber.“ —

„Kunde ikke, sagde jeg, nogen anden Aarsag maaskee frembringe dette Samfælde? Nilen stiger ikke altid paa samme Dag.“ —

„Troe ikke, sagde han, med Utaalmodighed, at slige Anmærkninger kunde undgaae mig: jeg domde længe imod min egen Overbeviisning og arbejdede Sandhed imod med yderste Halstarrighed. Sommetider mistænkde jeg mig selv for Galenskab, og skulde ikke have vovet at meddele denne Hemmelighed uden til en Mand som Du, istand til at skjelne imellem det forunderlige og det umulige, imellem det utroelige og det urigtige." —

„Hvorfor, sagde jeg, kalder Du det utroeligt, som Du veed, eller tænker Du veed, at være sandt?" —

„Fordi, svarede han, jeg ikke kan bevise det med nogen udvortes Klarhed; og jeg kjender alt for vel Lovene for Beviser, til at troe, at min Overbeviisning bør have Indflydelse paa nogen anden, der ikke som jeg kan føle dens Gyldighed. Jeg skal derfor ikke søge at vinde Tiltroe ved Paastand. Det er nok, at jeg er mig selv denne Kraft bevidst, at jeg længe har besiddet, og hver Dag udøvet den. Men Menneskets Liv er kort, Alderens Skrøbeligheder tage Overhaand hos mig, og den Tid vil snart komme, da Aarets Bestyrer skal blandes med Støvet. Bekymring for at udnævne en Eftermand har længe plaget mig: Nætter og Dage

have været henbragte med at sammenligne alle deres Egenskaber, hvis Bekjendtskab jeg har gjort, og endnu har jeg ingen fundet saa værdig som Du."

Tre og fyrgetyvende Capitel.

Stjernekigeren giver Forholdsregler til Imlac.

„Hør derfor, hvad jeg skal betroe Dig, med den Opmærksomhed, som en heel Verdens Velfærd kræver. Dersom en Konges Pligter betragtes som besværlige, der alene har nogle faa Millioner at sørge for, som han hverken kan gjøre synderlig got eller ondt, hvilke Sorger maa Han da føle, som bestemmer Elementernes Kræfter og de vigtige Uddelelser af Lys og Varme! Hør mig derfor med Opmærksomhed!"

„Jeg har nøje betragtet Jordens Plads og Solens, og gjort utallige Udkast, hvori jeg omsatte deres Stillinger. Undertiden har jeg stødt Jordens Axel tilside, og undertiden flyttet Solens

Vane; men jeg har fundet det umuligt at træffe nogen ny Indretning, som kan være til Fordeel for Verden: hvad een Egn vinder, det taber en anden ved hver optænkelig Forandring, endog uden Hensyn til de fjerne Dele af Soel-Værket, hvormed vi ikke ere bekjendte. Lad derfor i Din Beskraelse af Aaret Din Stolthed aldrig forlede Dig til Opfindelser; sog ikke at smigre Dig selv med den Tanke, at Du kan gjøre Dig et Navn hos alle kommende Slægter ved at bringe Aarstiderne i Uorden. Erindring om Udaad er intet onskeligt Minde. End meget mindre vil det sømme sig, at Du lader Venskab eller Fordeel faae Overhaand hos Dig. Driv aldrig Regn fra andre Lande for at lade den falde over Dit eget. For os er Nilen tilstrækkelig." —

„Jeg lovede, at naar jeg kom i Besiddelse af Magten, skulde jeg bruge den med ubøjelig Retskaffenhed, hvorpaa han trykkede min Haand og lod mig gaae med disse Ord: Mit Hjerte vil nu vorde roeligt, og min Velvillie skal ikke længer forstyrre min Fred; jeg har fundet en Arving med Viisdom og Dyd, til hvem jeg uden Betænkning kan overdrage Solen."

Prindsen hørde denne Fortælling med et meget alvorligt Aasyn, men Prindsessen smilde og Pekuah brød ud i Skoggerlatter. — „Mine Fruer, sagde Imlac, at have den haardeste af menneskelige Plager til Beste er hverken ædelmodigt eller fornuftigt. Faa kunne opnaae denne Mands Kundskab og faa udøve hans Dyder; men alle kunne være udsatte for hans Elendighed. Iblant vor nærværende Tilstands Uvisheder er Forstandens uvisse Vedvarelse den grusomste og skrækkeligste."

Prindsessen fattede sig og hendes Ydmling blev skamfuld. Rasselas, dybere bevæget, spørgde Imlac, om han troede saadanne Sinds-Svagheder hyppige, og hvorved man paadrog sig dem?

Fire og fyrgetyvende Capitel.

Indbildnings-Kraftens farlige Overhaand.

„Forstands-Vildelser, svarede Imlac, indtræffe meget oftere, end overlobige Jagttagere ville letteligt troe. Maaskee, om vi tale med strengeste Noj-

agtighed, er ingen menneskelig Aand i sin rigtige Forfatning. Der er intet Menneske, hvis Indbildning jo undertiden sejrer over dets Fornuft, som kan rette sin Opmærksomhed aldeles efter sin Villie, og hvis Begreber ville komme og gaae efter dets Befaling. Intet Menneske skal findes, hvis Aand jo tyranniseres nu og da af vindige Forestillinger, og derved tvinges til at haabe eller frygte ud over en billig Formodnings Grændser. Enhver Drømmeriers Magt over Fornuften er et Trin til Raserie; men saalænge denne Magt er saadan, at vi kunne modstaae og dæmpe den, er den ikke synlig for andre, ej heller betragtet som nogen Forringelse af Sjele-Evner: den erklæres ikke for Galenskab, forend den bliver uregjerlig og synligen har Indflydelse paa Tale eller Handling."

„At give sine Digte-Luner Tøilen og slippe Indbildningen paa Flugt, er ikke sjelden Moerskab for dem, der henrives for meget af stumme Betragtninger. Naar vi ere alene, ere vi ikke stedse fyffelsatte: Udtænkning er for voldsomt et Arbejde til længe at vedvare; Undersøgningens Hede vil undertiden vige for Magelighed eller Mæthed. — Den, der intet udvendigt har, der kan adsprede ham, maa finde Fornøjelse i sine egne Tanker, og

maa indbilde sig at være, hvad han ikke er; thi hvo er tilfreds med hvad han er? Han styrter sig derpaa i en grændselos Fremtid, og vælger af alle optænkelige Kaar saadanne, som han for Øieblikket skulde helst attraae, smigrer sine Ønsker med umulige Nydelser og vugger sin Stolthed i Besiddelsen af uopnaaeligt Herredom. Sjelen dandser fra Optrin til Optrin, forener alle Glæder under alle Forbindelser, og sværmer i Vellyster, som Natur og Lykke med al deres Gavmildhed ikke formaae at tildele."

„Om nogen Tid hæftes Opmærksomheden til en eller anden bestemt Kjæde af Forestillinger, enhver anden Aands-Qvægelse forkastes, Sjelen i modige eller erkesløse Øieblikke tyer bestandig til Yndlings-Billedet og gjør sig tilgode med det faa søde Gøglerie hver Gang den føler sig besværet ved Sandhedens Beeskhed. Lidt efter lidt er Indbildnings-Regimentet rodfæstet: det yttrer sig først bydende og med Tiden despotisk. Derpaa begynde Opdigtelser at gjælde som Virkeligheder, falske Meninger fæste sig i Sjelen, og Livet forsvinder i henrykkende eller ængstende Dromme."

„Dette, Herre, er een af de Farer ved Ensomhed, som efter Eremitens Tilstaaelse ikke altid

er opmuntrende til Godhed, og som Stjernekigerens Uselhed har beviist ikke altid at være en Ledsager til Viisdom." —

„Jeg vil ikke længer, sagde Favoriten, indbilde mig at være Dronning i Abyssinien. Jeg har ofte hendrevet de Timer, Prindsessen overlod mig til egen Anvendelse, med at ordne Ceremonier og indrette mit Hof; jeg har svækket de Mægtiges Hovmod og opfyldt de Fattiges Bønner; jeg har opført nu Paladser med lykkeligere Beliggenheder, plantet Lunde paa Toppe af Bierge, og været saa fordybet i kongelige Sysler, at naar Prindsessen traadde ind, har jeg næsten forglemt at bøje mig for hende." —

„Og jeg, sagde Prindsessen, vil ikke længer tillade mig selv at lege Hyrdinde i mine vaagne Drømme. Ofte har jeg i Tankerne overgivet mig til Sødheden af Hyrdelivets Roe og Ufyld, indtil jeg i mit Kammer har hørt Vindene suse og Faarene bræge; stundum udfriet Lammet forvildet i Krattet og stundum gaaet Ulven i Møde med mit Spyd. Jeg har en Dragt lig Landsbye-Pigernes, som jeg iferer mig for at hjælpe Indbildningen, og en Fløjte, hvorpaa jeg

saa sagte spiller, forestillende mig, at min Hjord følger efter." —

„Jeg, sagde Prindsen, vil bekjende en anden Blendverks-Skrøbelighed endnu farligere end Eders. Jeg har ofte strøbt at .enke mig Muligheden af en fuldkommen Regjering, hvorved al Uret skulde vorde standset, alle Fejl udryddede og enhver Undersaat hævdet i Trygghed og dydig Vandel. Denne Tanke avlede utallige Udkast til Forbedringer, indgav mangehaande gavnlige Indretninger og velgjørende Forordninger. Dette har været mit Spog, og undertiden mit møisommelige Arbejde i min Eensomhed: og jeg falder i Forundring, naar jeg tænker paa den Ligegyldighed, hvormed jeg engang forestillede mig min Faders og mine Brødres Død." —

„Dette, sagde Imlac, er Virkningen af fantastiske Syærmerier: naar vi først udklække dem, kjende vi deres Urimelighed; men lidt efter lidt vorde fortrolige med dem, og tabe omsider ganske deres Daarlighed af Syne."

Fem og Fyrgetyvende Capitel.

De komme i Samtale med en gammel Mand.

Det var nu sildig paa Aftenen, og de stod op for at gaae hjem. Som de vandrede langs med Nilens Bredder, frydede ved Maanens Straaler spillende paa Vandet, saae de i kort Fraskand en gammel Mand, hvis Tilhører Prindsen havde ofte været i de Vises Forsamling. „Hisset, sagde han, er een, hvis Aar have dæmpet hans Lidenskaber, men ikke svækket hans Sjels-Evner: lad os slutte denne Aftens Granskninger med at spørge ham om hans Mening angaaende hans egen Tilstand, paa det vi kunne vide, om det alene er Ungdom, som har at kæmpe med Modgang, og om vi have noget bedre at haabe for den senere Deel af Livet."—

Her nærmede den Vise sig og hilsde dem. De indbød ham til at spadsere med dem, og sladdrede nogle Øieblikke sammen, som Bekjendte, der uformodentlig møde hverandre. Den gamle Mand var opreemt og snaksom, og Vejen syntes kort i hans Selskab. Han fornøjede sig over ikke at finde sig selv ringeagtet, ledsagede dem til deres Bolig,

og paa Prindsens Begjering gik ind med dem. De gav ham det fornemste Sæde og satte Vin og Sylteting for ham.

„Herre, sagde Prindsessen, en Aften-Time maa forskaffe en Mand af Lærdom som Dig Nydelser, hvilke Vankundighed og Ungdom neppe kunne fatte. Du kjender alle Tings Egenskaber, og Aarsagerne til alt hvad der kommer Dig for Øjen, Lovene hvorefter Strømmen flyder, de bestemte Tider, hvori Himmel-Legemerne fuldende deres Omveltninger. Enhver Gjenstand maa give Dig Stof til Betragtning, og fornye hos Dig Bevidstheden om Din egen Værdighed." —

„Frue, svarede han, lad de Glade og Kraftfulde vente Nydelse paa deres Vandringer, det er nok for Alderdom at finde Lise. Verden har tabt sin Nyhed for mig: jeg skuer rundt om, og seer, hvad jeg erindrer at have seet i lykkeligere Dage. Jeg læner mig op til et Træe, og overvejer, at jeg under samme Skygge eengang vexlede Forklaringer over Nilens aarlige Oversvømmelser med en Ven, som nu ligger stiltiende i Graven. Jeg løfter mit Øje mod Himlen, fæster det paa den skiftende Maane og tænker med Smerte paa Livets Omvexlinger: jeg har ophørt at finde synderlig Fornøjel-

se i physisk Sandhed; thi hvad har jeg at gjøre med Ting, som jeg snart maa forlade?". —

„I det mindste kan Du oplive Dig, sagde Imlac, ved Erindringen om et værdigt og gavnligt Liv, og nyde den Roes, som alle ere enige i at tilstaae Dig." —

„Roes, svarede den Vise, er en tom Lyd for den gamle Mand. Jeg har hverken Moder, som kan fryde sig over sin Søns Anseelse, eller Kone, som kan dele sin Mands Ære. Jeg har overlevet mine Venner og Medstræbere. Intet er nu af stor Vigtighed; thi min Deeltagelse kan ikke gaae videre end til mit eget Jeg. Ungdom glæder sig over Bifald, fordi dette betragtes som et Pant paa noget tilkommende Gode, og fordi Livets Udsigt er vidt udstrakt; men for mig, som nu nærmer mig til Affældighed, er der kun lidet at frygte for af Menneskers Misgunst, og end mindre at haabe af deres Velvillie eller Agtelse: Noget kunne de endnu tage bort, men de kunne intet give mig. Rigdom vilde nu være til ingen Nytte, og udmærket Ansættelse vilde være en Byrde. Et Blik kastet tilbage paa mit forbigangne Liv erindrer mig om mange forsømte Lejligheder til Got, om megen Tid bortødslet paa Smaating, og end

meer spildt i Uvirksomhed og Lediggang. Jeg forlader mange store Forsætter uforsøgte og mange store Forsøg ufuldendte. Min Sjel er ikke bebyrdet med nogen tung Misgjerning, og derfor slaaer jeg mig til Roe; stræber at bortvende mine Tanker fra Forhaabninger og Sorger, som, endskjønt Fornuften veed, at de ere ugrundede, desuagtet stedse søge at beholde deres gamle Herredom over Hjertet; venter med blid Undergivenhed paa den Time, som Naturen ei længe kan udsætte, og haaber i en bedre Tilstand at komme i Besiddelse af den Lykksalighed, som jeg her ikke kunde finde, og af den Dyd, som jeg her ikke har kunnet opnaae."

Han rejste sig og gik bort, og efterlod sine Tilhørere ikke synderligen opbyggede ved Haabet om langt Liv. Prindsen trøstede sig ved at anmærke, at det vilde være ufornuftigt at vorde modfalden ved slig Forklaring, da Alderen ingensinde havde været ansect for et ønskeligt Tidsrum, og, hvis det var muligt at være tilfreds under Affald og Skrøbelighed, var det sandsynligt, at de kraftfulde og muntre Dage maatte være lykkelige: at hvis Livets Aften kunde være uden Skyer, maatte dets Middag kunne være stimmende.

Prindsessen mistænkte Alderdom for at være knurvorn og avindsyg, og for at finde Glæde i at ydmyge deres Forventninger, som nylig vare komne i Verden. Hun havde seet bemidlede Folk skue deres Arvinger med Misundelse, og kjendt mange, som ingen Nydelse fandt i Glæden længer, end de kunde forbeholde sig den selv alene.

Pekuah sluttede, at Manden var ældre end han saae ud, og var tilbøjelig til at henregne hans Beklagelser til Raserie og Svækkelse; eller ogsaa formodede, at han havde været ulykkelig og derfor var misfornøjet: „Thi, sagde hun, intet er almindeligere end at kalde vore egne Kaar Livets Kaar."

Imlac, som ikke ønskede at see dem nedslagne, smilede til de Trøstegrunde, de med saadan Lethed vidste at skabe sig; og kom ihu, at han i samme Alder var ligesaa forvisset om ublandet Lykkalighed og ligesaa frugtbar paa trøstende Udveje. Han undveeg at paatvinge dem uvelkommen Kundskab, som Tiden vilde selv kun alt for snart indprente dem. Prindsessen og hendes Jomfruer begav sig til Roe: Stjernekigerens Galskab laae dem stedse i Tankerne, og de bad' Imlac at gribe ind i hans Embede, og næste Morgen at tove med Solens Opgang.

Sex og syrgetyvende Capitel.

Prindsessen og Pekuah besøge Stjernekigeren.

Prindsessen og Pekuah, som havde havt en Samtale indbyrdes om Imlacs Stjernekiger, troede ham baade saa elskværdig og saa overordentlig, at de ikke kunde være tilfreds uden nøjere Bekjendtskab, og det blev Imlac paalagt at udfinde Midler til at bringe dem sammen.

Dette var ikke uden Vanskelighed: Philosophen havde aldrig modtaget Besøg af Fruentimmer, endskjønt han levede i en Stad, der indeholdt mange Europæer, som fulgde deres Fædrelandes Skikke, og mange fra andre Verdens-Dele, som levede der med europæisk Frihed. Fruerne vilde ikke have Afslag og adskillige Planer bleve foreslagne til at udføre deres Forsæt: een af disse var at forestille dem som Fremmede i Ulykke, for hvem den Viises Huus altid stod aabent; men efter noget Overlæg syntes det, at dette Paafund ikke kunde lede til noget Bekjendtskab, da deres Samtale vilde blive kort, og de med Velanstændighed ikke ofte kunde forulejlige ham. „Dette, sagde

Imlac, er sandt; men jeg har en anden endnu stærkere Indvending imod en betydelig Nedsættelse af Eders virkelige Stand. Jeg har altid anseet det for Forræderie imod den store Republik af Menneske-Natur at bruge noget Menneskes Dyder som Midler til at bedrage ham, enten i Stort eller Smaat. Ethvert Bedrag svækker Tiltroe og kjøler Menneskekjærlighed. Naar den Vise finder, at I ikke ere hvad I udgav Eder for, vil han føle en Forbittrelse, naturlig hos en Mand, som, sig selv sine fortrinlige Indsigter bevidst, opdager, at han har været ført bag Lyset af ringere Forstands Evner end hans egne, og den Mistroe, som han for Fremtiden aldrig er i Stand til ganske at qvæle, skal mueligen standse Raadgiverens Stemme, og binde Velgjørerens Haand: og hvorledes ville I formaae at gjengive Menneskeheden hans Velgjørenhed og ham selv hans Fred?" —

Herpaa forsøgde man ikke at give noget Svar, og Imlac begyndte at haabe, at deres Nysgjerrighed vilde bortfalde; men den følgende Dag fortalte Pekuah ham, at hun nu havde udfundet et anstændigt Paaskud for at besøge Stjernekigeren, thi hun vilde udbede sig Tilladelse til at fortsætte under ham de Studeringer, hvori Araberen havde

givet hende den første Underviisning, og Prindsessen kunde da følge med hende enten som Medstuderende, eller fordi et Fruentimmer ikke med Anstændighed kunde komme alene." —

„Jeg er bange, svarede Imlac, at han snart vil blive træt af Eders Selskab: Mænd, komne vidt i Lærdom, ere ingen Elskere af at gjentage Begyndelses-Grundene af deres Videnskab, og jeg er ikke engang overbeviist om, at selve Begyndelses-Grundene, saasom han vil fremsætte dem i Forbindelse med Følge-Slutninger og blandede med Betragtninger, vilde være fattelige for Dig." —

„Dette, sagde Pekuah, lad være min Sag: Jeg forlanger blot, at Du fører mig did. Min Kundskab er maaskee større end Du forestiller Dig, og ved at være bestandig af hans Mening, skal jeg faae ham til at tænke den større, end den virkelig er."

I Følge denne Beslutning, blev det Stjernekigeren sagt, at en fremmed Dame, som reisde for at søge Kundskab, havde hørt hans Rygte, og ønskede at blive hans Lærling. Usædvanligheden af dette Forslag opvakte paa eengang hans Forundring og Nysgierrighed, og da han, efter et Øieblikks Overveielse, havde samtykket i at modtage

hende, kunde han ikke uden Utaalmodighed oppebie den følgende Dag.

Damerne iførde sig prægtige Klæder, og bleve ledsagede af Imlac hen til Stjernekigeren, som fandt Behag i at see Personer af saa glimrende Udseende nærme sig ham med Ærefrygt. Under de første Høflighedsbeviser var han frygtsom og undseelig; men efterat Samtalen var bleven reglet, erindrede han sig sine Evner, og retfærdiggjorde det Vidnesbyrd, Imlac havde givet ham. Paa hans Spørgsmaal om hvad der kunde have ledet Pekuahs Tilbøjelighed til Stjernekundskaben, modtog han en Beretning af hende om hendes Tildragelse ved Pyramiden, og om Tiden, hun havde henbragt paa Araberens Øe. Hendes Fortælling var tvanglos og pyntelig, og hendes Adfærd vandt hans Hjerte. Samtalen drejedes derpaa hen til Stjernekyndigheden: Pekuah yttrede hvad hun vidste: han betragtede hende som et Vidunder, og bad hende indstændig ikke at forlade en Videnskab, som hun saa lykkeligen havde begyndt.

De kom atter og atter, og vare hvergang meer velkomne end tilforn. Den Vise stræbde at moere dem, paa det de maatte forlænge deres

Besøg, thi han fandt sig selv meer oprømt og sine Tanker klarere i deres Selskab: Eensomhedens Skyer drev bort efterhaanden, som han tvang sig til at underholde dem, og han sørgede, naar deres Bortgang overlod ham til hans gamle Forretning at bestyre Aarstiderne.

Prindsessen og hendes Yndling havde nu vogtet paa hans Læber i flere Maaneder, uden at have opsnappet noget eneste Ord, hvoraf de kunde slutte, enten han vedblev eller ej i Meningen om hans overnaturlige Ærende. Ofte brugde de Kunster for at bringe ham til en aaben Erklæring; men han undveeg lettelig alle deres Angreeb, og fra hvilken Side de end bragde ham i Klemme, vidste han at snoe sig fra dem til nogen anden Gjenstand.

Som deres Fortrolighed tiltog, indbød de ham ofte til Imlaes Boelig, hvor de udmærkede ham ved overordentlig Æresbeviisning. Han begyndte lidt efter lidt at finde Smag i Forlystelserne her nede. — Han kom tidlig og gik sildig bort, gjorde sig Umage for at anbefale sig ved flittige Besøg og Fejelighed, opvakde hos dem Begjerlighed efter nye Kundskaber, paa det de stedse maatte behove hans Bistand, og saa ofte de hav-

de nogen Udfart for, enten blot for Lyst eller for at gjøre Opdagelser, udbad han sig at ledsage dem. —

Ved lang Erfaring om hans Retskaffenhed og Viisdom vare Prindsen og hans Søster overbeviste om, at man uden Fare kunde betroe sig til ham: og paa det han ikke skulde fatte noget falskt Haab af de Høfligheder, der bevisdes ham, aabenbarede de ham deres Stand, samt Bevæggrundene til deres Rejse, og ønskede hans Mening om Valget af Liv.

„Af de forskjellige Kaar, som Verden fremlægger for Eder, svarede den Vise, er jeg ikke istand til at lære Eder, hvilke I skulle foretrække. Jeg kan blot fortælle Eder, at jeg har valgt urigtigt. Jeg har henbragt min Tid med at granske uden Erfaring, med at erhverve mig Indsigter, som, for det meeste, ikke anderledes end langt fra kunne gavne Menneske-Slægten: Jeg har kjøbt Kundskab paa Bekostning af enhver almindelig Nydelse i Livet: Jeg har forsømt qvindeligt Venskabs tryllende Ynde, og Huuslivets lyksalige indbyrdes Omhed. Hvis jeg har opnaaet nogle Fortrin frem for andre Videnskabsmænd, have de været forbundne med Frygt, Uroe og Ængstelig-

hed; men selv disse Fortrin, af hvad Slags de end ere, have nu, efterat mine Tanker have fundet Afvexling i nærmere Omgang med Verden, begyndt at forekomme mig tvetydige. Naar jeg for nogle Dage har været tabt i tillokkende Adspredelser, saa frister jeg altid til at tænke, at al min Granskeri har endet i Vildfarelse, at jeg har udstaaet meget, og udstaaet det forgjeves."

Imlac glædede sig over at see Viismandens Forstand bryde igjennem dens Taage, og besluttede at afholde ham fra Planeterne, indtil han skulde glemme, at det var overdraget til ham at regjere dem, og indtil Fornuften igjen kom i Besiddelse af sin første Indflydelse.

Fra dette Øieblik var den Stjernekyndige optagen i fortroligt Venskab, og tog Deel i alle deres Planer og Forlystelser: hans Ærefrygt gjorde ham bestandig opmærksom, og Prindsens Virksomhed lod ikke megen Tid uden Bestemmelse. Noget var der altid, som skulde gjøres: Dagen blev henbragt under Jagttagelser, som gav Stof til Samtaler om Aftenen, og Aftenen endtes med Udkast for den følgende Dag.

Den Vise bekjendte for Imlac, at, siden han havde blandet sig i Livets Glæder og Tummel, og deelt sine Timer imellem hinanden afløsende Adspredelser, mærkede han, at Overbeviisningen om hans overjordiske Myndighed meer og meer svandt bort af hans Sind, og begyndte at føle mindre Tiltroe til en Mening, som han aldrig kunde bevise for andre, og som han nu fandt underkastet Forandringer, hvori Fornuften havde ingen Deel. „Dersom jeg af en Hendelse er ladt alene for nogle faa Timer, sagde han, saa trænger hiin indgroede Fordom med eet ind i min Sjel, og mine Tanker lægges med uimodstaaelig Vold i de gamle Lænker, men disse løsnes snart ved en Samtale med Prindsen, og falde aldeles bort i det Øieblik Pekuah viser sig. Jeg ligner et Menneske, almindelig bange for Spøgelser, der beroliges ved Skinnet af en Lampe, undrende sig over den Skræk der plagede ham i Mørket, og ikke desto mindre, hvis hans Lampe slukkes, atter føler de Redsler, som han veed, han ikke skal føle længer, saasnart det er lyst. — Men undertiden frygter jeg for, at jeg seger at befordre min Roe af lastværdig Efterladenhed, og forsætlig glemmer det store Kald, der har været mig be-

troet. Dersom jeg er overbærende med mig selv i en Vildfarelse, jeg kjender, eller lader mig bestemme af min egen Magelighed i en Tvivl af saadan Vigtighed, hvor gruelig er da ikke min Forbrydelse!" —

„Af Forestillings-Kraftens Sygdomme, svarede Imlac, er ingen saa vanskelig at helbrede, som den, der er forbunden med Grublerie over at være skyldig i noget: Indbildning og Samvittighed virke da vexelviis paa os, og skifte saa ofte Plads, at den enes Bedragerier ikke kunne skjelnes fra den andens Advarsler. Dersom Indbildningen fremkalder Billeder, der ej henhøre til Sædelære eller Gudsdyrkelse, saa driver Sjelen dem bort, hvis de ere den modbydelige; men dersom sorgelige Forestillinger give sig Udseende af Pligt, saa bemægtige de sig Sjels-Evnerne uden Modstand, fordi vi er bange for at udelukke eller forjage dem. Af denne Aarsag ere de Overtroiske ofte tungsindige og de Tungsindige næsten altid overtroiske."

„Men lad ikke Frygtsomheds Indgivelser faae Magt over din sundere Fornuft: Faren ved Forsømmelse maa staae i Forhold til Sandsynligheden af Forbindelse, hvilken, naar Du over-

veyer det med Frihed, Du finder at være meget liden, og at blive hver Dag mindre. Lad dit Hjerte aabne sig for Virkningen af det Lys, som fra Tid til anden trænger ind paa Dig: naar Du antastes af Engstelser, som Du i Dine mindre mørke Øieblikke veed at være ugrundede, da dvæl ikke ved Forklaringer, men tag Flugten til Arbeide eller til Pekuah, og lad den Tanke altid have Overvægten, at Du er kun eet Støv-Gran af den hele Menneske-Masse, og har hverken Dyd eller Udyd nok til, at Du især skulde være udseet til Gjenstand for overnaturlig Gunst eller Forfølgelse." —

Syv og fyrgetyvende Capitel.

Prindsen træder ind: Samtalen forandres.

„Alt dette, sagde den Vise, har jeg ofte tænkt; men min Fornuft har saa længe været underkuet af en ubændig og overhaandtagende Fordom, at den ikke torde fatte Tillid til sine egne Bestemmelser. Nu seer jeg, hvor uheldig jeg for-

raadte min Roe, ved hemmelig at give mig til Priis for sligt Hjernespind; men den Tungsindige skyer Fortrolighed, og jeg har hidindtil ingensinde fundet nogen, hvem jeg kunde aabenbare mine Sorger for, om jeg endskjønt havde været forvisset om Lindring. Det fryder mig at finde mine egne Meninger bestyrkede ved Dine, da Du ikke lettelig bedrages, og ingen Grund eller Villie kan have til at bedrage. Jeg haaber, at Tid og Adspredelse ville fordrive de Skyer, som saa længe have omtaaget mig, og at den sildigere Deel af mine Dage skal henglide i Fred. —

„Dine Indsigter og Dyder, sagde Imlac, kunne give Dig Ret til saadant Haab." Rasselas traadde derpaa ind med Prindsessen og Pekuah, og spurgde om de havde optænkt noget nyt Moerskab for næste Dag. „Saaledes, sagde Nekayah, er vor Forfatning i Livet, at ingen er lykkelig uden ved Forsmag paa Forandring: Forandringen selv er intet; naar vi ere ferdige dermed, er vort næste Ønske at forandre igjen. Verden er endnu ikke udtømt: lad mig see noget i Morgen, som jeg aldrig har seet tilforn." —

„Afverling, sagde Rasselas, er saa nødvendig for at være tilfreds, at endog den lykkelige Dal

kjedede mig ved gjentagen Nydelse af dens Yppigheder; dog kunde jeg ikke undlade at bestylde mig selv for Utaalmodighed, naar jeg saae St. Antons Munke udholde uden Beklagelse et Liv, bestaaende ikke i eensformige Glæder, men i eensformige Lidelser." —

„Disse Mennesker, svarede Imlac, ere mindre elendige i deres stille Klostere end de abyssinske Prindser i deres Forlystelsers Fængsel. Ihvad end Munkene foretage sig, drives de dertil af gyldige og fornuftige Grunde. Deres Arbejde forskaffer dem det Nødvendige; det kan derfor ikke efterlades og Belønningen er vis. Deres Andagt bereder dem paa en anden Tilstand, og erindrer dem om dens Nærmelse, i det den gjør dem skikkede for den. Deres Tid er ordentlig inddeelt: een Pligt følger paa en anden, saa at de hverken er overladte til selvvalgte vilkaarlige Adspredelser eller tabte i tankelos Uvirksomheds Skygger. Ethvert Arbejde har sin bestemte Time, og deres Møje er livelig, thi de betragte den som Gudfrygtigheds-Gjerning, hvorved de bestandig komme nærmere til evigvarende Lykksalighed." —

„Tænker Du, spurgde Nekayah, at Munke-Standen er helligere og mindre ufuldkommen end

nogen anden? Tor ikke han ligesaavel gjøre sig Haab om tilkommende Glæder, der omgaaes frit med Mennesker, der kommer de Ulykkelige til Hjælp ved sin Godgjørenhed, oplyser de Ukyndige ved sin Lærdom, og bidrager ved sin Virksomhed til Livets almindelige Bestemmelse; om han endog skulde tilsidesætte nogle af de Opofrelser, som ere paalagte i Klosteret, og tillade sig saadanne uskyldige Fornøjelser, som hans Kaar tillade ham at tage Deel i?" —

„Dette, sagde Imlac, er et Spørgsmaal, som længe har gjort de Lærde uenige og de Gode forlegne: Jeg frygter for at bestemme mig for nogen af Siderne. Den, der lever ustraffelig i Verden, er bedre end den, der lever ustraffelig i et Kloster. Men, enhver er maaskee ikke istand til at modstaae et offentligt Livs Fristelser; og hvis han ikke kan vinde Sejer, maa han med Fare trække sig tilbage. Nogle have kun liden Kraft til at gjøre det Gode, og have ligeledes kun liden Styrke til at modstaae det Onde. Mange ere trætte af at drages med Modgang, og tilbøjelige til at udrydde de Lidenskaber, som saa længe forgjæves have sysselsat dem; og mange nødes af Alder og Skrøbeligheder til at unddrage sig de sværere Pligter i Selskabet. I Klosterne kunne de

Svage og Modløse lykkeligen finde Skjerm, de Trætte hvile sig og de Bodfærdige gjøre Betragtninger. Disse Andægtigheds og aandelig Beskuelses rolige Eensomheder have noget, det menneskelige Hjerte saa medfødt, at der maaskee neppe findes Een, som jo foresætter sig at ende sine Dage i gudelig Afsondring fra Verden med nogle faa Deeltagere ligesaa alvorligen stemte som han selv." —

„Dette, sagde Pekuah, har ofte været mit Ønske, og jeg har hørt Prindsessen erklære, at hun ikke gjerne vilde døe i en Sværm." —

„Frihed til at søge uskyldige Fornøjelser, blev Imlac ved, kan ikke benægtes; men det er endnu ikke afgjort, hvilke Fornøjelser ere uskyldige. Det Strafværdige i nogen Fornøjelse, som Nekayah kan optænke, ligger ikke i Handlingen selv, men i dens Følger. Fornøjelse, i sig selv uskyldig, maatte vorde skadelig, ved at indtage os for en Tilstand, som vi vide at være forgjængelig og prøvende, og ved at bortvende vore Tanker fra det, til hvis Begyndelse hver Time bringer os nærmere, og til hvis Ende intet Tidsrum formaaer at bringe os. Kjødets Korsfæstelse er ingen Dyd i sig selv, ei heller har det anden Nytte, end at vi derved ud-

vikles af Sandsernes Garn. I den tilkommende Fuldkommenheds-Stand, som vi alle sukke efter, vil der være Fornøjelse uden Fare, og Sikkerhed uden Tvang."

Prindsessen var taus, og Rasselas vendte sig til den Stjernekyndige med det Spørgsmaal, om han ikke kunde gjøre Opsættelse i hendes Afsondring fra Verden, ved at vise hende noget, som hun ikke havde seet tilforn.

„Eders Videlyst, sagde den Vise, har været saa udstrakt, og Eders Stræben efter Kundskab saa ivrig, at der nu ikke saa lettelig vil være noget Nyt at udfinde; men hvad I ikke længer kunne forskaffe Eder hos de Levende, kan maaskee hentes hos de Døde. Iblandt dette Lands Underverker ere Catacomberne, eller de gamle Gjemmesteder, hvor Legemerne af de tiligste Slægter bleve henlagte, og hvor de ved Kraften af de Gummer, hvormed man indsalvede dem, endnu ligge ubeskadigede." —

„Jeg veed ikke, sagde Rasselas, hvad Fornøjelse der maa føles ved Synet af Catacomberne; men siden intet ellers tilbyder sig, saa er jeg ferdig til at besee dem, og skal sætte dette ved

Siden af saa meget andet, som jeg har gjort, blot fordi jeg vilde gjøre noget."

De lejede en Vagt af Ryttere, og næste Dag besøgde Catacomberne. Da de skulde til at stige ned i Grav-Hulerne, sagde Prindsessen til Pekuah: „vi ere nu atter iserd med at trænge ind i de Dødes Boliger; jeg veed, at Du ikke vil følge os: lad mig finde Dig uskadet, naar jeg kommer igjen." „Nej, svarede Pekuah, jeg vil ikke blive tilbage: jeg vil gaae ned imellem Dig og Prindsen."

Derpaa steeg de alle ned, og vankede med Beundring omkring i dette Vildtnis af underjordiske Gange, hvor Legemerne vare lagte i Rader paa begge Sider.

Otte og Fyrgetyvende Capitel.

Imlac taler over Sjælens Natur.

„Hvad Grund, sagde Prindsen, kan der gives, hvorfor Egypterne skulde med saa stor Bekostning bevare disse Beenrader, som nogle Folkeslag fortære ved Ild, andre lade opløse i Jorden,

og alle ere enige i at bortskaffe fra deres Øine, saaledes Velanstændigheds Regler kunne være iagttagne." —

„Oprindelsen til Oldtidens Vedtægter, sagde Imlac, er i Almindelighed skjult; da Brugen ofte vedvarer, endskjønt Aarsagen har ophørt; og i Henseende til overtroiske Skikke er det forgjeves at gjøre Gisninger, thi hvad Fornuft ikke har foreskrevet, kan Fornuft ikke forklare. Jeg har længe troet, at den Skik at indbalsamere rejsde sig alene af Ømhed for Paarørende og Venner, og jeg helder især til den Mening, fordi det synes umueligt, at denne Ømhu skulde have været almindelig: Havde alle de Døde været balsamerede, maatte deres Hvilesteder med Tiden have indtaget større Rum end de Levendes Vaaninger. Jeg formoder, at alene de Rige eller Udmærkede bleve bevarede fra Forraadnelse, og de øvrige overladte til Naturens Gang. —

„Men det er i Almindelighed antaget, at Egypterne troede, Sjælen levede lige saa længe, som Legemet vedblev uopløst, og af den Aarsag forsøgde dette Kunstgreeb for at undslye Døden." —

„Kunde de vise Egypter, sagde Nekayah, have saa plumpe Begreber om Sjælen? Dersom Sjælen eengang kunde overleve dens Skilsmisse, hvad kunde den siden modtage eller lide af Legemet? —

„Egypternes Begreber maatte uden Tvivl være vildfarende, sagde den Stjernekyndige, under Hedenskabets Morke og de første Glimt af Philosophiens Morgenrode. Der tvistes endnu om Sjælens Natur midt under alle vore Lejligheder til lysere Kundskab: nogle sige endnu, at den maaskee er Materie, som ej destomindre troe, at den er udødelig." —

„Nogle, svarede Imlac, have rigtig nok sagt, at Sjælen er Materie; men jeg kan neppe troe, at nogen har tænkt det, som vidste at tænke; thi alle Fornuftens Slutninger bestyrke det modsatte, og alle anstilte Jagttagelser, alle lærde Undersøgelser bidrage eensstemmig til at bevise Materiens Følesloshed."

„Det har aldrig været formodet, at Tænkning er uadskillelig fra Materien, eller at hver enkelt Deel deraf er et tænkende Væsen. Men, dersom nogen Deel af Materien mangler denne Evne, hvilken Deel kan da formodes at tænke? Materie kan

ikke være forskiellig fra Materie uden i Form, Fasthed, Størrelse, Bevægelse og Bevægelses-Gang: hvilken af disse, i hvorledes de end tumles eller sammenbindes, kunne vi tillægge Selvbevidsthed? At være rund eller firkantet, at være fast eller flydende, at være stor eller liden, at bevæges hastig eller langsomt, een Vej eller en anden, er den materielle Tilværelses Præg, alle lige overeenstemmende med et tænkende Væsens Natur. Dersom Materie er eengang uden Tanke, kan den alene gjøres tænkende ved nye Omstødninger, men alle de Omstødninger den kan tage imod, ere samtlige lige blottede for al Forbindelse med Tænke-Kræfter." —

„Men Materialisterne, sagde den Stjernekyndige, paastaae, at Materien kan have Egenskaber, som ere os ubekjendte." —

„Den, der vil dømme, svarede Imlac, tvertimod hvad han veed, fordi der kan være noget, han ikke veed: den, der kan sætte en paa Betingelser bygget Muelighed imod erkjendt Vished, kan ikke optages imellem fornuftige Væsner. Alt hvad vi vide om Materie er, at Materie er uden Bevægelse, uden Sands og uden Liv; og dersom denne sienspynlige Sandhed ikke kan modsiges

uden ved at beraabe os paa noget, som vi ikke kjende, saa have vi al den Overbeviisning, som menneskelig Forstand tilstæder. Skal det, der er kjendt, kunne sættes tilside for det, der er ukjendt, saa kan intet Væsen, som ikke er alvidende, komme til Visshed." —

„Alligevel lad os ikke, sagde den Vise, alt for indbildske sætte Skranker for Skaberens Magt." —

„Det er ingen Skranke for Almagt, svarede Digteren, at antage, at een Ting ikke kan bestaae med en anden, at den samme Sætning ikke paa eengang kan være sand og falsk, at det samme Tal ikke kan være lige og ulige, at Tænke-Evne ikke kan være tildeelt det, der er skabt med Umulighed til at tænke." —

„Jeg veed ikke, sagde Nekayah, hvortil dette Spørgsmaal kan synderlig nytte. Er den Ulegemlighed, som Du i mine Tanker tilstrækkelig har gotgjort, nødvendig forbunden med evig Tilværelse?" —

„Vore Begreber om Ulegemlighed, sagde Imlac, ere negtende, og derfor utydelige. Ulegemlighed synes at medføre en naturlig Evne til bestandig Bevarelse, som en Følge af dens Frita-

gelse fra alle Aarsager til Forgjængelighed: hvad der forgaaer, ødelægges ved Opløsningen af dets Sammenbindelse, ved Adskillelsen af dets Dele: og vi kunne ikke begribe, hvorledes det, der ingen Dele har og altsaa er uopløseligt, kan naturligen angribes eller svækkes." —

„Jeg veed ikke, sagde Rasselas, hvorledes noget kan begribes, som ikke har Udstrækning: hvad der er udstrakt maa have Dele, og Du tilstaaer, at hvad der har Dele, maa kunne opløses." —

„Giv Agt paa Dine egne Begreber, svarede Imlac, og Vanskeligheden vil vorde mindre. Du vil finde Væsner uden Udstrækning. En Form i Tankerne er ikke mindre virkelig end en materiel Klump: alligevel har en saadan Form ingen Udstrækning. Det er ikke mindre vist, naar Du tænker paa en Pyramide, at Din Sjæl er i Besiddelse af Begrebet om en Pyramide, end at Pyramiden selv staaer der. Hvad Rum indtager Begrebet om en Pyramide meer end Begrebet om et enkelt Korn? eller hvorledes kan det ene eller andet af disse Begreber lade sig sønderstykke? Som Virkningen, saaledes er Aarsagen; som

Tanken, saaledes er Kraften der tænker, ulidende og ustykkelig." —

„Men det Væsen, sagde Nekayah, som jeg frygter for at nævne, det Væsen, som har skabt Sjælen, kan ogsaa tilintetgjøre den."

„Vist nok kan Det tilintetgjøre den, svarede Imlac, siden, i hvor uforgjængelig den end er, den modtager sin Bedvarelses-Kraft af en høiere Natur. At den ikke vil forgaae ved nogen i dens Væsen liggende Aarsag til Forfald, eller Grund til Fordervelse, maa vises af Philosophien; men Philosophie kan ikke gaae videre. At Han, der gjorde den, ei vil tilintetgjøre den, maa vi ydmygeligen lære af høiere Vidnesbyrd."

Hele Selskabet stod nogen Tid taus og fordybet i Betragtning. „Lad os, sagde Rasselas, vende tilbage fra denne Dødelighedsens Skueplads. Hvor skumle vilde disse de Dødes Vaaninger være for den, der ikke vidste, at han aldrig skulde dø! alt hvad nu handler, skal vedblive at handle, og hvad nu tænker, skal tænke for evig. Disse, som ligge her udstrakte for os, Oldtidens Vise og Mægtige, advare os om ikke at forglemme vor nærværende Tilstands Kortheds: maaskee vare de bortsnappede, imedens de, ligesom vi, vare sysselsatte med Valget af Liv." —

„Hvad mig angaaer, sagde Prindsessen, er Valget af Liv blevet mindre vigtigt: jeg haaber herefter alene at tænke paa Valget af Evighed."

De ilede derpaa ud af Hulerne, og under deres Vagts Beskyttelse vendte tilbage til Cairo.

Ni og fyrgetyvende Capitel.

Slutning, hvori intet er sluttet.

Det var nu Tiden for Nilens Oversvømmelse: nogle faa Dage efter deres Rejse til Catacomberne begyndte Strømmen at voxe.

De vare indskrænkede til deres Boelig. Da hele Egnen stod under Vand, friistedes de ikke til at gjøre Udfarter, og da de vare vel forsynede med Stof til Samtale, moerede de sig med Sammenligninger imellem de særstilte Former af Liv, som de havde iagttaget, og med forskjellige Planer til at vorde lykkelige, som enhver af dem havde udkastet.

Pekuah var ingensinde saa indtagen af noget Sted som af St. Antons Kloster, hvor Araberen gav hende tilbage til Prindsessen, og ønskede alene at fylde det med gudfrygtige Møer, og at gjøres til Forstanderinde for Ordenen: hun var kied af Forventning og Utilfredshed, og ønskede intet heller end at komme i nogen stadig Forfatning.

Prindsessen holdt for, at af alle jordiske Ting var Kundskab den beste: hun ønskede først at lære alle Videnskaber, og foresatte sig derefter at stifte

et Selskab af lærde Fruentimmere, hvori hun vilde have Forsædet, paa det hun, ved at omgaaes med de Ældre og ved at undervise de Yngre, kunde dele sin Tid imellem Viisdoms Erhvervelse og Meddelelse, og opdrage for den følgende Slægt Exempler paa Forstand og Mønstre for Gudsfrygt.

Prindsen ønskede sig et lidet Kongerige, hvori han selv i egen Person kunde haandhæve Retten, og med egne Øien vaage over enhver Deel af Regjeringen; men han kunde aldrig bestemme Grændserne af sine Stater, og forøgede bestandig Antallet af sine Undersaatter.

Imlac og den Stjernekyndige vare fornøiede med at drive langs ad Livets Strøm, uden at styre deres Løb til nogen særdeles Havn.

Af disse deres Ønsker vidste de vel, at ingen kunde opfyldes. De overlagde en liden Stund, hvad der var at gjøre, og besluttede, saasnart Oversvømmelsen hørde op, at reise tilbage til Abyssinien. —